

LUDUS

POZORIŠNE NOVINE ■ BROJ 98 ■ 18. OKTOBAR 2002. ■ GODINA X ■ CENA 50 DINARA

SUSRETI NA 36. BITEFU

ROBERT VILSON:

Mislim da su sve moje predstave opere. Prisetimo se latinskog izvora reči *opera*; ona znači – opus, delo. To je, dakle, nešto što se doživljava svim čulima i obuhvata sve umetnosti: vizuelnu umetnost, ples, ali i filozofiju... U tom smislu, kao opus, delo, ovaj *Vojcek* jeste opera

PAOLO MADELI:

Drama *Supermarket* me je zainteresovala zato što mislim da svojom temom veoma bolno pogađa ljude na Zapadu, jer je veoma kritična pema Zapadnoj Evropi i oštro kritikuje nerazumevanje koje tamo vlada za druge. Na Zapadu, naime, još nije sazrela spremnost za pravo razumevanje i suštinsko upoznavanje kultura drugih naroda, i sve se tamo odvija po određenom automatizmu

NIKOLAS ŠTEMAN:

U Zapadnoj Evropi se obično kaže da smo zadovoljni, da nam dobro ide, ali se ipak primećuje da pod tepihom nešto vri, da je nešto trulo u državi Danskoj. Imenovati to nešto i pronaći šta je to, znači zakoračiti u čudan ponor. A sve se to nalazi u Šekspirovom komadu

U OVOM BROJU

- Tema „Ludusa“: situacija u zaječarskom pozorištu
- Izveštaj sa 36. Bitefa
- Genealogija savremene britanske drame
- Izveštaj iz Edinburga
- Izveštaj iz Njitre
- Piroć: *Košćana i Godo*
- Leskovac: *Žorž Danden*
- Vranje: *Krivovo i Borini dani*
- Niš: kako u novu sezonu
- EX YU: povratak Harisa Pašovića

ĐURĐIJA CVETIĆ:

Ne znam da li znate da je i Zoran Radmilović bio strašno stidljiv; Petar Kralj je nevideno stidljiv. Gluma i jeste stalni pokušaj prevaziženja sopstvene stidljivosti i pokušaj komunikacije sa svetom

STRATEGIJA ZA POZORIŠTE BAJKI

Ideje za tržišno orjentisani koncept „Boška Buhe“ novi upravnik Nenad Nenadović preuzeo je iz organizacije sportskih manifestacija i s televizije, prilagodivši ih teatru, a s ciljem da kraj sezone ovo pozorište dočeka na pozitivnoj nuli

BOG NAS JE POGLEDAO

Zorica Pašić

Prode i 36. Bitef. Na kraj festivala stigla je Pekinška opera (baš iz Pekinga), s pet numera iz pet klasičnih komada. Gostovanje Kineza, kao egzotika i atrakcija Bitefa, nema nikakve veze s ovogodišnjim sloganom festivala **Novi svetski (pozorišni) poredak**. Pekinška opera je izvorna kineska forma s kraja 18. veka i ima svoj utvrđeni red i poredak koji se ne uklapa ni u stari, ni u slućeni novi. Bilo je lepo i šareno, po oceni publike – zasluženno treće mesto.

Da se ne poveruje, ali 36. Bitef je prošao u najboljem skladu i redu, tj. poretku. Već u februaru znao se reper-toar, u gradskom i republičkom budžetu na vreme su odvojeni novci. Kad se to desilo! Najavljene trupe stizale su u najavljeni čas. Niko nije izgubio dekor i niko se nije izgubio, a to se ranijih godina gotovo po pravilu događalo. Dekori su bili umereno teški, ni jedan nije imao 34 tone, kao što je to bio slućaj s Ronkonijevom **Orestijom**, pesak za **Hazarški rećnik** nije morao da bude pustinjaški kao za Bergmanov **Put u Damask**. Nije bilo specijalnih zahteva, osim što su Poljaci za **Proslava/Festen** tražili pravu hranu na stolu. Posle premijere je, na volšeban naćin, iz frižidera nestala delikatesna rekvizita: mesnata slanina, sir, maslinke punjene paprikama i dr. Da ne pukne bruka, uprava Bitefa se postarala da se za reprizu nabavi sve što je potrebno za pozorišnu trpezu. Ni jedna predstava nije trajala koliko **Ajastaj na plaži** Boba Vilsona (pet sati), pogotovu ne koliko pomenuta **Orestija** koja je „uhvatila“ i svih šest. Ni jedna predstava nije otkazana, ništa nije došlo a da mu se nismo

nadali. Sve životinje su preživle – hrt, koza, zec, zlatna ribica – i uredno vraćene vlasnicima. Ništa loše im se nije dogodilo, a koliko juće na sceni su, sve zarad umetnićkog doživljaja, klali kokoške. Nije bilo krvavih životinjskih utroba, ako ne računao onu „vađen“ Oteliji u slovaćkom **Hamletu**. Nije bilo posipanja brašnom, kiše nisu lile... Niko nije bio ni pokvašen a kamoli povređen. Mogle su i sekire da padaju, uprava nije morala da vodi računa o meteorološkim prilikama, pošto se sve događalo pod krovom.

Na 36. Bitefu dogodilo se još nešto što se retko događalo u njegovoj istoriji, ali i u istoriji beogradskih pozorišta: jedna predstava je počela u minut, u 20.00. U istoriju se upisao **Hazarški rećnik**: vrata Sava centra zatvorena su taćno u osam, pa su svi lećerni i naviknuti da kod nas sve kasni bar pola sata, s ulaznicama ili bez njih, zaprepašćeni, ostali da love snove pred ulazom.

Bitef je završen uz veliki aplauz Kinezima koji su iz Beograda produćili na turneju po Srbiji.

Sa ukusom skandala

Jedne novine pišu da je smenjen, druge da nije. Smenjeni tvrde da je smenjen, smenjilac izjavljuje da nije smenjivao. Da li je Radmilo Milošević smenio Slobodana Nedeljćkovića? Ko su Radmilo Milošević i Slobodan Nedeljćković i kakve veze imaju s pozorištem? Radmilo Milošević je predsednik Opšćtine Arandelovac, a Slobodan Nedeljćković je direktor Smotre „Mermer i zvuci“. Ljubovnaju zavist ćerez jedne cipule i zamešateljstvo uzrokovao je **Kontejner sa pet zvezdica** Dušana Kovaćevića u kojem već ćetiri godine, u **Zvezdara** teatru ali i diljem naše lijepe i po svetu, igra Branislav Lećić, aktuelni ministar kulture. Predsednik opšćtine navodno je smenio direktora jer ovaj nije prekinuo predstavu koja je 23. septembra (u subotu, na dan izborne šćtne) igrana u zvanićnom programu arandelovaćke smotre, pred oko 800 gledalaca u dvorani „Parka“. Morao je to da ućini „kad je video u kom pravcu predstava ide“, tj. da je polićićki zloupotrebljena. Konferenciju za štampu odmah je sazvao **Zvezdara** teatar. Ućestvovali su: Dušan Kovaćević (G17 plus), glumac Branislav Lećić (ministar u Vladi), reditelj Boćidar Đurović, kao svedok odbrane (polićićko opredeljenje nije identifikovano) i Slobodan Nedeljćković (nije ćlan ni jedne stranke), smenjeni ili nesmenjeni direktor. Glumac je rekao da predstavu nije polićićki zloupotrebio, a Đurović je to potvrdio. Nedeljćković je obelodanio da mu je predsednik Milošević telefonom pretio da će biti smenjen, a pojedinci iz njegove stranke su mu ćak porućivali da će biti najuren iz Arandelovca. U saopšćenju teatra kaće se da postupak predsednika Miloševića „vraća u period najgore komunistićeke diktature i polićićkog primitivizma“ i da „građansko i demokratsko drušćtvo za koje smo se nakon diktatorske vladavine demokratski izborili ne bi smelo da igno-

riše ovakav ekstremistićki postupak“. Reagovala je i Demokratska stranka Srbije ćiji je Milošević istaknuti ćlan i funkcioner, zakljućivši da je, u medijskoj zloupotrebi „slućaj“, sve bilo „u stilu Mile Šćule“. Predsednik Milošević, kao, nije bio u prilici da se ćuje. Istina, novinari su ga jurili, ali nigde ga nije bilo. Kad je glasanje prošlo, predsednik je izjavio da pretpostavlja kako su „to skovali“ G17 plus, ministar Lećić i Dušan Kovaćević, a da ni direktor Nedeljćković nije malo dete. „Posle predstave došao kod mene i rekao da je iskorišćena za promociju Labusa, da su deljeni izborni materijali i da je tekst prilagođen trenutnoj polićićkoj situaciji.“ Predsednik **Kontejner** nije gledao, ali je od direktora sve ćuo. Glumac Lećić sve optućebe odbacuje kao obićene izmišljotine. I, kakav je kraj? Kako obićeno biva, sud će o svemu reći svoje, ako bog dā, za tri do pet godina.

Zašto **Hasanaginica** Ljubomira Simovića, predstava Narodnog pozorišta koju je rećirao Jagoš Marković, nije gostovala u atinskoj opšćtini Marusi na manifestaciji Serbiart gde su igrani i **Lari Tompson**, i **Zlatno runo**, i **Bliće**, i pevala Biljana Krstić? Zašto je to „kulturni skandal“? Zato što Ljubivoje Tadić, upravnik nacionalnog teatra, nije pristao na ućene i nije ųeleo da NP ućestvuje na privatnoj manifestaciji: „Ne mogu da dozvolim da jedna Ksenija Jovanović i drugi vrhunski umetnici spavaju u nekakvoj šćupi, jer je sve to što se događa sa ovom manifestacijom privatna ućjurma. Neću da se dalje davim u blatu, pre ću dozvoliti da me obese nasred Trga Republike nego da ponizim svoje glumce. Sve je uraćeno krajnje neprofesionalno radi izvesne ‘Magićene linije’ u kojoj je i reditelj Darko Bajić. Mangupa i baraba mi je preko glave, nećemo nigde ići kao slepci i prosjaci.“ Iz Ministarstva kulture su javili da „nisu krivi“, da su Serbiart podrćali kao događaj, kao što bi podrćali svaki program kojem je cilj promocija naše kulture u inostranstvu. Ništa loše nisu videli u Serbiartu, a i dali su malo novca. Ne odgovaraju za to kako će umetnici putovati, gde će spavati i hraniti se.

Bajić, organizator Serbiarta i vlasnik producerske kuće „Magićana linija“, zakljućuje da „prića ima jećtinu polićićku aromu“ i da je sve u funkciji diskreditovanja Ministarstva kulture. Na „priredbi“ je, objašćnjava, bilo 200 izvođaća, glumci nisu spavali po šćupama već u hotelima A kategorije, dnevnice su bile 25 eura, tehnićko osoblje (iz NP) dobilo je honorar 150 eura po ćoveku, sve je isplaćeno odmah po dolasku, isplaćena su i pozorišta, niko nije gladovao, jelo se u nacionalnom restoranu. NP je, pak, pet puta menjalo spisak ljudi koji treba da putuju, a „zaribalo“ je, izgleda, zbog tri novinarske vize. Bajić je još ljubazno porućio: „Šćto se Tadićevog ‘bešenja na Terazijama’ tiće, mislim da je krajnje vreme da to uradi“.

Ko je prvi počeo? Miki Manojlović, glumac i slobodni umetnik, ili Gorica Mojović, ćlan gradske vlade zadućena za kulturu. Gde je zapelo? Kod plaćanja doprinosa za socijalno, zdravstveno i penzijsko osiguranje slobodnih umetnika. Šća su rekli? Manojlović: „Neće se ponoviti praksa da u dolasku na vlast glumci i ostali umetnici budu na ćelu

onih koji iznose promene, a kada se vlast osvoji, onda postanu manje potrebni i njihovi vitalni interesi bivaju tretirani na stari, šćibicarski naćin“. Mojović: „Neka kaće ko ga je to iskoristio i ko ga je to odbacio (...) Umesto što se bavi polićićkim denuncijacijama, neka Miki svom udrućenju donese izjavu da ne moće od svojih honorara da plaća doprinose i biće sve u redu“.

Jesen stiće...

Premijerom Molijerovog **Ćorža Dandena**, u rećiji Radoslava Milenkovića, leskovaćko NP otvorilo je pozorišnu sezonu u Srbiji. Sezonu je u Ućzicu otvorila Simovićeva **Hasanaginica**, u rećiji Branka Popovića. Ćetiri dana kasnije premijerno je prikazana **Sanica Brodarevo**. Komad glumice Ljiljane Lašić, koji se u Slavija teatru igra pod naslovom **Slobodne ųene balkanske**, rećirao je glumac Tomislav Trifunović. U Pirotu je videna prva predstava na romskom jeziku: **Ćepeljugu** su izveli amateri omladinskog aktiva Mesne zajednice „Rasadnik“. U Kragujevcu, u Teatru „Joakim Vujić“, Nebojša Bradić rećira Brehtov **Ćivot Galileja**. U Beogradu, u NP, išćekuje se Šekspirov **Ćamlet**. Rećira Ivana Vujić, Hamlet je Slobodan Bešćić. Pozorište „Toša Jovanović“ u Zrenjaninu sezonu poćinje Nušićevim **Narodnim poslanikom**, u rećiji Dušana Petrovića. A najmlađi umetnićki rukovodilac u istoriji zrenjaninskog teatra, beogradski reditelj Miloš Jagodić s mladenaćkim ųarom razmišćlja: „Kad pomenu provinciju ili metropolu, pomislim na stanje duha u mestu o kojem je reć. I manji grad u kulturnom smislu moće biti veliki ako se

u njemu neguju i afirmišu prave vrednosti“.

Iz Srpskog narodnog pozorišta javljaju da su rasporedili funkcije: glumac Miodrag Petrović je upravnik, glumac Tomislav Knećević je pomoćnik upravnika, glumac Vladislav Kaćanski je direktor Drame. I Opera i Balet dobili su nove rukovodiće. To su Miodrag Milanović i Erika Marijaš. Dejan Mijać poćinje s probama **Ravangrada** Đorđa Lebovića, koji je raćen po motivima pripovedaka Veljka Petrovića. Do kraja sezone najavljeno je još pet dramskih premijera.

Glumac Nenad Nenadović, koji je nedavno na ćelu pozorišta „Boško Buha“, najavljuje inovacije. Jedna je i novi dizajn ulaznica. U Pozorištu na Terazijama igraju od poćetka oktobra **Dva mirisa ruće** nama nepoznatog meksićkog pisca, u rećiji poznatog nam Slavenka Saletovića. Na scenu Jugoslovenskog dramskog pozorišta vraća se Slobodan Unkovski. Postavlja novi komad autorke **Paviljona** Milene Marković – **Bog nas je pogledao**. Da dalje ne rećamo.

Šća ono bi sa Zakonom o pozorištu? Kaće ministar Lećić: „Zakon nije preduslov da se reforma u kulturi desi, jer postoji mnogo stvari koje su već regulisane zakonom o radu i nekim drugim zakonima. Zakon o pozorištu moće biti i uredba, deklaracija, ili samo akt o pozorištu, a ako svi zajedno osetimo da je potrebno da napravimo i zakon, ali onaj koji je već 70 odsto u primeni, mnogo ćemo ga lakše sprovesti u delo“. Znaći, dųabe smo krećili i arćili stranice „Ludusa“ razglabajući o zakonu koji, eto, i nije neophodan. Ko još drųi do obećanja?

Sekretarijat za

kulturu

Skupšćtine grada

Beograda

usrdno dariva

svoje jedine

pozorišne

novine.

„Ludus“

uzvraća s

blagodarnošću.

POČINJE NOVA SEZONA

Crtice iz našeg pozorišnog života

Novu sezonu prvo je u Beogradu otvorilo pozorište „Pinokio“, već 4. IX, ali igrajući u „Buhi“ i na Gardošu, dok im se renovirala scena u Zemunu. Adaptacija je u toku i u Beogradskom dramskom, koje sezonu počinje na tuđim scenama. Građevinsko-zanatski, elektro-instalaterski i mašinski radovi, vredni 35 miliona dinara, trajaće do decembra. Član beogradske vlade Gorica Mojović najavila je svečano otvaranje nove zgrade Jugoslovenskog dramskog za 3. IV 2003. – na 55. rođendan JDP-a. Prostor Pozorišta na Terazijama se ponovo projektuje a radovi će započeti marta 2003.

Nezavisno od sezona i gradskih struktura u Kanjižu je stigao Jožef Nad i sa svojim teatrom JEL 11. i 12. IX premi-

jerno izveo multimedijalnu predstavu *Posle ponoći*.

U Subotici je od 22. do 27. IX održan 9. Međunarodni festival pozorišta za decu, uz učešće čak 30-ak predstava iz 10 zemalja. U Beogradu i drugim gradovima potom su gostovale predstave iz Hamburga i iz Torina.

U Somboru je premijerno izvedena predstava *Pacijenta doktora Frojda* hrvatskog pisca Mira Gavrana u režiji Olivera Dorđevića.

Reditelj Voja Soldatović postavio je, kaže, za publiku od 5 do 105 godina, *Kineske bajke* pisca Dena Totera u NP u Šapcu.

NP iz Užica planira da sa Simovićevom *Hasanaginicom* gostuje u Norveškoj u znak zahvalnosti što je nor-

veška ambasada pre dve godine pomogla izvođenje Ibzenovog *Per Ginta*.

Pozorište „Bora Stanković“ u Vranju će ove sezone izvesti dve premijere – *Krivovo* Radosava Stojanovića u režiji Juga Radivojevića i *Aladinovu čarobnu lampu* po tekstu i u režiji Radoslava Radivojevića.

U Bitef teatru premijerno je izvedena predstava *Cirque macabre* po scenariju i u režiji Dijane Milošević iz Dah teatra.

U Jugoslovenskom dramskom će Olivera Dorđević režira *Brak Beti* i *Bua* američkog pisca Kristofera Duranga.

U „Bošku Buhi“ najavljuju kao glavni projekat sezone *Lepoticu i zver* Stevana Koprivice u režiji Milana Karadžića, a u okviru novog PPP-a (projekta pokretnih predstava) premijeru *Da' bi bilo fino*, s pesmama Jovana Tišme i muzikom Ljube Ninkovića u režiji Mirjane Ojdanić. „Buha“ će krajem oktobra

gostovati u Zagrebu, na festivalu profesionalnih pozorišta za decu Mlječni zub.

BDP je uspešno gostovalo u Austriji, u okviru manifestacije Dani Beograda u Beču, s *Pandorinom kutijom* Gorana Markovića.

U pozorištu „Slavija“ u vreme predsedničkih izbora Pavle Minčić i članovi redakcije „Ošišanog ježa“ postavili su satirični igrokaz *Ja, predsednik*.

U Muzeju primenjene umetnosti od 5. IX u toku je izložba IV Bijenala scenskog dizajna, u organizaciji YUSTAT-a. U različitim kategorijama nagrađeni su Miodrag Tabački, Milanka Berberović, Maja Studen, Petar Alagić, Miodrag Musterović...

Na Fakultetu dramskih umetnosti u Beogradu održan je treći susret mediteranskih pozorišnih škola „Maslina 02“ i potpisan sporazum o osnivanju *Maslina mreže* za saradnju. Organizator susret, Jugoslovensko društvo za mediteransko pozorište i umetnost, ističe da je cilj mreže da omogući međusobnu informisanost, razmenu individualnih i grupnih poseta studenata i profesora glume, gostovanja

studentskih predstava, dramskih tekstova mladih autora, kao i bolje upoznavanje kulturne baštine mediteranskog regiona.

U Zagrebu je umrla Irena Kolesar, najpoznatija po naslovnom liku u prvom posleratnom ju-filmu *Slavica*, ali i po mnogim ulogama u JDP, gde je stigla na poziv Bojana Stupice i 20 godina ostala verna beogradskom teatru.

Reditelj Srba Božinović najavljuje premijeru predstave *Srećni dani* Beketa u svojoj postavci kao prvo izvođenje ovog komada na našim scenama. Valja, međutim, podsetiti na *Srećne dane*, premijerno izvedene 10. V 1991, u režiji Pavla Lazića s Tanjom Lukjanovom i Radetom Kojadinovićem, predstavu igranu na sceni DBP-a čak tri sezone.

Po pravilu, poslednje vesti koje stižu u času zaključenja „Ludusa“ su i najtužnije. Ova je upravo takva i glasi: za- uvek je otišao reditelj i pedagog Milenko Maričić.

(Servis „Ludus“)

NOVCI U ŽENSKIM ŠAKAMA

Nagradu „Miloš Žutić“ za minulu sezonu dobila je Đurđa Cvetić za ulogu Skupa u istoimenoj predstavi

Branka Krilović

Samo za tebe

Zajedno su na sceni bili i u *Bogojavljenjskoj noći*. On je igrao Malvolija. Đurđa se seća da je Miša Žutić posedovao čudesnu stidljivost koju većina pravih glumaca ima. „Ne znam da li znate da je i Zoran Radmilović bio strašno stidljiv; Petar Kralj je nevideno stidljiv. Gluma i jeste stalni pokušaj prevazilaženja sopstvene stidljivosti i pokušaj komunikacije sa svetom. Postojala je scena u kojoj Malvolio treba, poput voajera, da raširi mantil i pokaže se. A njega je toliko bilo stid da to uradi. Naravno da se ništa nije pokazivalo, ali sâm taj potez mu je zadržao toliko muke. I onda je on to nekako ipak obavio, zabašurio i preveo u svoj scenski jezik, da ne bude baš tako. Nešto što je sobom nosilo i mrvicu vulgarnosti on nije mogao da podnese. Čak i ako je to pozorišna uslovnost. Ostajao bi nevideni gospodin. Uvek je bio tri stope iznad zemlje, u nekim svojim sferama. U razgovorima koje smo vodili uvek sam osećala da je u jednoj dimenziji više od mene. I kad je bio pijan i kad je bio trezan, uvek je bio gospodstven. A umeo je da se dobro napije. Tada bi govorio lalinski. Nikada ga nisam videla da je prost, neprijatan. I u debelom pijanstvu bivao je nevideni kavaljer. Uvek bi negde ubrao ružu: 'Samo za tebe'“.

I Jagoš je čudesna persona, kaže Đurđija Cvetić, mnogo daje, mnogo traži. „Daje kao nijedan reditelj. Kada radi, on živi samo za to, ne može da radi ništa drugo: 24 sata živi s predstavom. Brz je, nestrpljiv i nije ga lako pratiti, maštovit

Dobila je ovacije kao da je Tina Turner! Tako Jagoš Marković opisuje oduševljenje publike EXIT-a kreacijom Đurđe Cvetić u ulozi Skupa. I zaista, po sveznačnosti i izvesnoj androginoznosti Đurđinog Skupa moglo bi se reći da je on i pra-Skup, i kemp-Skup i Skup koji, kada bi mu maznuli pare, ne bi znao gde, u kom „zahodu“ da piški od muke – muškom ili ženskom. Dobra zamka, to liči na Jagoša: sve dovedeš u sumnju pa i Marina Držića. Dok se, možda, noću, laćao *Skupa* da njim, umesto sedativima, zamaja i skrasi pomahnitale ideje, dok je zamišljao Skupovu zaljubljenju skiku nad novcima, shvatio je da je Skup – žena. Ženetina, što bi rekli njegovi Crnogorci. I tako je jednom prilikom, prerušen u spodobu iz ličnih noćnih mora, zazvonio noću kod Đurđe...

A kada ti Jagoš dode na adresu, gotov si. Ubediće te u ono što hoćeš i nećeš. Tako je i Đurđija pristala, bez obzira na to što je *Skup* rizična podela, pa su u predstavi i oni što iste večeri igraju u Vranju i Beogradu. Premda nema strpljenja za kapriciozne, neposlušne momke, ali ovde se rade neke neobične stvari, zbog kojih vredi načiniti kompromis.

Volela bih da te nagrade nema

„Bila sam bolesna kad je Jagoš došao sa kapičom i grombi kaputom i obukao mi to... Baš dobro što si bleđa, takva će biti i šmjinka, ubedivao me je da uzmem ulogu. Što se tiče izmišljenog jezika kojim Skup govori, pre petnaest godina sam na Radio Beogradu snimila dramu u kojoj sam imala zadatak da razgovaram s muzičkim instrumentom. Ljudski glas i instrument. Tako govori i Skup. On i blago su intimni, gotovo da su ljubavnici, i komuniciraju posebnim jezikom. Ta predstava afirmiše glas kao svemoćni instrument, kao odraz stanja i raspoloženja – ljudskih ili stanja prirode. Glasom se može oslikati sunčan dan, noć.“

Nagradi se, kaže, uopšte nije obrađovala. Zato što nosi ime „Miloš Žutić“. To je, priznaje, strašno rastužuje i volela bi da tu nagradu nikad nije dobila. Da ona i ne postoji, a da je Miloš Žutić još s nama.

„Kad mi je Feliks Pašić javio da sam dobila ovu nagradu počela sam da plačem. Miša je jedan tako nežan i divan, predivan kolega bio, nežan čovek i strašno mi je da doživim to... Možda je glupo, čovek bi rekao: pa baš je lepo da si dobila njegovu nagradu za glumu, ali meni nije lepo. Više bih volela da možemo da igramo zajedno, a da nagrade dobijaju neki ljudi koji ga nisu poznavali. Meni je prebolno da dobijem njegovu nagradu.“

Đurđa se seća kako je bilo igrati sa Milošem Žutićem. Igrali su zajedno u *Šopalovićima*, ali i ne samo u toj predstavi. „Divan je, božanstven bio *Uagoniji* u Zvezdari. Bilo je nekih proba kada je toliko divno igrao da sam, potpuno privatno, sedela i uživala gledajući ga. Vida bi rekla: 'Đuki, probudi se, očeš ti malo da glumiš ili češ samo da gledaš?'. Toliko je bio čaroban. Bilo mi je zadovoljstvo gledati kad nešto stvara, kad radi.“

Volela bih da igram sa Milošem Žutićem: Đurđija Cvetić (Foto: Đ. Tomić)

je, otvara novi kosmos, ali ponekad ne može da sačeka da ga neko stigne, spreman je da zameni glumca. Prosto ne može da shvati da neko nije, poput njega, neprestano s predstavom. Možda ćemo

opet raditi zajedno u *Fedri* u Narodnom pozorištu.“

A Dotle, Đurđa igra u predstavama *Skup, Majka i dete, Višnjik* i *Svi moji sinovi*.

MARKE SA LIKOVIMA SLAVNIH GLUMACA

Izveštaj o radu Predsedništva SDUS-a

Na trećoj sednici Predsedništva SDUS-a, održanoj 3. X, usvojeno je obaveštenje o radu u periodu od predhodne sednice, a donete su i potrebne odluke za nastavak rada Saveza. U okviru pomenutog obaveštenja, između ostalog, konstatovano je da je ostvaren kontakt s Ministarstvom kulture i Ministarstvom prosvete u vezi sa projektom *SDUS i prosveta*, da se Predsedništvo na adekvatan način angažovalo povodom problema u NP Niš, osudivši javnu upotrebu sile. Konkretizovan je operativni dogovor vezan za dodelu priznanja Saveza (nagrade „Bojan Stupica“, „Miloš Žutić“ i Dobričin prsten), razmotrene su aktivnosti SDUS vezane za plaćanje doprinosa za penzijsko-invalidska osiguranja i zdravstvenu zaštitu, a razmotren je i plan aktivnosti vezanih za nove projekte Saveza (baza podataka i dr), izvršen je uvid u šestomesečni obračun i konstatovano je stabilno poslovanje Saveza. Na sednici je razmotren i predlog uredništva „Ludusa“ da bude obaležen 100. broj, te da tom prilikom, decembra ove godine, bude proslavljeno i 10 godina izlazenja ovih pozorišnih novina.

Predsedništvo je odlučilo da i ove godine SDUS ima svoj štand na Sajmu knjiga, uz konstataciju da bi prezentacija morala biti na višem nivou od prošlogodišnje, a utvrđeni su i novi programi i projekti Saveza, koji će uz one standardne, ući u plan i program s finansijskim pokazateljima, koji se upućuje Sekretarijatu za kulturu grada Beograda.

Na sastanku je konstatovano i to da su Savez filatelista Jugoslavije i SDUS uputili predlog Jugomarki da se u 2003. godini, na Svetski dan pozorišta, 27. marta, izda tabak (8 poštanskih maraka) s portretima slavni glumaca (Čiča Ilija Štanojević, Dobrica Milutinović, Milivoje Živanović, Raša Plaović, Žanka Stokić, Ljubinka Bobić, Mija Aleksić i Zoran Radmilović).

Na sednici je razmotrena i želja dosadašnjeg člana Predsedništva, Radoslava Milenkovića, da istupi iz Predsedništva, uz obrazloženje da je saglasan s dosadašnjim radom Predsedništva, podržava sve odluke, ali zbog dužeg odsustva iz zemlje nije u stanju da aktivno učestvuje u radu. Istovremeno je kooptiran novi član Predsedništva – reditelj Nikita Milivojević.

(Servis „Ludus“)

Savez dramskih umetnika Srbije i Fond „Madlena Zepter“, generalni sponzor raspisuje

KONKURS
za dodelu Nagrade za životno delo
DOBRIČIN PRSTEN

Nagrada se dodeljuje dramskim umetnicima (glumicama i glumcima) za celokupno stvaralaštvo. Pravo da budu nagrađeni imaju dramski umetnici koji najmanje 20 godina ostvaruju značajne uloge.

Predlog za dodeljivanje nagrade daju umetnici, kulturni i javni radnici, građani, kao i umetničke ustanove i udruženja.

Predloge sa pisanim obrazloženjem poslati na adresu: Savez dramskih umetnika Srbije, Beograd, Studentski trg 13/VI, najkasnije do 15. novembra 2002. godine.

STRATEGIJA ZA POZORIŠTE BAJKI

Ideje za tržišno orjentisani koncept „Boška Buhe“ novi upravnik Nenad Nenadović preuzeo je iz organizacije sportskih manifestacija i s televizije, prilagodivši ih teatru, a s ciljem da kraj sezone ovo pozorište dočeka na pozitivnoj nuli

Maja Vukadinović

Pozorište „Boško Buha“ zakoračilo je u novu sezonu s novim upravnikom. Glumac Nenad Nenadović, koji u ovom pozorištu igra od 1984. peti je direktor „Buhe“ od njenog osnivanja. Kaže da je u upravničku fotelju seo „ničim izazvan“, prema odluci osnivača, Skupštine grada. Od jula i imenovanka, a naročito od septembra kada je počelo da se radi punom parom, iz dotične fotelje i ne izlazi: po ceo dan je u pozorištu, a kada kasno popodne napusti zgradu na Trgu Republike, „isceden“ je, a kad dođe kući neko vreme čuti. Biti upravnik pozorišta u Srbiji nije lako. Još je teže kada se ustaljeni šabloni i navike menjaju. Nenadović je prihvatio (za nas) novi kulturni model koji podrazumeva tržišni pristup i koji poput nekog imaginarnog leksikona teatarskih kodova kao veoma važne ispisuje reči ekonomije: strateški i biznis plan, medijski plasman... Kako izgleda kada se ovi pojmovi primene u pozorištu bajki?

„Kada sam letos kao direktor 'Buhe' počeo da po ceo dan provodim u pozorištu, setio sam se ruskih romana. Kao što ruski grofovi imaju ugled, kuće i nakit, a jedva preživljavaju, tako je i u 'Buhi' sve božanstveno, a finansijski se jedva opstajalo. Nismo imali problema s blokadom računa ili finansijskim minusom, ali ima potraživanja koja strpljivi ljudi već dugo

čekaju. Mora da se napravi finansijska konstrukcija, da se razmislija o zaradi pa su otuda strateški i biznis plan neophodni.“

Nenadovićeve beogradske kolege, koje već nekoliko godina u pozorištima kojima rukovode primenjuju menadžerske i marketinške tehnike, često upoređuju teatar s firmom. Nova ekonomska pravila igre, tranzicija, koketiranje pozorišta i sponzora, pa i najava istorijskog zakona o pozorištu, uslovi su primenu zapadnog modela poslovanja u teatru, čemu su naročito skloni mladi upravnici. Kako u tome sačuvati umetnost, pitanje je koje „muči“ i prvog čoveka „Buhe“.

Pozorište (ni)je firma

„Voleo bih da napravim balans između pozorišta kao preduzetničke firme i umetnosti, ako je to moguće, a mislim da jeste. Pozorište je firma koja na umetnički način pokušava da zaradi. Ne govorim o zaradi od iznajmljivanja pozorišnog prostora za kladionicu, što bi za čas donelo novac, ali sve što je umetnost za decu dolazi u obzir. To se ne sme oteti kontroli, da se ne bi svelo na

traženje novca i prodaju ugleda pozorišta. Ako te stvari uspeju da izbalansiram, uradiću pravu stvar.“

Kada sam prisustvovao seminaru *Menadžment u kulturi* u Ministarstvu kulture, rečeno je da će biti dotiranih projekata, što znači da pozorište mora da posluje komercijalno, u smislu organizacije, medijskog predstavljanja i komunikacije sa sponzorima. Tako je formiran Klub prijatelja pozorišta u kome već imamo nekoliko imena, pa i generalnog sponzora. Potrudili su se da sponzori ne ugroze umetnički nivo predstava. Jer, predstava ostaje svetinja i bez obzira na

osmišljena nagradna igra (proverena marketinška akcija), pa će svaka ulaznica biti i kupon koji može da donese nagradu. Uz to ide i novi vizuelni identitet i dizajn reklamnog materijala (po ugledu na kolege iz Slovenije) koji bi trebalo da privuče novi auditorijum.

„Želimo da učenici viših razreda osnovne škole dolaze u naše pozorište. Prvo ćemo analizirati zašto deca tog uzrasta nisu do sada posećivala 'Buhu'. Na repertoaru već imamo *Šargora, Tri musketara* i *U cara Trojana kozje uši*, komade namenjene haš toj generaciji. Posle Nove godine počinje kampanja za

sarađuje sa zaposlenima na svim poslovima. Za sada je poznato da će najspektakularniji događaj „Buhine“ sezone biti premijera *Lepotice i zveri*, najavljena za kraj oktobra. Predstavu pripremaju reditelj Milan Karadžić i pisac Stevan Koprivica, a igraju Maša Dakić (Lepotica) i Dejan Lutkić (Zver). Do juna iduće godine biće izvedena još jedna tipično „Buhina“ velika predstava koju potpisuje reditelj Kokan Mladenović, a u igri je nekoliko naslova. Tu je i obaveza velika novogodišnja predstava, po tekstu Ljubivoja Ršumovića i u režiji Milana Karadžića. „I ubuduće planiramo da imamo dva velika i nekoliko mala projekta godišnje, dok finansijski ne stanemo na noge. Produkcija će se vremenom povećavati. Svaki upravnik bi voleo da krene

Valja uspostaviti balans između pozorišta kao preduzetničke firme i umetnosti: N. Nenadović (Foto: Đ. Tomić)

finansijsku podršku sa strane imamo apsolutno pravo da biramo šta ćemo igrati i to u skladu s davno ustanovljenom repertoarskom politikom.“

Dok je bio samo glumac, Nenadović nije mnogo razmišljao o temama s kojima se kao upravnik suočava. Sada je sve drugačije. Na sceni sada primećuje stvari na koje donedavno nije obraćao pažnju, pa u pauzi između dva pojavljivanja pred publikom pamti šta bi trebalo popraviti. Najvažnije je sačuvati se od sitnica – to su mu svi dobronamerno savetovali. A korisno je imati uzore i jasne ideje.

„Beogradsko dramsko pozorište funkcioniše na principima koje bih želeo da izgradim, mada ne mogu da kažem da sam puno razmišljao o uzorima. Ali sam posmatrao sportiste. Mnoge ideje sam preuzeo iz organizacije sportskih manifestacija i s TV, pošto sam mnogo radio na ovašnjim komercijalnim TV stanicama. Te ideje prilagođavam pozorištu. Rano je govoriti da li će one uroditi plodom i do kraja sezone se samo može nazreti da li je put kojim smo krenuli bio pravi. Mnoge ideje će biti realizovane kad se uspostavi drugačiji način razmišljanja, a pre svega treba videti šta možemo da uradimo za 'Buhu' kao za svoju kuću. I to je razmišljanje koji sam 'preslikao' sa Zapada.“

Nenadovićev glumački staž i menadžerski koncept spojili su se u promociji „Buhinih“ glumaca od kojih name-rava da napravi zvezde. Glumac će, kaže, biti najvažnija ličnost u pozorištu. Uz publiku, naravno. Tu u pomoć priskaču mediji. Odabrac se po tri novinske, radijske i televizijske kuće koje će biti „Buhini“ medijski pokrovitelji i pratiti sve što se dešava u pozorištu. Za posetioce je

približavanje toj publici. Organizovaćemo letnje glumačko-muzičke hepeninge ispred pozorišta. Osvajanje tinejdžerskog auditorijuma jedan je od strateških ciljeva koji ćemo postepeno realizovati jer je to kompleksniji zadatak od odlaska u pozorište.“

Teatar u kome se vaspitava buduća pozorišna publika je i odskočna daska za mlade glumce. Mnogi su tu započeli karijeru, pa se posle otisnuli u druga pozorišta, a mnogi su decenijama verni „Buhi“. Nenadović je zatekao ansambl od 20 stalno zaposlenih glumaca. Činjenica je da nedostaju mladi koji bi dugoročno radili u ovoj kući.

Mobilne predstave

Modernom senzibilitetu odgovaraju i „pokretne predstave“ koje se lako „spakuju“ u kombi, poklon Skupštine grada, a onda – gostovanja, domovi kulture, pa i bliže inostranstvo. Počelo je s komadom *Da l' bi bilo fino* Mirjane Ojdanić, u izvođenju Slobodana Ninkovića, premijerno izveden krajem septembra, a nastaviće se s dve „mobilne“ premijere do Nove godine i još dve do kraja sezone. Glumac će u ovim malim formama biti u prvom planu, što je, tvrdi Nenadović, svetski trend. A na godišnjicu rođenja Branislava Nušića (8. oktobra), pod svetlošću reflektora pojaviće se glumac Goran Jevtić koji će izvesti monodramu *Ti me živka zaboravi* Milice Novković. Iste večeri u „Buhi“ će biti priredena oproštajna žurka povodom odlaska bivšeg upravnika Ljubivoja Ršumovića u penziju.

Kako skrojiti repertoar? Timski, odgovara Nenadović i dodaje da blisko

o nule, a moj cilj je da do juna stignemo do – pozitivne nule.“

„Buha“ startuje i s gostovanjima, od kojih je najinteresantnije ono na Trećem susretu profesionalnih pozorišta za decu i mlade, na festivalu „Mlječni zub“, krajem oktobra u Zagrebu. U bivšu jugoslovensku republiku putuje ansambl predstave *Kajiga o džungli* koji će odmeriti snage s pozorištima iz podunavskih zemalja. Zbog intenzivnije komunikacije s inostranstvom priprema se i web sajt. Planova je mnogo. Pozorište uzima, ali mnogo i daje, zahtevajući totalnu posvećenost. Tako krug zatvaramo pričom s početka teksta.

Nenadović kaže da je „Buha“ možda najveći teatar za decu u regionu. Da bi to i ostalo, valja uložiti puno truda i energije. Zato, a i jer smatra da kostime priče treba ustupiti mlađima, više neće da igra u dve „Buhine“ predstave. Teško je uskladiti upravnički i glumački posao. Odustao je i od *Skrivene kamere* koju je vodio na Pinku. Jedina „relaksacija“ ostaje Škola glume puna klinaca, u kojoj se posebna pažnja posvećuje vaspitanju i lepom ponašanju. Neki već dobijaju glumačke ponude, a reditelj Dejan Zečević je četvoro mališana angažovao za svoj novi film.

„Velika je odgovornost i čast raditi u ovom pozorištu, kaže na kraju Nenadović, priznajući da ima tremu od dosadašnjih upravnika među kojima je i Gita Predić Nušić (dobitnik je nagrade koja nosi njeno ime), pa će pored njene fotografije u svojoj kancelariji okačiti i slike ostalih „Buhinih“ direktora. Da posmatraju da li je dobro to što radi.

Radio televizija Srbije
DRAMSKI PROGRAM
Serbian Radio & Television * Radio Belgrade * Drama Department
Hilandarska 2a, 11000 Beograd * tel/fax 011 323 40 03 * radiodramska@yubc.net * www.rts.co.yu/radio/drama

RADIO BEOGRAD - DRAMSKI PROGRAM RASPISUJE JAVNI ANONIMNI KONKURS ZA RADIO DRAMSKA DELA

I ZA ORIGINALNU RADIO DRAMU

Prva nagrada u iznosu od 30.000 dinara
Druga nagrada u iznosu od 20.000 dinara

II ZA ORIGINALNU RADIO-IGRU ZA DECU

Jedna nagrada u iznosu od 15.000 dinara

I ZA APSTRAKTNI OBLIK RADIOFONIJE (ZVUČNI EKSPERIMENT)

Jedna nagrada u iznosu od 15.000 dinara

Pravo učešća na konkursu imaju svi državljani SRJ.

Autori su dužni da dela dostave u tri primerka, otkucana sa proredom 28 redova po stranici, ukupne dužine za radio-dramu do 30, a za radio-igru za decu do 25 kucanih strana. Za treću kategoriju potrebno je, u tri primerka, dostaviti projekat koji treba da sadrži okvirne pretpostavke zvučne realizacije. Radovi se potpisuju šifrom, (rešenje šifre dostaviti u zatvorenoj kovrti uz tekst), a autorstvo se dokazuje istovetnom kopijom teksta.

Dela se dostavljaju na adresu:

Dramski program Radio Beograda
Hilandarska 2
11 000 Beograd

sa naznakama: "KONKURS ZA RADIO DRAMU", ili "KONKURS ZA RADIO IGRU ZA DECU", odnosno "KONKURS ZA APSTRAKTNI OBLIK RADIOFONIJE".

Rok za predaju rukopisa je 15. februar 2003. godine.

Dela poslata na konkurs ne smeju biti već objavljena ili emitovana.

Rukom pisana, potpisana i već objavljena dela žiriji neće razmatrati.

Radio Beograd će u sve tri kategorije imenovati tročlane žirije od uglednih stručnjaka, a žiriji su obavezni da rezultate saopšte 30 dana nakon zaključenja konkursa što će biti objavljeno u emisijama Radio Beograda i u dnevnoj štampi.

PRED NOVIM ZADATKOM

Sa 8. Infanta

Darinka Nikolić

Osmi internacionalni festival alternativnog i novog teatra (Novi Sad, od 25. juna do 5. jula) koji ovaj put, poigravajući se sopstvenom skraćeni- com, nosi podnaslov: *Inventivno-fantastični teatar*, programom koji karakteriše odsustvo, pre svega estetičkog, težišta i stava (slogan: „neka cveta hiljadu cvetova“ je pre demagoška proteza), nužno pred organizatora postavlja pitanje svog budućeg profila i program- ske orijentacije. To pitanje sadržano je već i u samom naslovu Festivala i glasi: ako je alternativa, već dosta dugo, u svakom, sem u organizacionom smislu, izjednačena s mejnstrimom, ako se novim, na ovom festivalu, zove neverbalni, plesni, fizički teatar (kao ne baš inovirani relikv avangardnih strujanja iz druge polovine prošlog veka), onda su upravo ljudi koji čine Infanta (p)ozvani da učine sve kako bi Festival krenuo u potragu za eventualnom i drugačijom alternativom, a pogotovo onim što savremena svetska scena nagoveštava kao mogući novum. Nije reč o tome da li je na ovogodišnjem Infantu bilo dobrih (a bilo ih je) predstava, već je pitanje: hoće li ovaj festival, otvorenom, nelimitirajućom strukturom, ne samo ponuditi, već i provocirati ono što je odista novo u savremenom pozorištu i tako postati internacionalno relevantna adresa?

A to znači i adresa na kojoj neće moći da se prodaje rog za sveću, kao u slučaju „nove multimedijalne i multikulturalne slike“ – bezbroj puta viđene, i to u sjajnim izdanjima – koju samoreklamerski najavljuju Boris Čakširan i njegova trupa Ergstatus (Beograd) u predstavi *Vetar prolazi kroz mene*.

Fascinantna teatarska uzaludnost

Na 8. Infantu prikazano je 18 predstava – 13 po izboru selektora Gorčina Stojanovića, a s 5 predstava promovisana je novosadska alternativna scena.

Počelo je dvanaestominutnom plesnom etidom *Bent of Nature* koreografinje Nandan Kirko, „komada s teozom“ (Dželat ili žrtva, pitanje je... pojedinca pred „razuzdanom gomilom“) moglo bi se reći, koji na planu plesnog/fizičkog idioma iskazuje izvenu inventivnost, ali i jednodimenzionalnost na planu značenja, podvučenog suvišnim verbalnim iskazom. Potom je, kao rezultat četvorodnevne radionice koju je Katalin Ladik vodila s Đačkom scenom Novosadskog pozorišta, izveden performans *Kavez od trave*, inscenacija istoimene pesničke zbirke jedne od naših prvih avangardnih umetnica i, istovremeno, njen bespoštedni komentar na sopstvene prethodne radove.

Ljubljansku plesnu scenu predstavili su trupa Fičo balet, s komadom sportskog naslova *1:0* koreografa Gorana Bogdanovskog, minimalističkim, nepretencioznim, duhovitim, autoironičnim baletom značajnim, možda najviše, po tome što autor postavlja muške igrače na vrhove prstiju i tako „krši“ jedno od svetih klasičnih kore-

ografskih pravila, kao i koreografinja Ursula Teržan, u scenski vrlo atraktivnom plesnom performansu *200%* (Celinka Dance Group, Ljubljana) koji se bavi limitirajućom telesnom i komunikacijskom zadatošću samih plesača, dakle teatrom koji je njena vokacija, ali i komunikacijom kao potrebom i kao (ne)mogućnošću.

Apsolutno fascinantna Nikolina Bujas Pristaš, Pravidan Devlahović i uzbudljivi (u svojoj fizičkoj nemoći, s dahtanjem i znojenjem) Damir Bartol Indoš, ostvarili su performans *Čovjek. Stolac* (omaz i pokušaj rekonstrukcije istoimenog, davnog, performansa Damira Bartola Indoša), u režiji/koreografiji Gorana Sergeja Pristaša (Bad Co, Zagreb). U idiomu plesa, fizičkog teatra i pantomime, ovaj performans je vrsta dijaloške rasprave ljudskog tela s objektom, u ovom slučaju stolicom, rasprave u čijem repetitivnom kodu povremeno prepoznajemo istinsku napetost, povremeno mučninu fizičke i emocionalne nemoći, iscrpljujuću borbu dve različite energije, poput onog sizifovskog „inačenja“ s kamenom. I, u teatarskom smislu, uz sve poštovanje za rad plesača, isto tako uzaludnu.

Nakon predstave ljubljanske Drame, u svedenom, poetičnom tumačenju Mateje Koležnik, novosadskoj publici je na Infantu pružena prilika da se s (prvim i dosad najboljim i najčešće izvedenim)

tekstom škotskog dramatičara Dejvida Herovera *Noževi u kokošima*, susretne ponovo, ovaj put u nešto radikalnijoj scenskoj verziji koju, u produkciji sarajevskog Kamernog teatra 55, ostvaruje zagrebački reditelj i koreograf Damir Zlatar Frej. Neznatnim ali efikasnim i efektinim štrihom, svetlosnim i muzičkim (snažni, gotovo bolni etno-zvuci zagrebačkog kompozitora Hrvoja Crnića Boksera) efektima, Frej uprizoruje Heroverov tekst kao niz ekspresivnih, katkad mučnih, surovo realističnih, katkad poetičnih, scena – na dodir ruke od publike! – kojima sugestivnošću, posvećenošću, refleksivnošću i fizičkom ekspresijom, dominira Mirjana Karanović.

Kritički, inteligentno i angažovano

Mis Mobil Emila Hrvatina, ljubljanskog performerera, jedan je od najinteligentnijih, najoporijskih i kritički najangažovanijih doprinosa programu Infanta. Njegov interaktivni performans u kojem učestvuju, virtualnom, u ovom slučaju mobilnom telefonijom i zavodljivom manipulativnom veštinom performerera, spojeni gledaoci u pozorištu i nevidljivi ljudi s one strane „žice“, je do paroksizma doveden i iznutra prikazan, vrhunskom medijskom tehnologijom usavršen princip „hleba i igara“ koji se danas zove „talk show“ ili kontakt-emisija, nazovite kako vam drago svu tu

SUNO E PROMENGO

U okviru 3. Bitef Polifonije, u organizaciji Centra za dramu u edukaciji i umetnosti CEDEUM, pod nazivom *Integracija, emancipacija, solidarnost*, prikazan je projekat Romskog centra iz Novih Karlovaca *Romski san u Beton Hala Teataru*

Nela Antonović

Kažu da se za vreme sna mozak štiti od spoljašnjeg sveta, da je mnogo manje osetljiv na buku, mirise i svetlost. Nasuprot tome, izgleda da je on napadnut iz unutrašnjosti istinskog burom sna koji ga zapljeskuje talasima. Miliarde slika izbijaju tako svake noći, da bi se skoro odmah rasule“, napisao je Luis Bunjel.

Monogi snovi se zaborave. Pamtimo tek one koji nas bude, jer su oni deo intimne unutrašnje strukture svesti. Ti snovi nam čiste prvi nivo svesti. Smatra se da ljudi koji ne sanjaju imaju uravnoteženu svest/podsvest. „San je pokušaj našeg nesvesnog da uspostavi psihičku ravnotežu. Na suptilan način san rekonstruiše totalitet psihe“, kaže Vladeta Jerotić. Baviti se snovima, zapravo znači baviti se životom. Kada snoviđenja pređu u stvarnost, onda tako doživljena stvarnost stvara nova snoviđenja.

Autor ideje ove autentičnog ritualnog performansa je Zoran Jovanović, koji već duže vreme razvija romsku kulturu.

Njegov prvenac *Romsko-srpsko-engleski razgovornik* je knjiga koja je nesumljivo pokreće i uvlači u komunikaciju romsku kulturu sa širom javnošću. Druga knjiga *Priče cigana u noći* sačinjena je od poslovice, priča i drama, koje se prenose s kolena na koleno i malo su zapisivane. U ovoj zbirci je i poznata romska ritualna drama *Prosidba*.

Romski san je svima prisutnima ostao urezan u pamćenje zbog ritualne strukture s usporenom dramaturgijom, koja je bila pravi način da se nademo u snu. Snove čine simboli i slike. Simboli su osnova neverbalne komunikacije, koji su kao vodiči kroz ritual, pretvorili višeznačajne u toku gledanja, za vreme sna, u ozbiljnost jednoznačja na kraju.

Početak s diskretnim crvenim svetlom i dimom, nepomična slika devojke naslonjene na zid koja čeka uz pesmu Gorana Bregovića, koju je na romski jezik preveo autor projekta, snažno je izazvao emocije. Osećanje nelinearnosti vremena prekino je ulazak četiri

LUDUS MOŽETE KUPITI...

U Beogradu u knjižarama:

Beopolis (Makedonska 22),
Naš dom, (Knez Mihailova 40),
„Pavle Bihali“, (Srpskih vladara 23),
Plato (Akademijski plato 1),
Stubovi kulture, (Trg Republike 5),
„Školigrica“, (Gospodar Jevremova 33),
Zadužbina Ilije M. Kolarca (Studentski trg 5),
kod Kolportera grada Beograda

U Novom Sadu u knjižarama:

„Solaris“ (Sutjeska 2),
Most (Zmaj Jovina 22);
„Mala-velika knjiga“ (Žarka Zrenjanina 4)

šarenu lažu koja (ima nameru da) vaše misli skreće s osnovnih problema (sveta, društva, individue) i koja vam, dok (Kotov) „veliki mehanizam“ najbezobzornije manipuliše vašim životom, pruža lažan utisak prisutnosti i učestvovanja.

Na tragu projekta *Teorija koja hoda*, čije smo performativno izdanje videli na prethodnom Infantu, a čiji je jedan od autora, Bojana Cvejić, ovaj put u saradnji s Janom Ritsemom, nastavlja da se bavi značenjem slike u teatru, na filmu i u literaturi, kroz nepretenciozni performans *TODAYulysse*.

Da u programu uz predstavu nije napisano, verovatno bi malo ko od gledalaca *Hodača* riječke trupe Trafik dokučio da je u pitanju omaz pesniku i dramatičaru Janku Poliću Kamovu, čiji je tragičan život, koji je bitno obeležio i

njegov sukob s Antonom Gustavom Matošem, završen u bolnici za beskućnike, 1910, u Barseloni. *Hodač* je predstava inspirisana životom, delom i opsesijom hodanja Kamova, ostvarena u idiomu plesa/fizičkog teatra, minimalističkog verbalnog iskaza i tek u završnim scenama visokog emocionalnog naboja. Autor predstave je Magdalena Lupi.

Jadranka Anđelić je po tekstovima Borhesa, Cvetajeve, Klarise Pinkola Estes, Lorke, Emila Šindlera, Volta Vitmena i drugih autora, u produkciji Teatra OM (Danska), slikom, rečju i pokretom ispričala uzbudljivu priču *Memento* o 6 žena koje, noseći strašno breme ratnog sećanja, kreću u novi svet, u nepoznato na čijem je kraju, „možda opšti božanski rat“, kako to kaže Vitmen.

Romski san kao ritualna struktura

mladića s različitih strana, koji su jednostavnim, spontanim pokretima prikazivali životne radnje. U formi kvadrata, simbola snage i moći, mladići se skidaju i četiri skoro naga muška tela deluju snažno na sceni. Beli čaršavi, boja i plamen doprinose da ritual konspira s publikom, prenoseći život

Roma. Veoma jednostavno, kroz zavodenje i ljubav, autor ukazuje na važnost pojma različitog. Performans se završava zajedničkom molitvom, u kojoj izvođači leže na podu u krugu, gde reči prerastaju njihova tela u želji da Bog ne raboravi na cigancice.

SUDBINA SAMOSTALACA

Informacija o odluci Skupštine grada Beograda o preuzimanju plaćanja doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje i zdravstvenu zaštitu samostalnih umetnika Beograda, za period od 1.1.2002. do 30.4. 2003.

Skupština Beograda, na sednici od 12. VII 2002, donela je novu Odluku o plaćanju doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje i zdravstvenu zaštitu za umetnike Beograda koji samostalno obavljaju umetničku delatnost (dramsku, filmsku, književno prevodilačku, scensko-muzičku, likovnu, primenjenu, dizajnersku ili umetničko-fotografsku).

Odluka po kojoj će Grad, kao i do sada, učestvovati u plaćanju doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje i zdravstvenu zaštitu samostalnih umetnika iz sredstava obezbeđenih u budžetu, odnosi se na period od 1.1.2002. do 30.4.2003. O plaćanju doprinosa odlučuje Komisija od 15 članova (po jedan predstavnik umetničkih udruženja i predstavnik Sekretarijata za kulturu, D. Jovanović, zamenik sekretara za kulturu).

Odlukom su predviđeni uslovi koje umetnik mora da ispuni, kako bi stekao pravo na plaćeno osiguranje (svojstvo samostalnog umetnika, utvrđeno od strane ovlašćenog umetničkog udruženja; umetnik mora da podnese potpisanu Izjavu da umetničku delatnost obavlja kao jedino i glavno zanimanje, da nije osiguran po drugom osnovu, da nije vlasnik preduzeća ili radnje i da nije u 2001. ostvario prihode koji podležu oporezivanju po osnovu Zakona o porezu na ukupan prihod građana; umetnik mora da pribavi uverenje da ima prebivalište na teritoriji grada Beograda; uverenje Republičke uprave javnih prihoda da u 2001. nije ostvario prihode koji podležu oporezivanju na osnovu Zakona o porezu na ukupan prihod građana).

O ovoj Odluci umetnička udruženja su obaveštena 29. VII, a prvi sastanak održan je 31. VII u Sekretarijatu za kulturu kada su dogovoreni okvirni rokovi za realizaciju poslova u proceduri donošenja spiska samostalnih umetnika kojima će biti plaćeni doprinosi u 2002. i u prva četiri meseca naredne godine (do 2. IX udruženja su dužna da dostave predlog spiska svojih samostalnih umetnika s potrebnim dokazima koje predviđa Odluka; do 10. IX Komisija treba da utvrdi predlog jedinstvene liste samostalnih umetnika i da o tome izvesti svako udruženje; do 20. IX Sekretarijat za kulturu treba da pripremi predlog Komisije spiska samostalnih umetnika i preda ga na usvajanje Izvršnom odboru Skupštine grada Beograda). Drugi sastanak Komisije održan je 7. VIII u Sekretarijatu za kulturu, kada je konstatovano: da su okvirni rokovi za realizaciju pravljenja spiskova samostalnih umetnika kratki zbog godišnjih odmora i da treba imati u vidu mogućnost njihovog produženja; da se uputi inicijativa Skupštini grada Beograda da pravno reguliše grupaciju umetnika sa statusom istaknutih umetnika, tako što bi se za sve istaknute umetnike plaćali doprinosi nezavisno od postojeće Odluke. Većinom glasova članova Komisije odbijen je predlog da Izvršni odbor Skupštine grada Beograda ne preuzme plaćanje doprinosa za samostalne umetnike koji kraće ili duže borave i rade u inostranstvu, bez obzira na to da li su odjavili ili nisu prebivalište u Beogradu.

Predviđeno je da sledeći sastanak Komisije bude održan u prvoj nedelji septembra (2. do 6. 9. 2002.)

U periodu od 1. VIII do 6. IX 2002. SDUS obavestio je samostalne dramske umetnike o Odluci Skupštine grada i obavezi umetnika da u datom roku pribave traženu dokumentaciju. Održan je sastanak Komisije za statusna prava, utvrđen je spisak od 154 samostalna dramska umetnika i predloženo je 10 Skupštine Beograda da za njih preuzme plaćanje doprinosa. Sa spiska su izostala imena 6 samostalnih dramskih umetnika koji se nalaze u inostranstvu i koji su ili prestali da se bave osnovnom delatnošću ili nisu bili u mogućnosti da podnesu traženu dokumentaciju. Do 6. IX predata je kompletna dokumentacija za 147 dramskih umetnika. Za predstavnika SDUS u Komisiji Skupštine Grada imenovana je Svetlana Bojković, istaknuti dramski umetnik, a za zamenike Jadranka Stilin Mihajlović i Petar Grujičić, članovi Komisije za statusna prava.

Treći sastanak održan je 23. IX, da bi bila pregledana dokumentacija koju su podnela ovlašćena udruženja. Ponovo je konstatovano da su zadati rokovi suviše kratki, da određen broj umetnika iz svakog udruženja nije u mogućnosti da, zbog godišnjih odmora, profesionalne sprečenosti, gostovanja u zemlji i inostranstvu i bolesti, pribavi potrebna dokumenta. Pošto predstavnici pojedinih udruženja, uprkos insistiranju Predsednika Komisije Dragoljuba Jovanovića, nisu bili spremni da sa spiska izostave imena umetnika koji su u inostranstvu a pribavili su potrebnu dokumentaciju ili po mišljenju Predsednika Komisije mogu da sami sebi plaćaju doprinose, odlučeno je da Komisija 23. 24. i 25. IX verifikuje broj umetnika (pojedinačno po udruženjima) koji su podneli dokumenta, a odlučeno je da je 10. X poslednji rok do kog udruženja moraju predati dokumentaciju za umetnike koji je naknadno pribave.

Posle 10. X biće sazvan poslednji sastanak Komisije, utvrdiće se imena i broj samostalnih umetnika za koje umetnička udruženja i Komisija predlažu Skupštini grada da preuzme plaćanje doprinosa, a potom će 10 Skupštine grada odrediti konačan broj samostalnih umetnika za koje će plaćati doprinose.

(Servis „Ludus“)

SLATKO NADIGRAVANJE

Ako ne znate kako se preživljava suparništvo i posledice muških svinjarija, gledajte Elizabetu Đorevsku i Ljiljanu Stjepanović

Branka Krilović

Baš je to nepravda. Oko drugih pozorišta novinari, mediji, očekivanja, pohvale namerama... a iz Pozrišta na Terazijama stidljivo telefonom jave da je premijera. Drugi su epohalni, avangardni, čuveni tamo i ovamo, imaju štancovane kritike iz inostranstva, ševrdaju repertoarski ne bi li se dodvorili trendovima. Samo su oni onda, sad i uvek, Pozorište na Terazijama, muzičko-bulevski teatar, za zemno uživanje i veselje bez predumišljaja. I kritičar kada tu dođe oseća se ljudski, nije okružen pretencioznošću, ne mora da se muči i traži umetnost ako je nema.

Tako je i s premijerom predstave *Dva mirisa ruže* meksičkog pisca Emilia

Karbalida u režiji Slavenka Saletovića. Održana odmah posle bitefovske euforije, jedva da je privukla kojeg novinara i kritičara. Da je kojim slučajem prošvercovana pod firmom *Svetsko čudo ili novi ženski poredak* ili *Samo u Beogradu i nigde više*, tad bi se možda i JAT javio da posluži kanapee videnijim gostima. Ovako, najvideniji gosti Pozorišta na Terazijama su – publika. A ona zna da to što ima u ovom pozorištu nema na drugim mestima, premda na drugim mestima ima svačega, pa i terazijskog.

Tako su, na početku vikenda, kad mu vreme nije, izvedena *Dva mirisa ruže*, mestimično dramska komedija za dve žene i – muziku mariača. Čak i oni koji

su pod moranje došli da prave društvo suprugama ozarili su se i zasmejali kad su Ljiljana Stjepanović i Elizabeta Đorevska krenule da se razmahuju, rastu, orgijaju i čine bravuroze. Liljana Stjepanović, to glumačko blago terazijsko, s dijapazonom za kakvim plaću nacionalna pozorišta (a još više plaću zbog onih s kojima ne znaju šta će) prosto kipi od svemoći, odjednom bi da bude u dva žanra, da peva, igra, čas je mlada, čas oronula, pa onda bezvremena na talasu mariača.

Kao da je prirodno stanje zadesilo i Elizabetu Đorevsku, glumicu markantne sceničnosti i zavidnog smisla transformacije. Proradio je i njen komičarski nerv, opustila se i prepustila uživanju, divno se nadigravajući s iskusnijom partnerkom. Reditelj vedrina i dobrog duha, Slavenko Saletović, na svetlost pozornice izdigao je orkestar, ta divna stvorenja, „iz rupe“ koja su i instrumentima i vokalima, ali i nogama i rukama razvejavali radost predstave.

Da samo vidite kako intelektualno lice prve violine, Biljane Jovanović, postaje raspomamljeni mariači-lider. Živeli i hvala, nazdravljao je uz „margaritu“ i protagonistkinje, ambasador Meksika.

Naši mariači: Ljiljana Stjepanović i Elizabeta Đorevska

"MILOŠ ŽUTIĆ" ĐURĐIJI CVETIĆ

Odluka žirija za nagradu "Miloš Žutić"

Žiri – u sastavu: Dimitrije Jovanović, reditelj, Radoslav Marjanović, glumac, Mirjana Ojdanić, rediteljka, Feliks Pašić, pozorišni kritičar (predsednik), i Olga Savić, glumica – odlučio je, jednoglasno, da ovu nagradu za najbolje glumačko ostvarenje u sezoni 2001/2002. dodeli

Đurđiji Cvetić, za tumačenje uloge Skupa u predstavi *Skup* Marina Držića, u režiji Jagoša Markovića a u izvođenju Jugoslovenskog dramskog pozorišta.

Skup ima dva lica. U oba njegova lica ogleda se predstava. Predstava se, dakle, ogleda u Đurđiji Cvetić. Jedno je lice tvrdog, sebičnog, netrpeljivog, opas-

nog, ružnog oca koji, sasušen i ispucao kao nekadašnji mediteranski predeo Držićeve komedije, izlaže na pazar rođenu ćerku; drugo je lice ozareno lepotoom bezvrednih staklića koji se, u bezmernoj pustoši, javljaju kao jedino svetlo u tami duše i u samoći izgubljenog sveta. Ti bezvredni staklići postaju dragulji onoga časa kada ih glumica Đurđija Cvetić uzme u svoje ruke i u svoje oči i preobrazi u nešto veće i dublje od strasti. Dok na izmišljenom jeziku, koji zvuči kao muzika, nežno razgovara sa svojim trezorom, ovaj Skup se pretvara u krhko biće opčinjeno lepotoom i potpuno joj predato. U tim scenama gluma Đurđije

Cvetić unosi u predstavu jednu vrstu tople, meke melanholije i istovremeno je ispunjava dirljivim ljudskim sadržajem. Miloš Žutić bi, verujemo, voleo takvog Skupa.

U Beogradu,
13. septembra 2002.

PRODAVNICA
**CENTRO
FOTO**

Beograd,
Maršala Birjuzova 9

011/632-692

USPEŠNO TRAJANJE

Novosadsko Pozorište mladih je na 35. Međunarodnom festivalu kazališta lutaka, PIF-u, u Zagrebu, izvelo predstavu *Komadić*

Željko Hubač

Na prestižnom Međunarodnom festivalu kazališta lutaka, PIF, koji je početkom jeseni održan u Zagrebu, jedno od glavnih festivalskih priznanja, nagradu stručnog žirija za režiju, dobila je Emilija Mačković, za postavku predstave *Komadić koji nedostaje* nastalu po pričama Šela Silverstejna. Izvođenje ove predstave je, prema pisanju zagrebačke štampe, oduševilo publiku, a ovo je bilo i prvo gostovanje ovdašnje produkcije za decu u Hrvatskoj nakon raspada SFRJ.

U programu 35. PIF-a odigrana je 21 predstava iz 10 zemalja: Belorusije, Bugarske, Hrvatske, Mađarske, Holandije, Nemačke, Slovačke, Tajvana, Slovenije i

Jugoslavije. Predstave su igrane u tri pozorista: Teatru ITD, Gradskom kazalistu „Komedija“ i Satiričkom kazalistu „Kerempuh“. Stručni žiri, Maria Grgičević (Hrvatska), Annelika Pauels (Nemačka) i Boris Goldovski (Rusija), glavnu nagradu „Milan Čečuk“ dodelio je predstavi *Moliere Stuffed puppet theatre*, Amstelveen, Holandija, nagrada za kreaciju lutaka pripala je Andrasu Lenartu, za predstavu *Conanima* Pozorista lutaka iz Budimpešte, nagrada za muziku dodeljena je Pavlu Kondruševiću za predstavu *Tragedija o Macbethu* Kazalište lutaka Grodno iz Belorusije, a ravnopravne nagrade za animaciju pripale su prof. Albrechtu

Roseru, iz Nemačke, Robertu Valtlu iz Slovenije, Antonu Anderleu iz Slovačke i Marini Kostelac iz Hrvatske. Posebna nagrada za očuvanje pučke tradicije u teatru lutaka dodeljena je Antonu Anderleu za predstavu *Najmanji cirkus na svetu*.

Kako do Zagreba?

Saša Latinović koji uz Slobodana Ninkovića glumi u predstavi *Komadić*, vratio se iz Zagreba prepun utisaka. „Na ovo gostovanje smo dugo čekali. Zaista smo se obradovali što smo prošli selekciju. Do ovog festivala predstava je osvojila čak 14 nagrada na domaćim festivalima, nagadu za muziku (Petar Bursać) na Međunarodnom festivalu pozorista za djecu u Banjaluci i Specijalnu nagradu na festivalu u Jambolu, u Bugarskoj. No, to nije bilo dovoljno da od Ministarstva kulture Republike Srbije dobijemo pomoć za finansiranje troškova putovanja, koji nisu bili veliki. Ipak, našli smo sredstva. Putovali smo autobusom na kome je velikim slovima pisalo „Vojvodina – Novi Sad“, što izazvalo veliku pažnju kad smo ušli u Zagreb. Da ne bude zabune: reakcije nisu bile negativne.“

Latinović pripada generaciji koja do sada nije videla Zagreb. „Mislim da bih mogao tamo da živim, a oduševljen sam i izgledom Hrvatskog narodnog kazališta.“

Na PIF-u su Novosadani razmenili iskustva s kolegama iz inostranstva. „Kada vidite u kakvim uslovima glumci lutkarskih teataru u drugim državama rade, bude vam krivo što kod nas nemate ni minimum istih. A jedan od komentara kolega po izvođenju *Komadića* bio je da oni do sada tako nešto nisu videli – tako kompletne glumce koji i igraju, i pevaju, i sjajno glume. Napravili smo pravu pometnju na Festivalu. Koliko bi naše predstave bolje izgledale da su nam uslovi u pozorištima bolji i da ne moramo

da razmišljamo o tome hoćemo li imati novca da kupimo nesto za jelo?“

A gde su naši?

Latinovića je posebno uzbudila reakcija tokom izvođenja predstave. „Sve je išlo kako treba. Kada je krenula uvodna video animacija, publika je pomalo zbunjeno posmatrala šta se dešava, ali ubrzo se začuo gromoglasan smeh zadovoljne publike, a onda i aplauzi na otvorenoj sceni te dug aplauz na kraju predstave. Zadovoljni odigranim izašli smo u foaje pozorista gde nas je dočekaao deo zadovoljne publike. Među njima su bili gos-

pođa Kruna Tarle (supruga Slobodana Šnajdera) čija trupa igra predstave u Zagrebackom kazalistu mladih, i najigraniji hrvatski dramski pisac Miro Gavran. Tu je bilo i mnoštvo kolega glumaca. Samo nije bilo nikoga iz naše ambasade u Zagrebu, iako su dobili pozivnice i obećali da će doći na predstavu.“

O planovima za budućnost *Komadića* Latinović kaže: „Čeka nas internacionalni festival 'Zlatni delfin' u Varni, Bugarska, a pominje se i gostovanje u Mostaru. Ova predstava će dugo živeti i to uspešno trajanje je, uz dosadašnje nagrade, najveća satisfakcija koju glumac može da dobije.“

KAD SRBIN I HRVATICA IGRAJU NA ESPERANTU

Ako ne baš prvi, a ono svakako jedan od prvih posleratnih zajedničkih pozorišnih projekata Srbije i Hrvatske, izveden je u Brazilu

Na 87. Kongresu esperantista, održanom nedavno u brazilskom gradu Fortaleza, nastupila je neobična pozorišno-kazališna družina sastavljena od glumačkih snaga iz Hrvatske i Srbije. Naime, Kazališna družina „Ponto“ iz Zagreba, oličena u glumici Vidi Jerman, te Saša Pilipović, član Pozorišne scene „Shelter“ iz Kragujevca, izveli su zajednički projekat pod nazivom *Ljubav i mir*.

Program se sastojao iz dva dela. U prvom delu je dvoje glumaca, inače i sami esperantisti, uz odgovarajuću muziku govorilo poeziju brazilskih pesnika Kastru Alvesa i Mile Ramos. Taj deo programa je priredila i režirala Vida Jerman. U nastavku su Jermanova i Pilipović odigrali komediju brazilskog pisca Artura Azeveda *Ljubav kroz poslovice*. Predstava je odlično primljena. Treba li uopšte naglašavati da je nastup dvoje glumaca bio na esperantu.

Komediju Brazilskog spisatelja zagrebačko-kragujevački duet je odigrao i na gostovanju na Kubi 1990. godine, a u režiji Mladena Sermenta. I tamo je, naime, bio upriličen kongres esperantista i tom prilikom je predstavu videlo oko 1.300 gledalaca iz pedeset zemalja.

U oba slučaja Saša Pilipović, inače član

PREMIERO
87-a UNIVERSALA KONGRESO DE ESPERANTO
3 - 10 aŭgusto 2002.

AMO KAJ PACO
AMO PER PROVERBOJ

FORTALEZO 5.8.2002.

TEATRA TRUPO PONTO - ZAGREBO, KROATIO
Kaj
SCENO SHELTER - KRAGUJEVAC, JUGOSLAVIO

Teatra „Joakim Vujić“ iz Kragujevca, bio je jedini Jugosloven, a imao je čast da pozdravi delegate Kongresa u ime naše zemlje.

(Servis „Ludus“)

GODO I KOŠTANA U PIROTU

Početak sezone u Pirotu obeležile su premijere *Čekajući Godoa i Koštana*

Slobodan Krstić

Ansabl Narodnog pozorišta u Pirotu novu sezonu otvara sa dve premijere: *Čekajući Godoa* Samjuela Beketa u režiji Pavla Lazića i *Koštana* Borisava Stankovića u postavi Slobodana Aleksića. Nikad ambiciozniji početak, ako se ima u vidu da je reč o malom profesionalnom ansamblu, koji tek stvara i oblikuje repertoarsku politiku za svoje gledaoce u sali Doma kulture. Komad Beketa *Čekajući Godoa*, premijerno je odigran 11. jula u ambijentalnom prostoru Momčilovog grad, u okviru pirotskog kulturnog leta. Beogradski reditelj Pavle Lazić, koji je pre tri godine u Pirotu radio Ibzenovog *Neprijatelja naroda* i nagradama na Susretima „Joakim Vujić“ ovenčao sebe i ansambl, sada se opredelio za glumačku ekipu: Zoran Živković (Estragon), Radoman Kontić (Vladimir), Delča Gigov (Srećko), Aleksandar Živković (Poco) i Milorad Živković (Dečko).

Lazićev rediteljski rukopis i igra glumaca, među kojima je bio i doajen

srpskog glumišta Radoman Kontić, izuzetno su se svideli publici u Pirotu i Dimitrovgradu, gradu u kojem su letos gostovali. Pa ipak, Pavle Lazić tvrdi da će se predstava odlično uklopiti i u ambijent zatvorenog prostora, tzv. scene kutije, gde će biti održana premijera sredinom oktobra.

U oktobru će Piroćanci videti i Stankovićevu *Koštanu*. Posao iscenacije ovog dela naše dramske klasike latio se Slobodan Aleksić, upravnik i glumac pirotskog teatra, koji i nastupa u ulozi Mitketa. Koštanu je u prvoj varijanti trebalo da igra užička glumica Biljana Đoković, ali su se Piroćanci ipak odlučili da zaigra njihova sugrađanka Vladanka Bjelopavlić. U ulozi Hadži Tome publika će videti Aleksandra Zlatanovca, dok će Katu tumačiti Angelina Tošić. Natalija Galeban-Rančić nastupa u ulozi Magde. Delča Gigov će biti Arsa, a Zoran Živković je Policaja. U ovoj ansambli predstavi, osim pirotskih glumaca, poje-

dine uloge tumače i glumci Pozorišta „Hristo Botev“ iz Dimitrovgrada.

„Ambiciozno započinjemo novu sezonu jer želimo da zadovoljimo ukuse naše publike“, kaže upravnik i glumac Slobodan Aleksić, „Imaćemo stalni repertoar sa petnaest do dvadeset izvođenja mesečno.“

A na repertoaru su, osim *Koštane* i *Čekajući Godoa*, i *Sumnjivo lice*, *Ujka Vanja*, *Profesionalac*, *Lari Tompson*, *tragedija jedne mladosti*. Upravnik Aleksić napominje da će njegova kuća po projektu ubuduće angažovati reditelje, glumce, scenografe. To je, kako kaže, dobro za ansambl, pozorište i publiku. Uostalom, tako rade mnogi.

Piroćanci već sada razmišljaju o susretima „Joakim Vujić“ koji će se maja iduće godine održati opet u njihovom gradu. Spremaju se da ponovo budu dobri domaćini uz pomoć sponzora, grada i Ministarstva kulture. Žele da ugoste kolege iz Niša, Zaječara, Kragujevca, Užica, Šapca, Valjeva, Leskovca, Vranja, Kraljeva, možda (najzad) i Kruševca. Ništa ne žele da prepuste slučaju, ponajviše zbog publike koja poznaje i dobro vrednuje pozorišna ostvarenja.

DRAMA O KOSOVU U VRANJSKOM POZORIŠTU

Krivovo novi projekat, a za Borine dane vlada veliko interesovanje

Slobodan Krstić

Iz Niša put Vranja krenuo sam s književnikom, dramskim piscem i još aktuelnim upravnikom Narodnog pozorišta u Prištini Radosavom Stojanovićem, čiju dramu *Krivovo* postavlja Pozorište „Bora Stanković“. Posle uobičajene konferencije za novinare, prisustvujemo trećoj čitačkoj probi. Reditelj Jug Radivojević, koji je pre 5 godina, takođe u Vranju, postavio Stojanovićev tekst *Propast sveta* na Veligdan, temeljito i studiozno uvodi glumački ansambl u priču o Srbima na Kosovu, iseljavanju i preseljenju do juče živih, a danas mrtvih. Za stolom i dvojica članova NP u Prištini, Miodrag Rakočević i Igor Damnjanović. Tu je i mladi Milan Vasić koji je akademsko zvanje stekao na FDU u Prištini. S njima su i Dragan Marjanović, Saša Stojković, Ninoslav Trajković, Aleksandar Mihajlović, Radmila Đorđević, Tamara Stošić, Žetica Jovanović, Ljiljana Radivojević i Radoslav Radivojević, glumac, reditelj i upravnik ovog teatra. Sliku s probe upotpunjuju deca. Ona će drami *Krivovo* dati još jači i emotivniji naboj. Na prvi pogled vranjsko-prištinska koprodukcija, tim više jer je 1999. Jug Radivojević, sin Ljiljane i Radoslava, u Prištini postavio *Golubnjaču* Jovana Radulovića, kao nauk i opomenu, uz mnogo osporavanja i oporivanja.

Četrnaest predstava na repertoaru

Vranje i Priština su pozorišno uvek bili u dosluhu. Tako će biti i na premijeri *Krivova* zakazanoj za 17. januar 2003. O tom projektu i saradnji s kolegama iz NP u Prištini, upravnik Pozorišta u Vranju za kaže: „Nećemo se baviti politikom već ljudima koji su ostali u našoj sredini, ne mogu reći enklavi. Stojanovićev tekst pruža velike mogućnosti da se kroz tragikomična događanja, ispriča bolna i surova svakidašnjica. Ne možemo da bežimo od stvarnosti i zato prihvatamo da igramo tu dramu koja će izazvati, prozvati i nagnati mnoge da se zamisle. A mi s kolegama – glumcima i upravnikom Stojanovićem godinama uspešno saradjujemo. Naše pozorište je bilo rado viđeno u Gnjilanu, Prištini, Đakovici, Prizrenu. Srpska drama NP iz Prištine često je gostovala na našoj sceni. Razmenjivali smo glumce. Evo, sada su kod nas Miodrag Rakočević i Igor Damnjanović. Pomažemo jedni drugima godinama“.

Nova Stojanovićeva drama je zasnovana na autentičnim događajima iz 1941. i 1991. godine. Reditelju i glumcima u pomaže scenograf i kostimograf Dejan Pantelić. Pozorište „Bora Stanković“ priprema i predstavu za decu *Aladinova čarobna lampa* u režiji Rado-

slava Radivojevića, koji o repertoarskoj politici kuće kaže: „U ovoj sezoni pripremićemo tri dramska i nekoliko komada za decu. Na repertoaru je 7 dramskih dela (*Pozorište u palanci, Čemer, Lari Tompson, Oslobođenje Skoplja, Seme, Seme-deset i Nesporazum*), a za decu igramo bajke *Crvenkapu, Snežanu i sedam patuljaka, Kraljevića i prosjaka, Pepeljugu, Čarobnjaka iz Oza*“.

Karta više za Borine dane

Vranjska publika predstave gleda utorkom i petkom, dok deca dolaze nedeljom u podne. Brojem posetilaca su zadovoljni, što uveliko opravdava odluku Opštine da ova kuća od 1997. ponovo stekne profesionalni status. U pozorištu rade 22 radnika od kojih su osmoro glumci u stalnom angažmanu, a Tamara Stošić, Žetica Jovanović i Milan Vasić su mlade snage koje je pozorište stipendiralo. U Vranje po projektu dolaze i

Miodrag Popović Deba, Zlata Numana-gić, Eva Ras, Miodrag Pejaković, sada Miodrag Rakočević i Igor Damnjanović.

„Uvek ćemo po projektu dovesti glumce, reditelje, scenografe, kostimografe i druge nama tako potrebne saradnike. Raduje nas što mnogi vole da dođu u Vranje i zaigraju na našoj sceni, u zgradi koja je podignuta još 1892. godine“, s ponosom kazuje Radivojević.

Pozorište „Bora Stanković“ uveliko se ovih dana priprema za predstojeće tradicionalne Borine dane, koji će biti održani od 21. do 31. oktobra. Vranje će pohoditi i publici se predstaviti, osim domaćina, Zvezdara teatar, Atelje 212, Beogradsko dramsko, NP „Toša Jovanović“ iz Zrenjanina, NP iz Leskovca, Kruševačko pozorište, Teatar „Joakim Vujić“ iz Kragujevca, a publika će videti *Doktora šustera, Korene, Kod vežite slavine, Kući, Nesporazum...* kao i monodramu *Živeo život Tola Manojlović* Petra Kralja, kojem je i posvećeno jedno od festivalskih večeri.

„Borini pozorišni dani su naša najveća svetkovina i ponos pozorišta i gra-

da. I ove godine za predstave vlada veliko interesovanje, pa će mnoge biti igrane u dva termina. Naši gosti za to imaju puno razumeanja. Ne želimo da publici uskratimo pravo i veliko pozorišno zadovoljstvo“, naglašava Radivojević.

PRODAVNICA

CENTRO FOTO

Beograd,

Maršala Birjuzova 9

011/632-692

U PUNOM POGONU

Sezona je u Leskovcu otvorena premijerom Molijerovog *Žorža Dandena* u režiji Radoslava Milenkovića, a do kraja godine će biti izvedene još tri premijere

Velimir Hubač

jom NET, napravljena je internet prezentacija teatra (www.npl.org.yu) i osmišljen je novi vizuelni identitet kuće, a po prvi put u istoriji ovog pozorišta štampani su mesečni repertoari. Normativna akta u kući usaglašena su s novim zakonskim propisima, a ansambl je osvežen sa čak pet mladih i izuzetno talentovanih školovanih glumaca, pa ih sada, sa diplomama pozorišnih akademija, ima sedmoro. Do kraja godine planirana je i intenzivna razmena pozorišnih predstava s teatrima u Srbiji, u pripremi je turneja po Vojvodini, a u toku su pregovori sa beogradskim Sekretarijatom za kulturu, koji bi trebalo da kvalitet teatarske ponude u gradu, ali i na Jugu Srbije, povećaju u značajnoj meri.

A materijalni i slični problemi? Kao i u drugim teatrima. Para nikad dovoljno. Ipak, bolji je odnos gradskih vlasti na pre, mada to još nije dovoljno. Što se tiče tehničkih uslova, postoje indicije da će se makar delimično rešiti najurgentiji problem zastarelog svetlosnog parka (u upotrebi je već 30 godina), a planovi vezani za adaptaciju zgrade (nekadašnja sokolana) su u izradi i uprava se nada da će u toku sledeće 4 godine većina problema biti rešena.

MAGISTAR SCENOGRFIJE

Scenograf leskovačkog teatra, Srđan Cakić, magistrirao u maju ove godine na beogradskom Fakultetu primenjenih umetnosti

Tema Cakićevog magistarskog rada, a kod mentora prof. Dragana Petrovića, bila je *Asocijativno u scenografiji*. Nakon završenih studija na Fakultetu primenjenih umetnosti, Cakić je od 1989. u stalnom angažmanu u NP, Leskovac i tu je do sada kao scenograf, a često i kostimograf, ostvario više od 50 zapaženih radova. Njegova scenografska i kostimografska rešenja odlikuje izražena likovnost, uvek u funkciji predstave i rediteljske zamisli. Iako je često, zbog lošeg materijalnog položaja matičnog teatra, bio ograničavan nedostatkom materijalnih sredstava, uspevao je da realizuje zanimljiva, vizuelno atraktivna i provokativna scenska ostvarenja. To je, po mišljenju kritike, najbolje pokazala izložba priredena na Fakultetu povodom odbrane magistarskog rada. Nju će videti i leskovačka publika sledećeg meseca, u prostoru Narodnog pozorišta.

Cakić je u više navrata bio i uspešan autor pozorišnih plakata, a krajem 90-ih učestvovao je na Međunarodnom festivalu pozorišnog plakata u Francuskoj. Istovremeno, uz scenografiju i kostimografiju, uspešno se bavi i slikarstvom.

S. Cakić

V. Hubač

Početak prošle sezone u leskovačkom teatru bio je obeležen nesuglasicama i bojkotom nove uprave. No, ako je suditi po rezultatima, sukobi su prevaziđeni, a početak nove sezone obeležen je pozorišnim događajem, uspešom premijerom Molijerovog *Žorža Dandena* u režiji Radoslava Milenkovića, s Jurajem Fabrijem kao scenografom i kostimografom, te Aleksandrom Ilićem kao muzičkim saradnikom. Tako je posle više decenija Molijer ponovo igran na leskovačkoj sceni. Milenković je u vrlo preciznom rediteljskom postupku sačuvalao duh sjajne komedije, realizujući je na diskretan a atraktivan način. Naslovnu ulogu igra Radiša Grujić, Anželika je Suzana Matić, Gospodin od Sotanvila Blagoje Ivanović, Gospođa od Sotanvila Gordana Petković, Klitandr Stanislav Grujić, Klodina Mladenović, Liben Đorđe Tomić, a Kolen Bojan Stojčević. Publika je predstavu primila oduševljenju.

Uprava leskovačkog teatra pripremila je ambiciozan spisak saradnika (Svetislav Jovanov, Dušan Petrović, Radoslav Milenković, Vladimir Lazić...) za ostvarenje repertoarskog plana u ovoj sezoni, a čija će okosnica biti novo „čitanje“ klasika, oslanjanje na nove kvalitete u svom ansamblu i razvoj već formiranih scena. Do kraja godine su u planu tri premijere. Teku probe *Prosjakke opere* Vaclava Havela, u režiji Katarine Petrović, diplomca FDU iz Beograda, a premijera će biti početkom novembra. Nenad Todorović, reditelj i upravnik teatra, tokom novembra zapo-

činje probe *Igre ljubavi i slučaja* De Marivoa, a paralelno s će i Žoro Ivanov, gost iz Bugarske, raditi *Bibliju za decu* u formi teatra senki. Do kraja godine će biti pripremljena obavezna novogodišnja predstava i dva manja projekta kao posebno iznenađenje za publiku.

Da ovakav zamah bio moguć trebalo je rešiti organizacione probleme i smiriti turbulencije u kolektivu, što postignuto zahvaljujući upornosti uprave i predsednika UO Vladimira Grozdanovića, te podršku dela umetničkog kolektiva. Ovaj „juriš“ je započeo januara ove godine (usred sezone), ostvareno je 5 premijera i nekoliko uspešnih nastupa na smotrama i festivalima.

Na planu unapređenja predstavljanja pozorišne ponude, u saradnji s agenci-

Žorž Danden kako ga vidi Radoslav Milenković a u izvođenju glumaca iz Leskovca

NIŠKE NADE I ZEBNJE

Uređena zgrada, složeni unutrašnji odnosi, Upravni odbor oličen samo u predsedniku, stavljaju u drugi plan repertoar, premijere, gostovanja

Slobodan Krstić

U mesto 1. septembra, ansambl Narodnog pozorišta u Nišu okupio se mesec dana kasnije zbog unutrašnjeg i spoljašnjeg renoviranja zgrade. Na Sindelićevom trgu zgrada tetra sada sija punim sjajem. Novo spoljašnje i unutrašnje ruho odenuli su joj Skupština grada, Direkcija za izgradnju grada, izvođači i podizvođači radova, pa je niško pozorište dobilo nov krov, uređenu i okrečenu fasadu, sanitarne i mokre čvorove. Kuća ne sija samo spolja, već i iznutra, jer su okrečene sve prostorije i popravljeni mnogi delovi enterijera. Sve je to urađeno za manje od dva meseca.

Novu, 116. sezonu pozorište dočekuje s ambicijama da nastavi s dobrim predstavama, osmišljenom repertoarskom politikom, gostovanjima u zemlji i inostranstvu, ali i nastojanjima da se na najbolji način prevaziđe sukob kada su glumci privođeni u MUP na informativne razgovore, a potom na javnom skupu i batinani!

Festivali i gostovanja

Iako su još bili na odmoru, članovi ansambla okupili su se 20. VIII da u roku od dva dana dva puta odigraju sada već kultnu *„Ukročenu goropad“* u Arandelovcu i Vrnjačkoj Banji. Ponovo su se bili na okupu ovih dana i razmišljaju o učešću na festivalima u inostranstvu i zemlji. Predstavom *„Hamlet-rimejk“* Svetislava Basare, u režiji Dejana Krstovića, predstaviće se bugarskoj publici u Vidinu na festivalu Balkanske komedije, koji se održava od 9. do 11. X.

Krajem oktobra *„Ukročenu goropad“* videće i zaječarska publika na Danima Zorana Radmilovića. U međuvremenu, 15.X, premijerno će biti izveden komad *„Sutra će biti bolje“* Evalda Flisara u postavci Dejana Krstovića. Ova predstava je trebalo da gostuje i u Kalkuti, u Indiji, ali je Ministarstvo kulture Srbije zavrnilo finansijsku slavinu, zbog pomenutih nemilih događanja. I Skupština grada je isto reagovala, pa gostovanje nije realizovano!

Za i protiv Lazarevića

I dok se već realizuje utvrđena repertoarska politika, s 20-ak predstava mesečno, uz dobar odziv publike, ostaje pitanje: ko će biti na čelu Narodnog pozorišta. Dosadašnjem v.d. direktora, glumcu Aleksandru Lazareviću, je krajem avgusta istekao jednogodišnji mandat. Skupština grada Niša to pitanje još nije stavila na dnevni red, pa Lazarević i dalje obavlja taj posao. Deo glumačkog ansambla smatra da on mora da ode s tog mesta jer je glavni krivac za sve što se zbilo koncem minule sezone. To je i izričit zahtev članova SDUS-a, ogranka u Nišu, koji zahtevaju da se pred sudom časti nađu još i glumci Mladen Nedeljković i Aleksandar Marinković. Lazarević, s druge strane, ima podršku mlađeg dela ansambla, a i osnivača, Skupštine Niša.

Sva je prilika da će na tu temu biti još rasprava, razgovora, a možda i žučnih dijaloga. U međuvremenu glumac Miodrag Pavlović, kojeg su batinašili tukli na konferenciji za novinare,

doživeo je moždani udar. Njegovu bolest mnogi povezuju s junskim dešavanjima.

Zanimljivo je i da Narodno pozorište novu sezonu dočekuje s novim predsed-

nikom Upravnog odbora, Dr Zoranom Jovanovićem, ali i bez drugih članova.

„Pozorište“ u pozorištu: tuča u Nišu

Memoari jednog dramskog teksta (17)

NA NIZBRDICI

Petar Grujičić

Strašna bolest

Kada je moj Pisac otišao na dotičnu TV da sazna o kakvom poslu je reč, tamo ga je dočekao urednik kulture i zatražio da vidi njegove diplome s redovnih i postdiplomskih studija. Moj Pisac ih je odmah pružio na uvid, na šta ih je ovaj dohvatio između prstiju i ustvrdio: „Hm, papir je kvalitetan“. Zatim je postavio i test-pitanja poput: „Koji od navedenih komada nije antička tragedija: a) *Ajant*, b) *Medeja*, c) *Verica pod šljivama*?“. Rodonačelnik koje zlosrećne pozorišne profesije se proslavio izrekom „Ko pod izvesnim okolnostima ne može da izgubi pamet, nema nikakvu ni da izgubi“? „Koje godine je Srbija postala samostalna država?“...

Pošto je moj Pisac na pitanja tačno odgovorio, urednik nije mogao da sakrije oduševljenje, pa ga je potapšao po ramenu i rekao: „Naš prijatelju i spasioče, tvoje znanje para vredi! Pre tebe još niko nije tačno odgovorio na ova pitanja, i time se kandidovao za spas naše televizije od strmoglava u ambis finansijske propasti“.

A evo o kakvom „spasiteljskom“ projektu je bila reč. Ne bi li, dakle, popravila svoju narušenu tzv. „finansijsku krvnu sliku“, dotična TV je odlučila da organizuje kviz s pitanjima iz oblasti kulture i umetnosti. No, zbog nedostatka novca za nagrade, pomenuti urednik je smislio da za svakog učesnika koji telefonom tačno odgovori na postavljeno pitanje u direktnom tv-prenosu ovog kviza bude priredjen nesvakidašnji događaj, tj. da u studiju prisustvuje devotka tzv. „izazovne spoljašnjosti“, voljna da se tim povodom „uživo“ liši nekog komada svoje oskudne odeće. Sve dok ne ostane, što bi se reklo, „kao od majke rođena“.

Ali, pre no što započnem svedočenje o tom neobičnom događaju gde sam i ja uzeo još neobičnije učešće, da vidimo kako se okončala poseta Petog Primerka u „Tesnoj košulji“.

Preimenovanje Pisca

Kada mu je S. pokazala novinsku najavu za pomenuti kviz, P.P. je ostao bez reči nekoliko trenutaka. Zatim je, i ne trepnuvši, rekao mirnim glasom: „U pitanju je greška. Ja nisam doneo taj tekst.“ S. mu je rekla da sam ipak ja tekst kojeg je doneo, ali je P.P. bio odrešit: „Nema govora da sam ga doneo i, da budem iskren, uopšte ne poznajem njegovog pisca.“ Zatim je ustao, prišao obližnjem ormanu i iza njega, uz pomoć štapa na svetlost dana isterao prašnjavi dramski komad, „Ha, vidi ga gde se zavukao! Evo, ovo je tekst kojeg sam doneo!“

Bio je to, naravno, *Časna Starina* (vidi „Ludus“ 95) čija se inscenacija nedugo zatim pojavila u ovom pozorištu. Kao što je i predvideo, strpan u tesnu košulju nekog „ideološkog mudrovanja“ i umetničkog pravca kojem ni vremenski nije mogao da pripada, nesrećni starac je izgledao tako da ga, što bi se reklo, „ni rod rođeni ne prepoznaju“.

Posle ovog događaja, P.P-a više nikada nisam video. Ipak, ma gde bio i ma kakva sudbina da ga je umeđuvremenu snašla, ovu priliku koristim da mu uputim i poslednji pozdrav: dragi P.P. uprkos neprijatnostima koje si mi povremeno priređivao, hvala na tvojoj, za ovdašnje prilike natčovečanskoj dobroj volji i upornosti, naročito u poređenju s onom koju ni moj P..

Pardon... izvinjavam se, jer ta osoba više ne zavređuje da se njegovo ime piše na dosadašnji način.

Dakle, da probam ponovo: dragi P.P. hvala na tvojoj nadprosečnoj brizi, snalažljivosti i dobroj volji tokom naše zlehude fijasko-turneje po beogradskim pozorištima, jer toliko truda i pažnje za mene nije pokazao ni moj baksuzni i definitivno beskarakterni... pisac! (Nastaviće se)

ANTIGONA U AMFITEATRU

Početak septembra Narodno pozorište „Toša Jovanović“ iz Zrenjanina učestvovalo je na završnoj svečanosti *Ludi romani* u mađarskom gradu Šekešfehervaru

Stevanka Češljarov

Dani županije Feher održavaju se po treći put, a traju od proleća do jeseni i obuhvataju razne programe vezane za antičko doba (radionice grnčarije, cveća, muzike) jer su smešteni u ambijentu arheološkog parka gde su pre četrdesetak godina otkrivene iskopine drevnog grada iz rimskog doba. Do terena s amfiteatrom, koji se nalazi 15-ak kilometara daleko od grada, dolazi se kolima, i tu se predstave održavaju po dnevnoj svetlosti.

Ove godine svečanosti su završene Sofokolovim tragedijama. *Trahićanke* su izveli domaćini, a *Antigona*, u režiji Ljuboslava Majere, Zrenjaninci. Poseban je doživljaj gledati ove predstave u autentičnom ambijentu i izuzetnoj akustici, premda po danu i na 30 stepeni, pod suncobranima.

Našu predstavu su, osim Mađara, videli i gledaoci iz drugih sredina jer su u publici bile delegacije Holandije, Nemačke, Francuske, Grčke, Bugarske, koje imaju sporazume o međunarodnoj saradnji sa županijom Feher. Prevoda,

naravno, nije bilo ali je *Antigona* publika savršeno razumela, izrečene su i laskave ocene gostiju, a usledili su i pregovori o novim gostovanjima.

Iako smo bili samo dva dana u ovom lepom gradu, uspešli smo da prošetamo starim delom Šekešfehervara, posetimo katedralu u kojoj su krunisani i sahranjivani kraljevi. Sekeš znači prestoni, što je ovaj grad, koji ume da čuva svoje kulturne i istorijske vrednosti, i bio u srednjem veku, a danas je lep, čist sa širokim bulevarima i uređenim fasadama. U njemu živi oko 300.000 stanovnika.

Po povratku s ovog gostovanja, iako puni utisaka, zrenjaninski glumci su nastavili da pripremaju tri nove predstave. Premijera *Narodnog poslanika* u režiji Dušana Petrovića već je izvedena, a zatim sledi predstava *Krvave svadbe* u postavci Juga Radivojevića, dok se na lutkarskoj sceni priprema *Carevo nono odelo* po tekstu Željka Hubača u režiji Irene Tot.

LONDON ZA POČETNIKE

Posle petnaestak sušnih godina, u mom slučaju čitavih osamnaest, u prestonici evropskog teatra možete lako doživeti civilizacijski šok

Maša Jeremić

Kada sam kao maturantkinja imala prilike da boravim u Londonu, McDonaldsovih restorana bilo je samo na centralnim trgovima, Kentucky frajd čiken se tako zvao i mogli ste da glabate poh u malo daljim delovima grada, TV programa je bilo četiri, Tauerom su šetali gavranovi, London zoo je bio pun životinja, a Kovent garden nezaposlenih glumaca i njihovih performansa. Danas maltene ne možete da pojedete (uz orijentalne kuhinje) ništa drugo osim BigMeka ili BurgerKinga, teško ćete u skraćenoj KFC – prepoznati ukusnu pohovanu piletinu, životinje su preseljene u najveći evropski safari park nedaleko od Londona, a pozorište i histrioni su bukvalno svuda. Kroz Tauer štramaciraju kostimirani glumci, izvode

performanse na Tauer bridžu i obalama Temze (dva vikend festivala posvećena jubileju kraljice Elizabete), neizbežni su na Kovent gardenu, ali i po galerijama, muzejima najrazličitije vrste i, naravno, na Vestendu.

Inspirisana preporukama o novim, tehnološki usavršenim postavkama izložbi postojećih eksponata dinosaurus (možete da gledate, i to mu dođe kao predstava džinovskih igračka, Tiranosaurus rekta kako napada i jede nesretnog biljojeda iz istog minulog perioda – sve u prirodnoj veličini, a kroz izložbu vas prate Velocipteri koji škljocaju zubima i reže), te Dino-ptica – perfektnih fosila iz Kine, zaputila sam se najpre u Prirodnački muzej i doživela

prvi, posleratni, susret s „novim“ engleskim pozorištem. Jedna od izložbi nastala u saradnji s američkim Eksploratorijumom iz San Franciska, *Turbulentni pejzaži* posvećena načinima nastanka i posledicama elementarnih nepogoda, tzv. prirodnih katastrofa, reklamirana kao „igra sa silama prirode“, interaktivnog karaktera (sami prouzrokuje mini tornado, ili oblikujete plinarske lance) praćena je predstavom. Teatar Skarabej tri puta dnevno izvodio je performans inspirisan „silama prirode“ u trajanju od 45 minuta u prostoru gde se održava izložba, koristeći sopstvene, ali i specijalne efekte dimnih zaves, zvukova, svetla postojeće postavke. Tri devojke u *new age* kostimima i uz sličnu muziku i dizajn svetla – okačene na bandži vretena – oponašaju, dočaravaju, slikaju – nikako ilustruju – pokretom i plesom snagu prirodnih elemenata. Akcija, atrakcija i akrobacija – „javila“ mi se odrednica za ovakvu vrstu projekata, i ona će biti prava etiketa za sve što sam videla od „pozorišnog“ Londona.

Čari uličnog pozorišta

Naredna stanica bio je Kovent garden, nekad čuveno stecište uličnih zabavljača, nezaposlenih glumaca ili studenata glume bez dovoljno sredstava, perfera različitih profesija. Najpre nalećem na poznati prizor: mimičara, čoveka-skulpturu odžačara koji zaigra kad ubacite novčić u odgovarajuću kutiju. Takvih je na svakom ćošku u čitavom svetu, divim se njihovoj mirnoći i upornosti, pantomimskoj veštini *slow motion*-a i predstavljanja zadate teme, na kojoj bi trebalo da im pozavide mnogi naši zaposleni glumci. Kao i na prednosti. Oduševljavam se i (mada sam „operisana“ od te vrste pevanja) crnkijom – operskom pevačicom – koja čudesnim koloritom glasa, izvodeći Verdi-jeve i Geršvinove arije, razgaljuje goste kafića. Zašto nema angažman u nekoj operskoj kući ne znam, ali znam da njen glas pleni. Kad peva arije iz *Karmen* ili *Letnje doba* (Summer time) svi se naježe i njen šešir za priloge je pun. Zatim sledi susret s Mat Rikardom.

Neobičan performer. Na prvi pogled, bar po tačkama koje izvodi, sličan rege čoveku od gume koji staje u plastično sanduče 50x50cm, ili postarijem, proćelavom gospodinu koji izvodi akrobacije i slepstik gegove s minijaturnim koferčtom. Ipak, ima i više publike i više energije. Njegov performans sastoji se iz nekoliko žonglerskih tačaka – neke uspeju, neke ne. No, poenta je da on, tokom 40-ak minuta, uspeva da zadrži pažnju prolaznika svojim nastupom, šarmom, šalama, improvizacijama, te dramaturgijom performansa. Njegova predstava ima priču: žongler pravi ulični šou, ponešto mu ne uspeva (jer duva vetar, pada kiša), ali je jasno da je ulično pozorište, po njemu, najpošteniji vid teatra davno uspostavljenih korena. Rikardo je obučen u crno, na majci mu piše: „Ovo je pravi posao“, animira publiku s beskrajno mnogo duha i improvizacije, osećajući njihovo raspoloženje. Bavi se time već 15 godina, mada je realno očajan žongler, ali...

LONDON'S LONGEST RUNNING COMEDY HIT!

the REDUCED SHAKESPEARE COMPANY

7TH SENSATIONAL YEAR!

the Complete Works of William Shakespeare (abridged)

All 37 plays in 97 minutes

CRITERION THEATRE

Piccadilly Circus, London WC2

'Spine-crackingly funny'

SUNDAY TIMES

Dajdžestirani Šekspir

Sličnu vrstu performinga, odnosa prema publici i komunikacije videla sam i u oficijelnom vestendovskom prostoru. S manje žongliranja. Vođena profesionalnom radoznalošću, pošto u „Radoviću“ spremamo za Večernju scenu *Sabrana dela Viljema Šekspira – ukratko*, otišla sam da vidim predstavu na Pikadiliju, u Kriterion teatru, već sedam godina, svakodnevno – uz matinee 3 puta nedeljno, izvedenu pred uvek punom salom. S članskom kartom Saveza dramskih umetnika Srbije došla sam 50% popusta na ulaznicu, a to je varijanta i u drugim vestendovskim teatrima.

Zatekla sam šou na temu Šekspirovih dela, zabavan i duhovit, bez previše smisla (Skarabej teatar je inventivniji), ali s onom vrstom duha i energije kakvu je imao *Radovan III* u Atelju, koji čini da vam 100 minuta predstave proleći za čas. Kajl Dad, Gari Famin i Brajan Torfeh učine veće lepšim, sedmicu uzbudljivijom, a mesec veselijim.

Uz posetu obnovljenom Šekspirovom Globu, finalno zadovoljenje (pošto ne prisustvujem ovogodišnjem Bitefu) je obilazak britanskog Pozorišnog muzeja. Uz uobičajenu postavku i predstavljanje umeća majstora šminke (možete i sami da dobijete „masku“ *Fantoma iz opere*), glavna atrakcija je *Šarmanka*, „čudesna

izložba performing skulptura“ ruskog emigranta Edvarda Bersudskog. *Šarmanka* je vrsta primitivnog, ruskog vergla koji Bersudski koristi kao osnovu za svoje „kinetičko pozorište“ uz pomoć Sergeja Jakovskog, genija za svetlosne i tonske efekte. Radio je drvene verzije u St. Petersburgu sve dok 1993. nije otišao u Edinburg i prešao u „gvozdenu“ fazu. Svaka skulptura je pokretna (mehanizam vergla, ali električna varijanta), i sastoji se od delova koji se pokreću po određenoj dramaturgiji, a koriste se elementi marionetskog pozorišta i znakovi (lobanje životinja, položaji tela svetaca, figure) ortodoksnе hrišćanske i istočno-evropske paganske mitologije. Sve počinje Svirućem na verglu, nastavlja se opštim temama represije, *Majstora i Margarite*, Nojeve barke, gulaga, da bi se stiglo do samokritično-duhovite verzije autoportreta. Kinetičko pozorište Bersudskog je fascinantna, iz korena ljudske animalne i animalističke prirode tačna, vizija. A pri tom je i pozorište, jer centralno mesto ima točak ludorije (likovi iz *comédie del arte*) koji se neprestano okreće.

Na Vestendu najviše se gledaju *Vaginini monoloz* Eve Ransler, a najnoviji hit je u Komedij teatru *Jedan običan dan* Džona Kolvenbaha s gostima iz SAD – Vudi Harelsonom i Kajlom Meklanom.

Dakle, gde god otišli, makar probali i da pobegnute od pozorišta, ono je tu – na mostovima, obalama Temze, u muzejima. I – nije tako loše.

Bar ga ima.

THE NATURAL HISTORY MUSEUM

Turbulent Landscapes

19 April – 15 September 2002

Play with the forces of nature...

OTVARANJE POZORIŠNOG „ISTOKA“

Stvaranje nove komunikacijske pozorišne mreže CIT

Svetislav Jovanov

Kulturne komunikacije između zemalja Srednje i Istočne Evrope – tzv. zemalja bivšeg „socijalističkog lagersa“, još uvek su nedovoljno razvijene, prepuštene slučaju i najčešće lišene šire sistemske osnove. Takav je slučaj, manje-više, i s komunikacijom u domenu pozorišta – što osobito za aktuelni jugoslovenski teatar predstavlja bolnu tačku. Utoliko je značajniji događaj bio održavanje međunarodnog pozorišnog seminara posvećenog, načelno koliko i praktično, ovom značajnom pitanju, u Njitr (Republika Slovačka). Naime, u okviru „Culture Link“ programa, a uz pomoć slovačkog Centra za savremenu umetnost, nevladina organizacija Association Divadelná Nitra (Pozorišno udruženje Njitra) upriličilo je, od 20-25. IX, u okviru 11. Međunarodnog pozorišnog festivala „Divadelná Nitra“, seminar pod nazivom *New Communication 2002*.

Međunarodna saradnja

Osnovne teme ovog skupa bile su: stanje komunikacijskih tehnologija i protoka pozorišnih informacija na relacijama „Istok-Istok“ i „Istok-Zapad“; prednosti razmene informacija za pozorišnu praksu, vrednovanje pozorišnih ostvarenja i razmenu autorskih iskustava na svim nivoima; utvrđivanje i analiza relevantnih institucija u pojedinim zemljama, sposobnim i voljnim da učestvuju u razvijanju pozorišne komunikacije; najzad, nacrt, tj. projekcija utemeljenja posebnog internet-portala koji bi objedinjavao sve relevantne informacije o pozorištu u zemljama srednje i istočne Evrope Istoka (struktura portala, njegovi sadržaji, osnovi operativnog sistema).

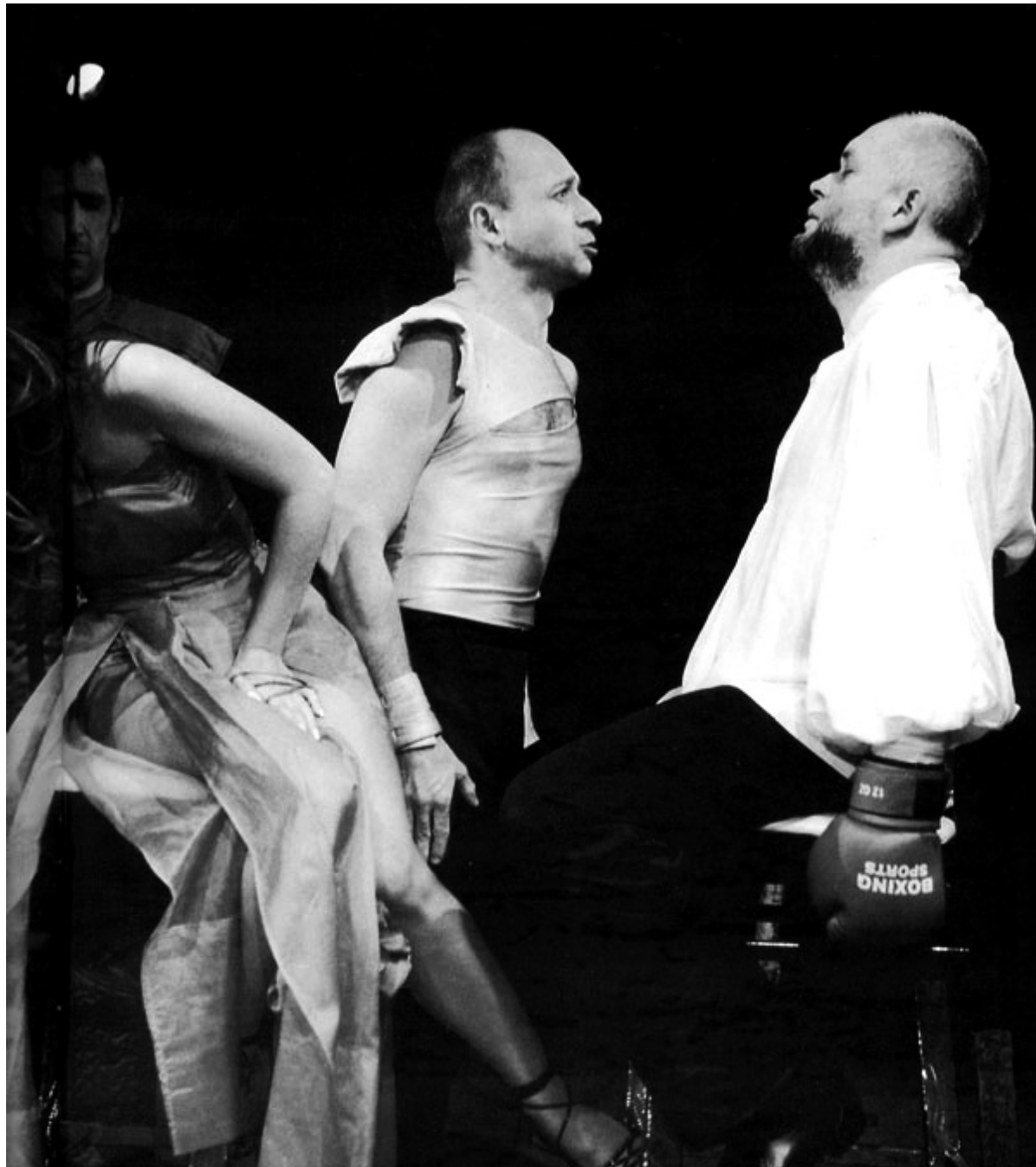
Tokom pet dana trajanja seminara, 20 učesnika (pozorišnih kritičara, menadžera, teatrologa i novinara) iz 13 zemalja – među kojima i iz Jugoslavije – razovaralo je o načelnim pitanjima pozorišne

komunikacije, ali i o praktičnim iskustvima i teškoćama u razvijanju interne i međunarodne saradnje između pozorišnih stvaralaca, teatarskih kuća, festivala i ostalih institucija (instituta, doku-

mentacionih centara, nezavisnih producerskih kuća i nevladinih udruženja). Pokazalo se da su, bez obzira na različite kulturne i pozorišne tradicije, vrste društvenog okruženja, finansijske teškoće ili organizaciona ustrojstva, tranzicioni problemi bivšeg „evropskog Istoka“ – i to ne samo na striktno informativnom planu – strukturalno isti, ili u najvećoj meri slični.

S jedne strane, na izvornom, produkcijskom nivou, to su još uvek aktuelno

odsustvo reforme glomaznih teatarskih mehanizama, na čije finansiranje odlazi lavovski deo novca (Aura Korbeanu, nezavisni producent iz Bukurešta, iznela je podatak da se 92% sredstava za 63 pozorišta u Rumuniji troši za „tekuće održavanje“, a ostatak za projekte – zvuči li to poznato?), ili, pak, nemogućnost afirmacije mladih, školovanih glumaca na uskim i zatvorenim nacionalnim „pozorišnim tržištima“. S druge strane, još je evidentan nedovoljan

Čehov - Bokser pozorišta GUnaGU, Bratislava

protok informacija čak i o značajnijim savremenim dramskim tekstovima, za koje – ne samo zbog sličnosti kulturne i društvene klime – postoji snažan interes (među ohrabrujućim primerima je iskustvo kolega iz Hrvatske s prezentacijom novih tekstova na Međunarodnoj dramskoj koloniji u Motovunu).

Nitra Resolution

Operativni deo seminara uspešno je završen: predstavnici osam zemalja (Češke, Rumunije, Mađarske, Bugarske, Poljske, Hrvatske, Jugoslavije i Slovačke) potpisali su *Nitra Resolution*, kojom je utemeljen pomenuti „internet-portal“ (mreža), pod radnim nazivom *Centre of Information about Theatre (CIT)*. Za koordinatorku mreže određena je Association Divadelná Nitra, a deklaracijom se pozivaju i ostale zemlje Evrope na pridruživanje ili drukčiji vid saradnje. Prema ovoj rezoluciji, ciljevi CIT-mreže su sledeći: prikupljanje i stalna prezentacija – kroz posebno određene baze podataka – svih bitnih i relevantnih informacija iz oblasti pozorišta; podsticanje stvaralačkog dijaloga između pozorišnih umetnika, produkciona saradnja između pozorišnih kuća i koordinacija i saradnja među pozorišnim festivalima; promocija i razmena novih dramskih tekstova, koordinacija projekata iz oblasti istorije pozorišta, teatrologije, edukativnih sistema na pozorišnim školama i slično.

Treba dodati, da će se, prema početnom nacrtu, mreža CIT sastojati od dve vrste informacija iz svake pojedine zemlje: statičnih (pozorišta, međunarodne institucije, lokalne organizacije, časopisi, ministarstva kulture, pozorišne škole, fondovi, internet-sajtovi) i dinamičnih, koje će biti stalno inovirane (pozorišni repertoari, festivali, nagrade, pozorišne radionice, obrazovni projekti). Određene su, iz svake zemlje, institucije koje će biti nosioci-snadbevači informacija u ovom ambicioznom projektu (kod nas će to biti Sterijino pozorje). Ozbiljnost rasprave i temeljnost priprema koje su započete garantuje, mislim, da će, ako se svi problemi tehnološkog softvera i minimalne finansijske podrške reše u razumnom roku, već od početka 2003. godine, uspostavljanjem CIT-a, situacija s međunarodnom komunikacijom na „pozorišnom Istoku“ Evrope biti bitno promenjena.

I z n a š e p o z o r i š n e p r o š l o s t i (2)

O ŽALOSNOJ I ŠALJIVOJ IGRI

U prošlom broju „Ludusa“ započeli smo seriju napisa o glumačkoj umetnosti iz starih pozorišnih listova i časopisa. U ovom broju donosimo prilog iz novosadskog lista „Pozorište“, koji je uređivao Antonije Tona Hadžić od 1871. do 1908. godine.

Na stranicama našeg najstarijeg pozorišnog lista sačuvani su dragoceni pogledi na pozorišnu umetnost iz pera istaknutih suvremenih teoretičara i pozorišnih umetnika. Podsećanje na te stare zapise je prilika ne samo da se dozna kako se gledalo na pozorišnu umetnost krajem XIX veka, već da se podsetimo starih, ali neprolaznih istina o suštini glumačkog umeća.

Tragičar

„Za žalosnu igru nužno je veštaku (umetniku) duboko osećanje isto tako kao što je nužna komičaru prirodna veselost. Tragičar ne sme nikad svoje junake do sebe poniziti, već se mora do njih uzvisiti; ne sme im dati svoj oblik i narav. On ih mora onako prikazivati kao što ih je pisac zamislio i napisao.“

Ništa tako ne može da lepo i plemenito slika patetičnost kakve velike ideje u junaka kao zanos razboritog i veštog glumca, koji ume u pravo doba da upotrebi snagu svoga glasa, koji ume lice da raspalmiti i koji ume svoj svojoj prikazivačkoj veštini da da živosti i života.

Živo igranje, jačina izraza, to što se 'strast' naziva i nehotice pobuđuju prikazivača da sa osećanjem prikazuje tako da može i loš glumac, samo ako ima vatre u sebi, gledaoce da zadovolji.

U žalosnoj igri (tragediji) nikad se ne može odobriti, niti dozvoliti preteranost i raskalašnost, i hiljadu onih lepih slika koja smo dobrom glumcu i njegovom geniju blagodarini, često mu više nedostaju nego pravom znalcu. Za potpunim utiskom težeći, dobar glumac često i ne primeti one nežne nijanse što ih darovit veštak 'simboličnim glasom' izražava.

Tragičnih strasti ima mnogo manje nego komičnih. U šaljivoj igri, gde je osećanje obično manje, nalazi glumac

čitavu gomilu strasti i karaktera za svoju upotrebu.

Samo pristojnost, finoća i pravo mišično kretanje oličava *veštaka (umetnika)*... Šaljiva su osećanja više raznovrsnija nego tragična, ali tragična za to pre i življe upadnu gledaoce u oči.

Glas svoj mora tragični glumac pri učenju kakvog dramskog predmeta udešavati i previjati u svima modulacijama, kako bi mogao potpuno rasuditi koliko ga treba u nužno vreme dignuti ili spustiti, da ga u raznim prelazima niti suviše visoko niti suviše duboko upotrebi...

Nesrećna nežnost, neprekidni nežni glasovi, tihi, jedna primetni govor, od tuge zadržano kretanje – to je najteža zadaća za glumca i često mnogi prikazivač sklizne na putu tog najtežeg, ali najnesrećnijeg prikazivanja.

Jedna jedina oštroumna reč, dovoljno naglašena, dostojanstveno i s

osećanjem izražena, učini često više utiska nego čitava uloga plačne Lujze ili starog Mora (*Spletka i ljubav*).

Više je nežnosti i plemenitosti *jednu suzu* proliti nego pustiti ih da potocima teku... Osećaj, suze u izrazu veštaka može razumne i rasudne gledaoce pre umeškati i na sažaljenje pobuditi, a *jedan uzdah* može mnogo bolje označiti žalost i tugu nego sve suze što bi ih mogao prikazivač proliti.

Ostaje, dakle, nešto osobito u prikazivačkoj veštini, ne zaboraviti *čoveka* kao junaka, ljubavnika itd., ako pesnik, kao i glumac, kao veštaci, te sve osećaje budu poštovali.

Svaka glumačka majstorija, bila u tragediji ili u šaljivoj igri, ako ne izvire upravo iz situacije, i ako nije oštroumno shvaćena i izvedena, zamršuje scenu i kvari svaku iluziju“.

M. Hrvčanin Stančić, glumac („Pozorište“, 1872, po E. Gerberu) (Priredio: Zoran T. Jovanović)

CIRKUS IZA SCENE

Ili šta se dešava kada se ozbiljnim poslom počnu da bave diletanti

Nemanja Cerović

Ne tako davno Zaječar je bio poznat po brojnim i uglednim kulturnim ustanovama i manifestacijama, a pre svega po pozorištu koje nosi ime Zaječarca Zorana Radmilovića. Pozorište je do pre 10-ak godina bilo regionalna kulturna ustanova, a onda ga je preuzela zaječarska opština iz čega delom potiču njegovi današnji problemi, jer je i opština tokom minule decenije osiromašila. To, ipak, nije ni jedini ni glavni razlog što se zaječarsko glumište nalazi u teškoj situaciji i što već 8 meseci ne uspeva da nađe sebe. Neki kažu da su problemi u kulminirali od kako je na čelo zaječarske opštine došla nova garnitura koja je za upravnika Pozorišta dovela Zoricu Zec.

Virtuelna biografija

Ko je, kako i zašto doveo Zoricu Zec u zaječarsko pozorište prava je misterija, kao što je to i njen dosadašnji rad u kulturi. Priča o tome je virtuelna. U predlogu Upravnog odbora da se gospođa Zec imenuje za upravnika, koji je potpisala predsednica Ljiljana Todorović, kaže se da je Zorica Zec od 1983. bila „zaposlena u nemačkoj firmi Siemens Aktiengesellschaft iz Erlanga sa sedištem u Jugoslaviji. Od 1996. se bavi književnošću. Autor je tri romana“, te da je „1998. boravila u Grčkoj (mart-novembar) i režirala dve dečje predstave *Ilijada* i *Odiseja* za decu zapadne Evrope“ (!), a da je 2000. „u njenom izdavačkom poduhvatu“ objavljena knjiga *Zoran Radmilović kralj i klaun* Milosava Mirkovića. Zatim: „Tokom 2001. godine je organizovana najveća izložba u čast jednog glumca u Muzeju istorije Jugoslavije, gde se okupila najveća avangarda jugoslovenskog glumišta“ i da ima „poznanstva u inostranstvu koja bi mogla biti korisna za pozorište“.

Tako je gospođa Ljiljana Todorović odmah uočila idealnu osobu za mesto upravnika zaječarskog pozorišta. Osim gospođe Todorović u priču o postavljenju misteriozne gospođe Zec na mesto upravnika Pozorišta umešan je i Boško Ničić, podpredsednik IO u Zaječaru moćne Nove demokratije, poslanik u Skupštini Srbije i član Komisije za kulturu Skupštine Srbije. Nije bilo lako odbiti navodno njegov zahtev da se promeni član 37. Statuta Pozorišta, kojim je bilo predviđeno da upravnik mora da ima visoku stručnu spremu, koju gospođa Zec nema. O Ničićevom uticaju najbolje svedoče reči gospođe Todorović, izgovorene na

sednici UO, kada se raspravljalo o promeni Statuta: „Ničić je republički poslanik i član Odbora za kulturu. Rekao je da će ući u direktan sukob ukoliko se ne izmeni član 37. U protivnom oni će pisati Statut. Ne pristaje ni da se članovi UO ne slažu da podrže ovakve izmene. Spreman je na sve posledice, i moralne i pravne.“

Činjenica je da Zorica Zec u Pozorište nije došla po konkursu i da nije imala potrebne kvalifikacije za mesto na koje je dovedena. Zato nije čudo što su se glumci pobunili. Ali, ko pita glumce?

Demonstracija sile

Vladavina Zorice Zec u Pozorištu „Zoran Radmilović“ počela je u znaku demonstracije sile. Napravila je umetnički plan bez konsultovanja umetničkog direktora Dejana Krstovića, koji je ubrzo, i to poštom, dobio otkaz. To nikoga u SO

Iz vremena kada su u Zaječaru stigli mladi glumci

Zaječaru, osnivaču Pozorišta, nije uzbudio. A i kako da se uzbudi kad Pavle Stanojević, predsednik IO SO Zaječar, javno kaže da „pozorište ne voli, ali ga poštuje“.

„Od trenutka dolaska na mesto upravnika, Zorica Zec se trudila na svaki način da bilo koji moj angažman osujeti i predupredi“, izjavio je nakon otkaza Krstović. „U minula tri meseca anulirano je sve što smo postigli u prethodne dve godine na afirmaciji Pozorišta. Ne igraju se višestruko nagrađivane predstave; igra se samo jedna predstava i to retko, a broj repriza je katastrofalan. Ona od

Pozorišta pravi dom kulture, a ja nemam potrebu da budem umetnički direktor doma kulture. U obrazloženju rešenja koje sam dobio piše da mi je dat otkaz jer nema para, pa se ukida mesto umetničkog direktora. To znači da će tu funkciju preuzeti ona, mada za to uopšte nije kompetentna.“

Da se nije radilo o pomanjkanju para već pokazivanju mišića, gospođa Zec je demonstrirala kada je u zaječarsko pozorište bez konkursa dovela Miodraga Milanovića i imenovala ga za umetničkog savetnika. Pod njegovom upravom pripremljena je „premijerno“ već videna i brzo zaboravljena predstava *Tera inkognita*. Za premijeru su bukvalno sve karte podeljene besplatno, ali sala nije bila puna. Glumci koji su igrali u prethodnoj verziji predstave kažu da nema ni govora o premijeri.

Da li je Zaječaru stalo do pozorišta

Ništa srećnije nije bilo ni angažovanje reditelja Nemanje Petronje iz Novog Sada. On je trebalo da režira predstavu *Nakaze*, čija je premijera bila planirana za mart 2002. Po tvrdjenju zaječarskih glumaca upravnika je u početku bila blagonaklona prema mladom reditelju, ali je promenila stav pa su se pripreme unedogled otegle. Rad na predstavi je prekinut, a Petronje je u pismu rukovodstvu SO

Zaječaru postavio neprijatno pitanje: „Da li je Zaječaru uopšte stalo do pozorišta?“

„Početkom februara 2002. prihvatio sam režiju (odabir muzike i kostima) za dve predstave u Pozorištu „Zoran Radmilović u Zaječaru“, piše Petronje. „Paralelan rad na predstavama bio je ogroman izazov za mene ali sam, naišavši na odličnu saradnju glumačkog ansambla kao i tehnike Pozorišta uspeo realizovati premijeru predstave *Otkaćena bajka* za dve nedelje... Rad na drugoj predstavi *Nakaze* Bogdana Španjevića, nastavio se uz ogromnu požrtvovanost cele ekipe. Premijera zakazana za 12. III se bližila, a glumački ansambl je uz moju pomoć finiširao pripreme i željno iščekivao susret s publikom. Međutim, nepunih 6 dana pred premijeru v.d. upravnika Pozorišta Zorica Zec izjavljuje da nije realizovala finansijske obaveze prema autoru dramskog teksta, kao i to da datum premijere mora da se odloži.“

Tako su Zaječarci, opštinski čelnici i kadrovi od reditelja iz Novog Sada saznali da predstava *Nakaze*, čiju je premijeru trebalo da vide još 12. III, nije izostala zbog „sabotiranja od strane glumaca“ kako je to objašnjavala upravnika, već zato što je ona tako odlučila, tj. nije uradila kako treba svoj deo posla. Petronje posle svega postavlja pitanje: „Da li je upravi zaječarskog pozorišta uopšte stalo do predstave“. Opštinsko rukovodstvo nije odgovorilo na njegovo otvoreno pismo.

NI LUK JELI NI LUK MIRISALI

Šta se i kako „kuvalo“ minulih meseci u zaječarskom pozorištu, pitali smo Pavla Stanojevića, predsednika IO SO Zaječar i Boška Ničića, predsednika Komisije za izbor i imenovanja SO Zaječar. Želeli smo o tome da razgovaramo i sa gospođom Ljiljanom Todorović, predsednicom UO Pozorišta, ali je ona razgovor izbegla.

„Komisija za kulturu SO Zaječar dala je negativnu ocenu rada Pozorišta u prvom polugodu“, kaže Stanojević. „Rečeno je, podsetiću, da u tom periodu u Pozorištu nije bilo nikakvih umetničkih dostignuća. Nakon toga tražili smo da rad te ustanove oceni i njen Upravni odbor, ali tu ocenu nismo dobili. Tražićemo da se za iduću sednicu SO pripremi izveštaj o radu Pozorišta za 9 meseci, naravno u odnosu na planirano.“

Na tvrdnje da osnivaču, SO Zaječar nije stalo do Pozorišta, što u pismu pominje Petronje, reditelj „zamrznute“ predstave *Nakaze*, Stanojević odgovara: „Stalo nam je još kako. Ispunili smo sve planom predviđene obaveze prema Pozorištu, do poslednjeg dinara, sanirali štetu od nevremana na zgradi i trudimo se da obezbedimo normalne uslove za rad. Tako će biti i ubuduće.“

Boško Ničić, predsednik Komisije za izbor i imenovanja, najviše prozivan povodom dešavanja u Pozorištu, kaže: „Nisam doveo Zoricu Zec za upravnika Pozorišta. Došla je sama. Ušla je jednog dana kod mene u sedište Nove demokratije i rekla da je čula da zaječarsko pozorište traži upravnika, da je objavila knjigu o Radmiloviću i da dobro poznaje taj posao. Uputio sam je da razgovara s upravom pozorišta i grada. Ona je to i učinila, a posle su mi neki rukovodioci kulturnih ustanova u Zaječaru rekli da je ona odlično rešenje.“

Ničić veli da ni docije nije imao aktivnu ulogu u postavljanju na upravniko mesto Zorice Zec koja nije imala stručnu spremu predviđenu Statutom a ni odgovarajuće radno iskustvo. „Predlog da se Zorica Zec imenuje za upravnika Komisiji za izbor i imenovanja dostavio je UO Pozorišta. Komisija je predlog prihvatila i dostavila ga SO, pa su odbornici doneli odluku o kojoj je imenovana. Nisam imao pojma kakvu ona stručnu spremu ima. Saznao sam to tek kad se na dnevnom redu SO Zaječar našao predlog UO Pozorišta da se promeni odredba u Statutu kojim je predviđeno da upravnik ima visoku stručnu spremu. Taj predlog je stigao direktno u SO i Komisija za izbor i imenovanja ga nije razmatrala. Nisam znao za stav Ministarstva kulture da upravnici takvih institucija treba da imaju visoku stručnu spremu i dokazane rezultate rada u kulturnim ustanovama. S onim što se posle dešavalo u Pozorištu nemam veze...“

Ničić još kaže da je za zaječarsko pozorište u ovom času najvažnije da Dani Zorana Radmilovića budu uspešno organizovani i da tome treba podrediti sve ostalo. To je u redu, ali nije u redu da situacija u Pozorištu ostane neraščišćena te da se sve završi po onoj narodnoj: „Ni luk jeli, ni luk mirisali“. Jer se neispravljene greške ponavljaju.

N.C.

Da je Gradu ipak stalo do pozorišta odgovorila je Komisija za kulturu SO Zaječar, u kojoj sede ugledni kulturni poslenici, a koja je početkom jula jednoglasno zaključila da Pozorište „Zoran Radmilović“, od dolaska Zorice Zec, nema nikakvih umetničkih dostignuća, što znači da trebalo imenovati drugog upravnika.

„Nije problem što je u pozorište došao čovek sa strane“, kaže zaječarski pesnik Saša Jelenković, „već ono što se od tada dešava u toj kući. A tako nešto se nikada pre nije događalo na relaciji upravnik – glumci. Ako pozorište ne radi nije kriv sufler, već upravnik!“

„Očigledno je da se Zorica Zec nije snašla“, kaže i Bora Dimitrijević, direktor Narodnog muzeja u Zaječaru. „Posle izuzetno dobre sezone sada imamo izuzetno lošu. Iz Pozorišta je najuren umetnički direktor jer je rečeno da mnogo košta, a s njime je Pozorište imalo dve veoma uspešne sezone.“

U međuvremenu je za 6 meseci u pozorištu pripremljena i izvedena samo jedna premijerna predstava za decu i navodna premijera *Tera inkognita*, a zapravo je, kako reče Jelenković, reč o „podgrejanju“, već viđenoj predstavi. Suviše malo za pozorište u kome su gotovo po tradiciji godišnje pripremane 4 premijere i na čijoj je sceni godišnje izvedeno 90 do 120 predstava. Ovi podaci demantuju Ničićeve tvrdnje da je u Pozorištu sve u redu, a da zaječarski novinari proizvode probleme.

Glumce niko ne čuje

U sumornoj priči o cirkusu iza scene, glumci i Komisija za kulturu SO Zaječar jedine su svetle tačke. Glumci su od početka od SO Zaječar, osnivača pozorišta, tražili da na čelo ustanove dođe čovek koji zna šta je pozorište i kako se u njemu radi, pisali su opštinskim čelnicima, molili da se zaustavi propadanje

teatra. Na njihov glas se osvrnuo Sindikat dramskih umetnika čiji su predstavnici Darijan Mihajlović i Mirjana Ojdanić letos dolazili u Zaječar i razgovarali s Ljiljanom Todorović, Zoricom Zec i Pavlom Stanojevićem. No, od razgovora nije bilo vajde. Gostima je obećano da će najdalje u roku od mesec dana u „Ludusu“ biti raspisan konkurs za umetničkog direktora koji bi, ako se pokaže kao adekvatno rešenje, preuzeo i funkciju upravnika. Ali, konkurs nije raspisan. Zorica Zec je izjavila da joj je urednik „Ludusa“ rekao da nema prostora i da je konkurs kasno stigao, a urednik joj je u novinama odgovorio da je to izmislila i da ga za konkurs niko nije ni pitao.

Bolje nije prošla ni inicijativa glumaca da se uz pomoć Vlade Srbije u Statut Pozorišta vrati odredba o visokoj stručnoj spremi upravnika. Nakon njihove posete kabinetu premijera Đinđića, u SO Zaječar je stiglo pismo kojim je traženo objašnjenje zašto su te odredbe promenjene. I tada su opštinari upoznati i sa stavom Ministarstva kulture Srbije da na čelo ustanova kulture treba postavljati ljude s visokom stručnom spremom, priznate i poznate u profesiji. Šta je odgovoreno Kabinetu premijera niko ne zna, ali se ni posle toga ništa nije dogodilo.

U međuvremenu je na inicijativu Zorice Zec pokrenut postupak za izbor novog UO Fondacije „Zoran Radmilović“ u čijoj je nadležnosti organizovanje Dana Zorana Radmilovića. Odlukom odbornika SO Zaječar, opet na predlog Zorice Zec i uz podršku Boška Ničića, za predsednika je imenovana Danica Jovičić, knjižar iz Štugdarta, a za predstavnik osnivača u Odboru Mira Banjac i Ljubomir Draškić. Kasnije se ispostavilo da je tom odlukom prekršen Statut Fondacije, jer predsednika biraju članovi, i to tajnim glasanjem. Odbor još nije konstituisan, a Dane Zorana Radmilovića niko ne pominje. Pozorište koje nosi njegovo ime kao da ne postoji.

UVEK DRUGI KRIVI

Za probleme s kojima se zaječarsko pozorište minulih meseci suočavalo Zorica Zec po pravilu okrivljivala druge. Na mnogim sastancima, jer konferencije za novinare su u Pozorištu retke, ona je optužila Dejana Krstovića da je glavni krivac što Pozorište prvi put od kad postoje Susreti „Joakim Vujić“ nije učestvovalo na ovoj uglednoj teatarskoj manifestaciji. Izjavljivala je da je Krstović sabotirao odlazak na ovaj festival, mada je Krstović tvrdio da upravnika nije zainteresovana da zaječarski glumci putuju u Piro, gde su Susreti održani. Ko je kriv nikada nije utvrđeno.

Osim Krstovića, Zorica Zec je često okrivljivala glumce koji je nisu podržavali, ili reditelja Vladimira Lazića. Oni su bili krivi čak i za propuste koji su po prirodi organizacije posla bili u njenoj nadležnosti, kao što je obezbeđivanje zamene za bolesne pa i preminule glumce. Krivicu što konkurs za umetničkog direktora nije objavljen na vreme svalila je na uredništvo „Ludusa“, a kada joj je odgovoreno da ne govori istinu, čutala je. Zanimljiv je i njen odnos prema javnosti. Kada su dopisnici dnevnih listova iz Zaječara počeli da pišu o neobičnim događajima u Pozorištu, Zorica Zec je umesto argumentovanog demantija zvala urednike i žalila se na pisanje novinara, opet ne pominjući argumente.

ŠTA DA SE RADI KADA SE KOZA IZ ITALIJE RAZBOLI

Crtice s 36. Bitefa

Selina Lovren

Novi pozorišni poredak počinje kada se na nebu u svom kretanju po Zodijaku, Sunce lociralo u sa-zvezđu Devica, a na istoku se pojavljuje sazvežđe Bika", kaže u Bitefoskopu astrolog Slobodan Vujović koji je novoj rubrici ovogodišnjeg Biltena Bitefa tumačio šta kažu zvezde za zvezde Festivala. „Devica, podznak Bik", nastavlja Vujović, „osnovni je pečat ovog festivala, što donosi temeljne i analitične pripreme, jake donatore i zavidnu popularnost". I bi tako.

Predstava po kojoj će svakako biti zapamćen ovogodišnji Bitef je *Vojcek* Boba Vilsona. Na otvaranju festivala, iz svakog ćoška Narodnog pozorišta virile su željne i znatiželjne oči, a na trećoj galeriji su visili, ravnopravno, studenti, kritičari i upravnici pozorišta. I dalje očaran pozorišnom igrom, Vilson nam je u kombinaciji vorholovskog kempa i

brodvejske estetike mjuzikla, podržane muzikom Toma Vejtsa, ispričao na američki način priču o poniženima i uvredama.

Bitef je i ove godine imao notu bizarnosti, izakulisnih događanja i sitnih tračeva. Vest o kojoj se najviše govorilo procurila je po odlasku Filipa Hohmajera (nemački Hamlet) u Sarajevo. Nakon višenoćnog terevenčenja po beogradskim lokalima, ovaj momak je na autobuskoj stanici kupio dva CD-a – kompilaciju folk muzike i, naravno, novu Cecu, te uramljeni foto Radovana Karadžića. Šta su mu rekli u Sarajevu, ne zna se, ali je Filip očito oduševljen YU trešom.

Ko je kriv?

Na glave organizatora Bitefa se prvo sručila strašna dreka zbog miša koji je

tokom Vilsonovog *Vojceka* protutnjao scenom, potom je iz frižidera nacionalnog teatra nestala kompletna prehrambena rekvizita poljske predstave *Proslava* (kilogrami delikatesa), a na kraju je italijanskoj kozi iz predstave *Rekvijem* trebalo naći zamenu jer se Italijanka razbolela. Naša dublerka je stigla iz Dobanovaca.

Ove godine se najlakše s predstava bežalo iz Zvezdara teatra, gde su, da li slučajno, bile i dve najnapornije predstave – *Rekvijem* iz Ravene i *Zločin i kazna iz rešetaka* iz Budimpešte. Za potrebe ove druge, scena je sklepana i rasturana četiri puta, ali je, uprkos naporima, s predstave zbrisalo više od polovine gledalaca. Nasuprot oduševljenju stranog dela žirija, Beogradanima se nije dopao ni *Rekvijem*. Čak su i kritičari umereno oštrog jezika nakon predstave bili smoreni. Tajno, naravno. Zato oko slovačkog *Hamleta* nije bilo dvojbe – ni javno, ni tajno.

Ovacije su doživele predstave koje su, nažalost, ostale bez nagrada – *Tango* Edvarda Kluga i *Skup* Jagoša Markovića. Predstave koje su preskočile trendovsku orijentaciju dramaturgije „krvi i sperme"

donele su prijatno opuštanje i pravi pozorišni doživljaj.

Mali skandal na okruglom stolu nakon ruskog *Plastelina* izazvao je komentar Nenada Prokića koji je okripio bitefovsku, dakle svoju, publiku, koja je što, kako reče, zbog needukovanosti, umetnike iz Moskve darivala kurtoaznim aplauzom. Zatečeni su bili i Moskovljani i prisutna publika. Tekst Vasilija Sigarova, koji je odbilo šest reditelja oživeo je u sredini koja neguje mlade talnetovane ljude stasavale u vreme Perestrojke i odmah postao događaj koji je potresao pozrišnu Moskvu. Beogradsku nije.

Simpatični Kinezi

Tokom dve nedelje Bitefa, iza pozorišne scene, razvio se pravi front na čijoj su jednoj strani bili novinari u niskom startu, a na drugoj organizatori i vođe trupa u svetovnoj misiji „odbrane glumca". Svako je radio svoj posao najbolje što je mogao, pa je igra mačke i miša, tj. „nadmudri domaće da bi došao do stranih", ponekad donosila rezultate. Tada su gledaoci TV mogli da vide kako se glumci šminkaju, a čitaoci novina čitaju šturu

izjave zvezda. Izuzetak su bili simpatični gosti iz Kine, glumci Pekinške opere, koji su, za razliku od evropskih zvezda, svoje pravo na koncentraciju i probe sveli na minimum i na hitri pokret prsta nadležnih, skakali da daju intervjue.

Najbrži gost Festivala bio je Singapurac Keng Sen Ong, novoimenovani direktor Berlinskog festivala. Pojavljivao se neočekivano, brzinom munje obavljao posao i nestajao u nepoznatom pravcu.

Katalog ovogodišnjeg Bitefa zadužio nas je i ove godine solidnim prikazom predstava, kao i modernom verzijom na CD-u kojim je Bitef uhvatio tehnološki korak sa svetom. Na dva CD-a nalazi se istorijat festivala kroz koji se možete kretati na više načina, kao i popis predstava, inserti i fotografije.

Najveselije je tokom festivalskih dana bilo u festivalskom klubu, gde se duskalo do ranih jutarnjih sati i gde je atmosfera bila opuštenija nego na zatvorenim JAT-ovim koktelima. Dobru atmosferu s Bitefa poneli su brojni gosti festivala koju su, čini se na osnovu komentara, prvi put Beograd videli u drugom svetlu. Sigurno je da će se veliki broj gostiju radovati da ovamo opet dođu.

ODLAZAK NA SKUP

Ili: o rečima s akcentom odzgo

Prošle pozorišne sezone, nisam videla *Skup* u režiji Jagoša Markovića. Tu činjenicu ozboljnog propusta doživela sam kao „uslovnu kaznu". Uslovnu – na tri meseca, do sledeće sezone. A onda je došao Bitef. I selektor je, naravno, uvrstio *Skup* u takmičarske predstave Festivala. Jer, *Skup* je i NOV i SVETSKI, a o POZORIŠNOM PORETKU da ne govorimo. Kakav je *Skup* u po-retku još ne znamo, ali PO-REDU je – prvi. Štaviše, jedan mladi i veoma edukovani kritičar na vrsnom radiju, je pitanje voditeljke o „Držićevom autorstvu", doživeo kao – lapsus! Insistirao je, naime, na Markovićevom.

Na *Skup* se odista mora otići. Ali, toliko je skupova u ovom septembru, a i skupi su.

U našem jeziku postoje četiri vrste akcenata: dugouzlazni, dugosilazni, kratkouzlazni i kratkosilazni. Držić-Markovićev SKUP je očito dugouzlazni. Jedan drugi SKUP koji je održan ovih dana, bio je, čini se, dugosilazni, dok je jedan, takođe drugi, bio čak – kratkosilazni. Ostali su bili samo SKUPI i sasvim silazni.

No vratimo se SKUPU Markovićevom, ali i onom skupu koji je na Bitefovskoj konferenciji za štampu, oko SKUPA, postao veoma masovan. I masivan duhom i idejom. Tom je prilikom Marković – koji se nipošto nije ograđivao ni od Držića, niti od Mediterana – izrekao pomalo šokantnu, ali time samosvojniju i uverljiviju „definiciju" unutrašnje potke predstave: ovo je predstava o LJUBAVI! Dixit.

Svakako je smelo, gotovo ingeniozno, podvesti pod ljubav: smrt, tvrdičluk, zavist i opskurnost, ali izgleda da ljubavi sve pripada, naočito ono najrazličitije od nje same, a smrt napose.

Markovićeva autorska samosvojnost nije ni nova, ni nepoznata, još je manje iscrpena. Zato mu se mora verovati čak i na reč i na njegov *Skup* obavezno otići.

Bilo je ovih dana, rekostmo, i drugih Skupova, pretežno na otvorenom, čije se, pak, unutrašnje potke nikako nisu mogle sažimati u pojam ljubavi. Naprotiv, mogle su se podvoditi, pa i svoditi na onaj njoj suprotan pojam. Neki ga u rečnike upisuju kao „mržnja". Ove skupove, odnosno predstave,

ne bismo ni spominjali u ovako dostojanstvenom i dostojnom kontekstu, da nisu profesionalno dramatizovane i režirane, glumljene i igrane. Preciznije, kao da nisu, a jesu. Ipak, uprkos nepotpisanim autorima projekata – iako zakrivenim, ali edukovanim – potonji skupovi iliti performansi, dramaturški i estetički nisu bili valjani. Za olakšavajuću okolnost bi im se mogao priznati „postojeći materijal" koji je bio nezamenljiv i nepromenljiv. A za otežavajuću, velika količina sredstava, neštedimice rabljenih i većma utrošenih za kićenje i OKIĆENJE KICA. Slobodno je i poželjno, dakako, odlaziti na ovakve Skupove, ali bismo strogo da ih razdvojimo od umetnosti Skupa i estetike, šire.

Na samu reč „skup" se mogu staviti ini akcenti, tvrdi i meki, a asocijacije koje ona pobuđuje su mnogobrojne. Jedna je, čini se najcelishodnija: poštovanje stvaralaštva! Zato odlazimo na *Skup* Markovićev. Tako je najbolje.

Olga Stojanović

NAGRADE 36. BITEFA

Obrazloženje žirija 36. Bitefa

Gran Pri "Mira Trailović" je dodeljen dvema predstavama:

Vojceku, u izvođenju Betty Nansen Teatret-a iz Danske, u režiji Roberta Vilsona, za održanu briljantnost realizacije, za trajno istraživanje pozorišnih mogućnosti i

Hamletu, u izvođenju Schauspielhannover-a iz Nemačke, u režiji Nikoleta Štemana, za svež pristup klasičnom tekstu, oštru viziju, inventivnu i sofisticiranu interpretaciju.

Specijalna nagrada je dodeljena predstavi *Rekvijem*, u izvođenju pozorišta "Fanny i Alexander" iz Italije, u režiji Luidija de Anelisa, za neobičajan i beskompromisan rad koji zaslužuje pažnju i ohrabrenje, za stvaranje teatarskog prostora koji je istovremeno i zavodljiv i uznemirujući.

predsednik Žirija 36. Bitefa
Milorad Mišković
u Beogradu, 2. oktobra 2002.

Nagrada publike na 36. Bitefu

Vojcek (4.7)

Nagrada "Politike" za najbolju režiju

Da, Robert Vilson se menja. Na 10. Bitefu izvedena je proslavljena Vilsonova predstava *Ajnštajna na plaži*. Tim povodom sam na ovom mestu pisao: "Sve je to pomalo detinjasto, ali mislim da se Robert Vilson od izvesnog tipa infantilnosti i ne brani. On je, srećom, nezreo!"

Vilson sazreva, i tome se ni ovo čudotvorno pozorišno dete koje stvara igrajući se, nije moglo odupreti. Ali ovo sada već zrelo dete ostaje što je bilo: kreator

zavodljivih, zatajenih, volšebnih svetova koje nosite u sebi, a nalazite u Vilsonovim predstavama.

Ovo Haraklitovsko dete koje sanja i stvara, sklapa i rasklapa svetove, našao sam, i prepoznao, i u Vilsonovoj režiji *Vojceka* Georga Bihnera, još jednog genijalnog deteta, gotovo četvrt veka kasnije.

U *Vojceku* Robert Vilson ne radikalizuje svoje davne i stalne opsesije. Stalo mu je do dodira i onoga što se čuje i prepoznaje izvan buke i besa brbljivih i ravnodušnih. Kao da nas priziva zaboravljenoj prirodi i jeziku, tišini, unutar-njosti. Gorak je i nostalgican, čudi se i pita se, zar je moguće da ne razumemo, zar je moguće da ne vidimo kakve budale, manijake i kreature pravimo od sebe. Da, o posrnuću i raspadu ljudskosti i uma je reč.

U Vilsonovom *Vojceku* patnja je stvarna i duboka kao san već umornog istorijskog bića, melodična i iskidana,

otelotvorena u strogoj, pa ipak, u otvorenoj i pristupačnoj scenskoj formi. Moderna, Vilsonova predstava je, kao i obično, otvorena prema zvucima i šumovima onoga što nestaje, prema pričama za sva vremena. Dirljivo, potresno, devičanski, na ivici suza i gorčine, pobune i predanosti. Bajka-mjuzikl koja priziva duševnost, ocrtavajući golemi horizont praznine, zlokobnosti, napuštenosti, puštoši i stradanja, života kao kabarea, i svega što najavljuju i dodnose osvajačke, dreserske trube, bičevi, doboši.

Vilson ume da radi, i da se, redeći, igra. Ume da nadje mesto i ljude gde je pozorište još uvek podneblje sreće kao umetnosti. Jedno takvo mesto za Roberta Vilsona je delo predanog tima kreatora, srodnih duša, za one koji za dušom, razumevanjem i bliskoću, tragaju.

Muharem Pervić
predsednik žirija "Politike"
U Beogradu, 02.10.2002.

Atraktivna inspiracija: Pekinška opera (Foto: Đ. Tomić)

KAO DA SAM SE VRATIO KUĆI

Robert Vilson na 36. Bitefu

Olivera Milošević

Robert Vilson je četirti puta učestvovao na Bitefu. Kako su dve njegove predstave, *Pismo za Kraljicu Viktoriju* i *Ajnštajn na plaži*, na ovom festivalu izvedene početkom sedamdesetih godina prošlog veka, *Vojcek* je bio prilika da najzad i nove generacije u Beogradu vide jednu predstavu ovog reditelja. A Vilson je za *Vojceka* dobio sve nagrade 36. Bitefa – Gran pri „Mira Trailović“, Nagradu publike i Politiku nagradu za najbolju režiju na Festivalu.

Pred otvaranje ovogodišnjeg Bitefa u Narodnom pozorištu su bili veoma uzbuđeni zbog dolaska slavnog reditelja. A on

obuhvata sve umetnosti: vizuelnu umetnost, ples, ali i filozofiju... U tom smislu, kao opus, delo, ovaj *Vojcek* jeste opera. U mojim operama nastojim da primenim apstraktno mišljenje. Da tu, na primer, budu pokreti koji ništa ne znače i egzistiraju sami po sebi, koji nemaju veze sa interpretacijom, psihologijom, naracijom. Ja priču koristim za pokret. Tako koristeći glumca mogu da pokažem, recimo, ljubav ili neko drugo osećanje, njihovim pokretom, neobičnim gestom. Muzika i tekst dolaze tek kasnije.

Dramu *Vojcek* je teško žanrovski odrediti. Ona govori o čoveku koji je na

početkom sedamdesetih napravio komad i slučajno on se dopao ljudima u Francuskoj. Nakon toga sam dobio brojne ponude.

Da li pratite šta drugi u pozorištima rade i šta Vam se od toga dopada?

Danas, između ostalog, postoji pozorište koje se bavi slikom, i to na drugačiji način nego što je to bio slučaj ranije. Slika je, naime, u središtu pažnje – i u udžbenicima, i na televiziji, u pozorištu, svuda. Slika je taj novi način razmišljanja koji mi se, kada se pojavi efektno i s mnogo značenja, zapravo dopada u savremenom pozorištu.

Svi veliki pozorišni festivali u svetu nastoje da na repertoaru imaju neko od Vaših dela. Kakav je Vaš odnos prema festivalima uopšte, a kakav prema Bitefu?

Festivali imaju izuzetno važnu ulogu u društvu. I moj rad je otkriven upravo na festivalu. Bitef je, međutim, jedan od najstarijih festivala u Evropi i jedan od najvažnijih. Vi ste zasadili seme. On je imao veliki značaj za vašu zemlju; bio je prozor u svet i doveo je u Beograd značajna dela. No, Bitef je značajan i za Evropu, jer je i njoj doneo ta dela. U mojoj zemlji, u Njujorku recimo, tek u posled-

njih nekoliko godina postoji internacionalni teatarski festival kakav je kod vas prisutan već trideset šest godina. Ja trenutno u Beogradu imam ono lepo osećanje koje imate uvek kada se negde vratite nakon određenog vremena. Ja sam na Bitefu prvi put bio 1971. godine. Ovdje su igrane neke od mojih najznačajnijih predstava i ovdje sam svaki put imao odličnu publiku. Sada je i nova generacija pozorišnih gledalaca imala priliku da vidi moj rad, a oni koji od ranije prate moj pozorišni angažman na neki način su moja porodica. Zato svaki put kada dolazim u Beograd imam osećaj da se vraćam kući.

VRATIO SE USKORO

Paolo Mađeli ponovo u Beogradu

Olivera Milošević

Posle punih petnaest godina odsustva, Paolo Mađeli se vratio u Beograd i na Bitef. U Titovoj Jugoslaviji je ovaj Italijan po rođenju pronašao svoj dom i tu postao jedan od najznačajnijih jugoslovenskih reditelja. Radio je u svim pozorišnim centrima tadašnje Jugoslavije, a po njenom raspadu, u vreme ratova i pobeđe nacionalizama, ruše se Mađeljevi ideali i on napušta Beograd. Živi i radi u Hrvatskoj, Francuskoj i Nemačkoj, Sloveniji, Makedoniji, Bosni i Crnoj Gori. U poslednje vreme traga za tekstovima savremenih pisaca koji ukazuju na zabludu u kojima živi savremeni svet. *Supermarket* Biljane Srbljanović je jedno od takvih dramskih dela. Ovaj komad je režirao u Teatru de la Place u belgijskom gradu Liježu, a s tom predstavom je nedavno po peti put učestvovao na Bitefu.

Evo Vas posle toliko godina u Beogradu sa komadom beogradskog pisca. Kada ste otkrili delo Biljane Srbljanović?

Pročitao sam ga s njenog kompjutera. U Beču sam video predstavu Tomasa Ostermajera. Uostalom, pročitao sam sve što je Biljana napisala. Spremam se da odem do Pariza i pogledam *Beogradsku trilogiju* koja se sada tamo radi. Znam da trenutno piše za Kamperšpile u Minhenu i Šaubine u Berlinu, za Ostermajera koji je od nje naručio još jednu dramu. Biljana je za mene pravo otkriće. Smatram je jednim od najboljih i najinteresantnijih savremenih pisaca u Evropi. I to ne samo onih mladih.

Biljana ne pravi šablone

Pretpostavljam da nije slučajno što ste od četiri komada koje je Srbljanovićeva napisala odabrali da režirate baš *Supermarket*?

Drama *Supermarket* me je zainteresovala zato što mislim da svojom temom veoma bolno pogađa ljude na Zapadu, jer je veoma kritična prema Zapadnoj Evropi i oštro kritikuje nerazumevanje koje tamo vlada za druge. Na Zapadu, naime, još nije sazrela spremnost za pravo razumevanje i suštinsko upoznavanje kultura drugih naroda, i sve se tamo odvija po određenom automatizmu. Ta Evropa koja je kolevka civilizacije trebalo bi da bude prostor u kojem se svi znamo. Ali to nije slučaj. Nije tako, a čini mi se da sam se upravo zahvaljujući mom životu na ovim prostorima baš za to opredelio, mada poslednjih godina imam sve manje vremena za dolazke u ove krajeve. Ovdje sam upoznao kulture koje su drugačije od one u kojoj sam rođen i vaspitavan. Zapadni intelektualac kada čita Dostojevskog ne shvata da ovaj pisac zapravo ironizira određeno stanje duha, da se u njegovim romanima čovek prvo

mora nasmejati pre no što se zaplače. Zapadna Evropa iz samozadovoljstva zbog sopstvenih spoznaja ignoriše kompletno kontinent – slovenski kontinent. Ali, i ne samo Slovene već i Rumune pa i mnoge druge ignoriše. Mislim da oni ništa ne razumeju. Ova fragmentarna Evropa danas ne razume da je Evropa nešto drugo, da je utopija, da se završava u Alma Ati. Ta utopija je prevarena blagodareći drugoj utopiji. Ja to zovem utopija bankomata. O svemu tome, barem po mom mišljenju, govori drama *Supermarket*, ali uz sve to Biljana piše i nešto više.

Komad Biljane Srbljanović je nemilosrdan prema takvoj Evropi, ali spisateljica nema milosti ni prema junacima svoje drame; i oni takođe imaju svoju drugu, negativnu stranu?

Naravno, jer Biljana ne pravi šablonske klasifikacije. Međutim, mislim da njen komad ima istorijsku vrednost jer je prvi koji s kritičkim pogledom dolazi iz drugog prostora. Ne uzbuđuje me kada takve komade pišu Lars Noren ili Jan Hose, koji su jednako kritični prema kulturi u kojoj žive, ali me je veoma pogodilo kada je taj glas došao baš odavde.

Kada smo Biljanu Srbljanović nedavno pitali kakva je predstava koju je

Ostaću ono što sam

Da li verujete da angažman u pozorištu može da ima određen uticaj na svet u kojem živimo?

Verujem u teatar kao dijalog s inteligencijom grada. Ne verujem u pozorište kao mesto revolucije. Svi znamo da mediji danas imaju premoć. U XIX veku su se ljudi okupljali u teatru i iz njega su kretale revolucije, kao što se to, recimo, dogodilo u Italiji 1848. godine. Verujem, međutim, da teatar može da postane mesto u kome je moguće buđenje inteligencije grada, a ta probudjenja inteligencija dalje može da pokrene sve ostalo. Pa ipak, teatar ne može da pokrene mase. A ja imam previše godina da bih mogao menjati sebe. Svet oko mene se menja, ali ja ću ostati ono što sam bio.

Ovo je Vaše peto učešće na Bitefu. Šta Vam je nekada značilo, a šta Vam danas znači ovaj festival?

Malopre sam bio sa Borkom Pavićević, video sam Jovana Čirilova, sreo se s drugim ljudima s kojima sam nekada ovdje pravio predstave, drugovao... Meni, dakle, Bitef znači moju mladost, on označava moju prošlost i vraća mi sećanja na moj nekadašnji teatarski život. Dakle, Bitef mi znači mnogo više nego što bilo ko mogao da pretpostavi.

Vratili ste se posle punih petnaest godina u Beograd. Kakvi su Vaši utisci, kako protiču susreti s ljudima koje poznajete?

„Dobro je opet biti kod kuće...“: R. Vilson i Ana Sofrenović na otvaranju 36. Bitefa

je kasnio na jedini zakazani intervju. No, kada je najzad stigao, bio je mnogo raspoloženiji nego sedam godina ranije. Tada je, na 29. Bitefu, održao maestralno predavanje o svom radu, svojevrsnu radionicu koja je predstavljala prvorazredan doživljaj tog Bitefa. Sada smo razgovarali u sali Narodnog pozorišta u kojoj je sve bilo spremno za otvaranje Festivala i beogradsku premijeru predstave *Vojcek*. Neko je u prolazu Vilsona upozorio da će događaju prisustvovati i predsednik Jugoslavije. Na pitanje da li zna kako se predednik zove, stidljivo je odgovorio da ne zna, a kada su mu izgovorili ime i prezime aktuelnog predsednika, njegov komentar je glasi: „Zar mislite da ja to mogu da izgovorim?“ Setio se, međutim, Tita i ispričao kako ga je, kada su se svojevremeno videli, posle *Ajnštajna na plaži*, Tito pitao da li poznaje Elizabeth Tejlor? A na Vilsonov odrečni odgovor, Tito reče: „Šteta, voleo bih da je upoznam“.

Priču koristim za pokret

Robert Vilson ne voli mnogo da razgovara o pozorištu, više voli da radi, a kada o svom radu govori, tvrdi da to nije škola za reditelje već angažman koji nastaje iz ličnog iskustva: „U pozorištu se bavim slikarstvom, arhitekturom, poezijom, tišinom. Zanima me forma u pozorištu, a ne psihologija ili bilo šta drugo. Pozorište je nešto što se mora doživeti, ono je čisto iskustvo i o njemu i predstavama se ne može pričati“.

Negde sam pročitala da je trebalo da se pojavi Robert Vilson pa da pojam opera dobije sasvim novi smisao. Da li je i Vaša predstava *Vojcek*, nastala na osnovu klasičnog dramskog dela, opera?

Mislim da su sve moje predstave opere. Prisetimo se latinskog izvora reči *opera*; ona znači – opus, delo. To je, dakle, nešto što se doživljava svim čulima i

ivici ludila u trenutku kada se njeov život pretvori u apsurd. Šta je Vas, koji režirate opere, privuklo ovom dramskom delu?

Vojcek je jednostavna priča, ali istovremeno i veoma složena. Upravo zato što je jednostavna. Ona je u tom smislu klasično delo, i mislim da me je baš to i privuklo da je režiram. Ta drama nameće pitanja i to je čini velikim delom. Jer, šta je to ludilo? Jesam li ja lud? Da li ću da poludim? To je pitanje. Mislim da upravo zato što nema odgovora, zato što ostaje misterija, mi o tome nastavljamo da razmišljamo. Sva velika dela navode nas na razmišljanje: *Kralj Lir*, *Hamlet*, *Medeja*... Zašto smo, na primer, još uvek fascinirani *Medejom*, tragedijom o ženi koja ubija sopstvenu decu? Zato što je to nešto što svakodnevno nalazimo u novinama, dakle prepoznajemo to delo kao nešto što se i danas dešava. S jedne strane, to je veoma jednostavno, a s druge veoma složeno i savremeno delo. Tako isto stvari stoje i sa *Vojcekom*.

Važno mi je vlastito iskustvo

Kako ste postali tako svestran umetnik, šta Vas je privuklo režiji?

Mislim da ne postoji tačan trenutak u mom životu kada sam odlučio da postanem umetnik i pozorišni reditelj. Slučajno sam počeo da radim u pozorištu. Išao sam pre toga u teatar i nije mi se dopao. Nije mi se, na primer, dopalo to što glumci na sceni previše razmišljaju. Morao sam da pretpostavljam šta misli reditelj, šta glumac, a šta misli pisac. Mami je, međutim, važno moje iskustvo. Ja, kao reditelj, a ponekad i kao pisac, imam određenu emociju vezanu za to što radim, ali nikada ne insistiram na tome da publika oseća isto što i ja. Mogu publici nešto da ponudim ili sugerišem, ali uvek mora da postoji neka distanca. To je pitanje slobode. Igrom slučaja sam

Supermarket me je zainteresovao jer bolno pogađa ljude na Zapadu: P. Mađeli

Paolo Mađeli režirao u Belgiji, ona je rekla da ste Vi pomalo dekonstruisali njen tekst i dali mu novi smisao. Da li je u pravu?

Mislim da je ona to rekla u pozitivnom smislu. Nisam, međutim, dekonstruisao njen tekst. Mogao bih ponovo da ga radim na potpuno drugačiji način. To je, naime, pitanje inspiracije. Uostalom, šta znači: objektivna interpretiranja? Da li to znači da Šekspira treba imaginarno svrstavati tako kako su ga nekada neki interpretirali. To je pitanje senzibiliteta. Nadam se da ću u skorij budućnosti raditi još jedan Biljanin tekst, pa ćemo videti kakav će tada biti moj odnos prema dramskom predlošku.

Ovdje sam došao na kratko. Ali, čim sam stigao u hotel, portir me je prepoznao. I to je dobar znak, to znači da me ovdje nisu zaboravili. Sreo sam i mnoge ljude koji su nekada sa mnom radili, a ti susreti su prošli tako da sam stekao osećaj kao da vreme od mog odlaska iz Beograda i nije prošlo.

U Podgorici, u Crnogorskom narodnom pozorištu, uskoro će biti premijera Čehovljevog *Galeba*, kada bi usledio poziv iz Beograda, iz nekog beogradskog pozorišta da li biste se vratili?

Postoje neki dogovori. To znači da sada tražimo delo koje bi dalo smisao mom povratku ovašnjem pozorištu. Dakle, vratioću se uskoro.

MOJ HAMLET JE TAČNA SLIKA PRILIKA U NEMAČKOJ

Mladi nemački reditelj je najprijetnije iznenađenje 36. Bitefa

Olivera Milošević

Nikolas Šteman, momak iz Hamburga, je na 36. Bitefu za smelu, provokativnu i savremenu režiju Šekspirovog *Hamleta*, ravnopravno s Robertom Wilsonom, dobio Gran Pri, nagradu koja nosi ime Mire Trai-

dešava kada je počinjeno ubistvo – opravdano. Interesantno je i da smo predstavu izveli ovde, u Beogradu, imajući u vidu krizu koja je postojala na Kosovu. Mi smo u Nemačkoj imali vladu koja se sastojala od bivših pacifista,

nemačkog teatra zastupamo različite vrste pozorišta. Obojica se, istina, obraćamo mladoj generaciji, ali Ostermajer polazi od zatvorenih komada, ima relativno konvencionalni način „čitanja“ tekstova i u tom smislu on za mene nije nikada bio uzor. Naši pogledi na književnost, pozorište i politiku se razlikuju. On ne voli privatnost na sceni, a ona je za mene često osnova. Razlika postoji i u izboru komada. Tomas mnogo bolje radi savremene komade no klasične, dok kod mene stvari stoje obratno. Njega zato i interesuju savremeni tekstovi, a mene sukob prošlosti i sadašnjosti. Otuda sebe umetnički posmatram kao njegovu opoziciju. Postoji zaista velika razlika među nama. Ali, s druge strane, pošto smo istih godina imamo istu publiku.

Iako su danas u modi inscenacije komada savremenih pisaca, odabrali ste da svojom interpretacijom Šekspira govorite o ovom vremenu. Zašto?

Hamlet je komad koji prilično dobro oslikava napetost između dva osećanja: da se mora nešto učiniti, s jedne strane, i čudnog shvatanja da čovek ne zna tačno šta treba da uradi da bi bilo bolje, s druge strane. Čuveno Hamletovo kolebanje, kao veliko pitanje ovog komada, zapravo je

određivanje pozicije u kojoj se čovek nalazi moralno, a gde su njegovi postupci i njegove akcije. *Hamlet* postavlja pitanje po kojim pravilima se čovek u stvari orijentiše? Kada je to pitanje postavljeno tačno postaje očigledna prilična dezorijentisanost i bespomoćnost savremenog čoveka. Mislim da to uopšte nije slučaj samo sa mladima, već generalno s ljudima ovog vremena. U Zapadnoj Evropi se obično kaže da smo zadovoljni, da nam dobro ide, ali se ipak primećuje da pod tepihom nešto vri, da je nešto trulo u državi Danskoj. Imenovati to nešto i pronaći šta je to, znači zakoračiti u čudan ponor. A sve se to nalazi u Šekspirovom komadu, i zato sam odlučio da ga interpretiram iz duha ovog vremena i odgovarajućeg osećanja.

Da li postoji pravedan rat?

Izgleda da Vas politika i njeni mehanizmi snažno inspirišu?

Volim da razmišljam o kompleksu tema. Trnutno završavam tematsku trilogiju čiji je naslov *Fundamentalizam i realna politika*. Čini mi se da postoje dva

BITEF KAO „DOBRO DOŠLI“

Kako je ansambl belgijske predstave *Supermarket* prošao u Beogradu

Selina Lovren

Izuzetno popularan i rado izvođen u celoj Evropi, komad Biljane Srbljanović *Supermarket* je na 36. Bitefu bio dva puta izvođen – u poznatoj režiji Alise Stojanović i izvođenju ansambla JDP te u postavci Paola Madelija i interpretaciji ansambla La theatre de la Place iz Liježa, Belgija. Ovu drugu predstavu bitefova publika nije prihvatila oduševljeno pre svega zato što je igrana u ogromnoj sali Sava centra. Ipak, Belgijanci su autori najsimpatičnijeg gafa na ovogodišnjem Bitefu, jer mislili da bitef znači „dobro došli“. Razumljivo, jer su im stjuardese u avionu, smeškajući se, stalno ponavljale, „bitef, bitef“.

No, to nije bila prva zabuna belgijskih glumaca kada su ovi prostori u pitanju. Silne probleme u razumevanju ovdašnjeg mentaliteta imali su glumci još od kada su počeli rad na komadu Biljane Srbljanović. „Da budem iskren“, kaže Alen Eloi, koji igra dečaka Kemala, „kada sam čitao Biljanin tekst, apsolutno ništa nisam razumeo. A i sada mislim da nisam daleko odmakao. To znači da u drami ima puno skrivenih stvari. Znam da je u Belgiji komad bio velika enigma za gledaoce. No, čudna predstava je bila dobro primljena, iako su ljudi bili skeptični. Da li je to snaga ili slabost komada – ne znam, ali je tako.“

Kusturica kao pomoć

„Ni ja u početku nisam razumela tekst“, priznaje Veronika Lemer, u ulozi Dijane, kćerke Lea Švarca, „ni ni priču, ni događaje, ni mentalitet, a ni likove. Gledala sam i Kusturicine filmove da bih bolje shvatila taj mentalitet, ali i dalje

nisam sigurna da sam ulogu odigrala kako valja. Zahvaljujući Paolu, vremenom smo počeli da shvatamo o čemu se radi. Ipak, u Belgiji je gledalište bilo podeljeno – neki su bili šokirani, drugi nisu ništa shvatili, a trećima se predstava dopala.“

„U početku“, kaže Žan Mišel Baltazar koji u predstavi igra Lea Švarca, „stvari nisu bile tako očigledne, kao što se kaže u samom komadu. To je samo komad, a on je pisan na istoku, a mi smo iz Zapadne Evrope. Način na koji posmatramo stvari uopšte nije isti, često smo se pitali šta je autor hteo da postigne sa određenom scenom. Tokom rada na komadu shvatili smo šta je autorka htela da kaže, preko ljudi koji su živeli ovde, na ovim prostorima. Zadatak nas glumaca bio je da se stavimo u kožu ljudi iz vašeg regiona i mi smo pokušali da to učinimo. Ne znam koliko smo uspeali, ali smo uradili sve što je u našoj moći.“

Deo drame koji je najviše šokirao belgijsku javnost, mahom se odnosi na dečju prostituciju. Svakako je veoma zahtevno i teško igrati dete koje je izgubilo svaku iluziju o svetu koji ga okružuje. „Ne, uopšte nije bilo teško“, negira Alen Eloi, „zato što taj lik nije samo slika. On je anegdota i sam po sebi priča. To što se on prostituiše nije samo fizička prostitucija već i prostitucija duha, ideja, a simbolično označava i prostituisanje nekih zemalja koje su zbog opstanka primorane da rade i neprijatne stvari. Za mene je rad na predstavi bio pre svega zabavan, pošto se lik suštinski razlikuje od mene i veoma je dalek od moje ličnosti.“

Muke s prostorom

Ni uloga Dijane Švarc nije manje složena i šokantna. „Moja uloga je više

shvatanja morala. Jedno bi se moglo nazvati fundamentalističko i ono veli da je ubistvo, u svakom slučaju, zabranjeno, da je ono u svakom slučaju nemoralno i pogrešno. Drugo shvatanje, međutim, moglo bi se nazvati realnim i ono podrazumeva da postoji ubistvo u kome ima smisla, što znači da je dozvoljeno ubiti ako se time mogu sačuvati brojni ljudski životi. Ova tema je trenutno izuzetno aktuelna u Nemačkoj, možda i znatno aktuelnija no što je to slučaj kod vas. U Nemačkoj se danas postavlja pitanje rata s Irakom. Naša stara, a zapravo nova vlada, nedavno ponovo izabrana, stavljena je pred dilemu i pitanje da li postoji pravedan rat? Trenutno se time bavim i u pozorištu, a ne pronalazim odgovor.

Kakva je bila reakcija publike u Nemačkoj na Vašeg *Hamleta*? Veoma pozitivna. Bio je to veliki uspeh, a pozvani smo na veliki pozorišni festival u Berlin. Naravno, dogodila se i polarizacija mišljenja, ali imam utisak da su u Nemačkoj ljudi shvatili našu predstavu, razumeli da ona pogađa u srž života koji mi trenutno živimo. S druge strane, i inostrana publika i kritika su ovog *Hamleta* shvatili kao prilično tačan opis trenutnih prilika u Nemačkoj.

Šta se dešava kad je ubistvo opravdano: N. Šteman

lović. Ova njegova predstava je deo tematskog kruga pod nazivom *Fundamentalizam i realna politika*, u okviru kojeg je pre dve godine u Bazelu režirao Sartrove *Prljave ruke*, a koji će maja sledeće godine, u Frankfurtu, biti okončan inscenacijom koja obuhvata tri kratke predstave objedinjene naslovom *Ja i politika*, indikativnog podnaslova: *Joška Fišer, Horst Maler i Fridrih Merc*.

Prikazali ste nam izuzetno smelo, neobično čitanje Šekspirovog *Hamleta*. Čini mi se da po poreklu, Vaša predstava dolazi iz vizure mladih ovoga vremena. Da li je to generacijska predstava?

Naša predstava ima, naravno, veze sa tim, s određenim generacijskim stavom. To je, uostalom, priča o sukobu generacija, pri čemu je novo iskustvo to da se mladi naraštaj, otelotvoren u liku Hamleta, ne sukobljava sa zlim kraljevima, kakav je Klaudije u klasičnom čitanju. Mi imamo posla s Klaudijem koji je zabavan i koji se dobro plasira na televiziji, pa Hamletova osveta za ubistvo oca mora da bude obrazložena itekako dobrim argumentima. Jer, Klaudije je političar modernog kova koji objektivno ima pravo i zaista je teško oponirati takvom čoveku. Takvo je iskustvo koje moja generacija trenutno ima u Nemačkoj.

A šta kad je ubistvo opravdano

Kako objašnjavate rediteljski koncept Vašeg *Hamleta*?

Taj koncept je od samog početka bio utemeljen u želji da prikazemo šta se

nekadašnjih šezdesetmaša koji su iznenađeno odlučili da krenu u rat. Oni su rešili da učestvuju u NATO operacijama, odnosno da bombarduju Beograd. Pri tome su imali izvesne argumente koji su dobro zvučali – krizu na Kosovu i povredu ljudskih prava tamo. Tu nastaje moralni konflikt, pitanje da li je moguće raditi loše na jednoj strani bi se ostvarilo dobro na drugoj. Postojala je ideja da se uloga Hamleta podeli na dva glumca. Onda smo odlučili da jedan njen deo ponese onaj glumac koji igra ulogu Horacija. Ali sve vreme smo želeli da realizujemo i tačnu, preciznu inscenaciju Šekspirovog *Hamleta*. Svoje lične identifikacije delim na tri lika ovog komada: Hamleta, Horacija i Klaudija. Što se Klaudija tiče, kod njega je važno pitanje da li postoji opravdanu ubistvo ili opravdani rat. To je nešto o čemu lično ne znam mnogo. Klaudije u našoj predstavi koristi prave citate našeg ministra inostranih poslova Joške Fišera, mada ovaj lik iz predstave ne treba u potpunosti poistovetiti s ministrom. Onda, tu je Horacije koji ne može da se pomiri s pozitivnim odgovorom na pomenuto pitanje. Njemu je, naime, potreban Hamlet koji ima svoje stvarne probleme, a koji se tiču njegovih porodičnih konflikata, njegove ljubavi, njegove nemoći da načini korak napred.

Publika Bitefa veoma dobro poznaje nemački teatar. Ovde smo pre nekoliko godina imali prilike da vidimo i predstavu Tomasa Ostermajera. Imam utisak da je vizuelno Vaša predstava na tragu tog reditelja. Postoji li njegov uticaj na Vaš rad?

Približnih sam godina kao Tomas Ostermajer, ali mi on nikad nije bio izvor inspiracije. Naprotiv, mi u kontekstu

U početku nam ništa nije bilo jasno: V. Lemer i A. Eloi

fizički zahtevna“, kaže Veronika Lemer, „ali to za mene nije bilo komplikovano, jer volim tu vrstu energije. Bilo je, međutim, teško naći pravi put. Kod Dijane, koja je dobar đak i želi da bude uspešna i dobra, najednom nastupa lom ličnosti, i ona postane derište, neobuzdana i naporan. Teško je bilo dozirati glumu da se ne ode u karikaturu ili parodiju. Bilo je teško i to jer se predstava igra na velikom prostoru. U Belgiji smo igrali na velikoj sceni, ali ova ovde je ogromna. Čak su i prvi redovi veoma udaljeni od scene. Tehnički je bilo teško preneti namere, naprezati glas, naglašavati dikciju. Primedbe na salu u kojoj je predstava igrana, imao je i Žan Mišel Baltazar. „Čini mi se da je našoj predstavi ovde smetao prostor koji je onemogućio komunikaciju s publikom“, kaže on. „U Liježu takođe igramo u velikom prostoru, u manježu Kraljevske akademije iz XIX veka, a scena je postavljena tako da publika gleda iz ptičje perspektive. Ovde se ta komunikacija, inače neophodna za predstavu, izgubila. Žao mi zbog toga, nadao sam se da će predstava, zbog bliskosti mentaliteta, biti bolje primljena u Beogradu no u Belgiji.“

(prevod: Ana Marija Blel)

POSLEDNJA TURNEJA

Stevan Šalajić (1929-2002)

Darinka Nikolić

U jednom od poslednjih intervjua, koje je počeo da daje tek odskora, Stevan Šalajić, kao da naslućuje skori odlazak, kaže: „Nemoguće je da će za mene postojati neko lepše vreme. Svodi se život, izgleda, na od danas do sutra. Mladi valjda imaju neku perspektivu, a moja je – Rumenačka bb. A zna se šta je to. To je sabirni centar (kojeg večeras igram)“.

Samo nedelju dana pošto je napunio 73 godine, Stevan Šalajić se zauvek nastanio u „sabitrom centru“ koji je, u nedostatku zemaljskog, postao naš nebeski panteon – sve glumački šampion do šampiona! Kakve li samo predstave tamo igraju!

Rođen je 23. juna 1929, u Borči kod Pančeva, odakle posle samo pola godine, počinje njegova nikad prekinuta turneja, najpre po šumskim kućama Vojvodine (otac Svetozar bio je šumar i porodica se često selila), a potom po pozorišnoj topografiji znatno šireg geografskog konteksta. Na sceni je proveo punih 56 godina, igrao na njoj do poslednjeg daha, do kraja veran Srpskom narodnom pozorištu u koje je, iz somborskog Narodog pozorišta, došao još 1947. i u kojem je odigrao više od 200 uloga za koje je, pored ostalih, nagrađen i dvema Sterijinim nagradama (za ulogu Tošice u *Izbiračici* Koste Trifkovića, 1961, i za ulogu Šamike u predstavi *Familija Sofronija A. Kirića* J. Ignjatovića i D. Đurkovića, 1966), društvenim odlikovanjima i, poslednjom u nizu, Dobričinim prstenom za životno delo, 1999.

Nije ličio na glumca, govorili su (Milivoju Živanoviću pripisuje se da ga je, doduše sa simpatijama, prozvao „glumcem bez stasa i glasa“), a on to iskreno priznavao, ali bio je to, u najplemenitijem smislu reči. Lišen sujete („Pojedinac u pozorištu je tek šrafić, deo mehanizma. A ja sam uvek želeo da budem

samo najbolji mogući šrafić. Što bi rekao onaj kod Šekspira: Dajte meni Lava!“), lako je i nekako prirodno, na svoje „neglumačko“ lice navlačio maske i uvlačio se u karaktere tako raznorodnih likova kao što su smešni i zbunjeni Tošica, uobraženi Henri Higin, zavodljivi Pomet, otmeni Dubrovčanin Gospar Vlad, groteskni Ružičić, plemeniti Ujka Vanja, kompleksni Stavrogin... ili zaboravljen-od-svih Firs u antologijskom *Višnjiku* Đerđa Haraga u Novosadskom pozorištu / Ujvideki Szinhaz (Šalajić je glumio na mađarskom, koji je odlično govorio i na kojem se jedno vreme, tokom stalnih seoba u detinjstvu, i školovao).

„Bio sam nevin pred svakom novom ulogom“, rekao je u intervjuu za „Ludus“, pre dve godine. O toj Šalajićevoj, na našoj sceni gotovo ekscelentnoj, osobini, Vida Ognjenović, u obrazloženju za nagradu Dobričin prsten, kaže: „Likove koje igra, gradi s izvesnom uzdržanošću, oprezno, olivijeovski, kao poverljiv prijatelj kome je dozvoljeno da ih otkrije, protumači, ismeje sa blagom ironijom ili duhovito naglasi, ali nikad na isti način“.

On sam, kao i uvek nesklon mistifikacijama, nudi sledeću definiciju svoje igre: „Moć glume je da propoveda pravu istinu u datom trenutku, ni pre ni posle. Reaguješ na pravi način, i eto ti takozvane transformacije“.

Isto tako bez mistifikacije, ali i bez sujete, što je u glumačkom svetu incidentalna pojava, priznavao je da su pozorišne daske bile njegovi jedini „univerziteti“: „Ma, kakav samouk, amater, brate!“, govorio je, a bio je profesionalac, u najplemenitijem značenju tog pojma. Nikada nije odbio ulogu, nikad tražio. Bio je, odista, pravi „ser“ ili, kako se to na našem jeziku kaže (što bi rekla Vida Ognjenović) bio je pravi „Šaca“. Načelo: „Predstava mora da ide!“, za njega je značilo pitanje života i smrti i zato, kada je, nedavno, prvi put u proteklih skoro šezdeset godina, otkazao predstavu *Mera za meru*, oni koji ga dobro znaju – znali su!

Bilo je u Šalajićevoj karijeri i uloga koje nije voleo, ili koje nisu volele njega, poput onog Bruta kojeg je njegova majka prokomentarisala primedbom: „Braca, pa ti nisi heroj!“, bilo je neuspeha i padova koji su, kako je sam priznavao, boleli, do suza, ali je na pitanje: da li ste srećan čovek, uvek odgovarao – potvrdno. Za tu sreću, koju u velikoj meri duguje svom nekonfliktnom karakteru, pozorištu u kojem je imao ljubav kolega i ogromno poštovanje publike, ipak, po sopstvenom priznanju, najzaslužnija je gotovo simbiotička veza sa suprugom Tamarom (Braca Vasiljević: „Recimo, kada neko izgovori Romeo, pomisli se i na Juliju, uz Tristana ide Izolda, uz Lujzu je Ferdinand, Hirošima se vezuje za atomsku, Merilin za seks-bombu. Naša narodna mudrost zna za Božić i Badnji dan, za vreću i zakrpu. Pa i u našem pozorištu, Srpskom narodnom, postoji taj uslovni asocijativni refleks: Šalaja i Tamara“) koja je bila uz njega na svakoj predstavi, na svakom gostovanju i na svakoj turneji. Sem na ovoj poslednjoj na koju je, „izdajnički“, otišao sam.

Moć glume je da propoveda istinu: S. Šalajić

Inostrana scena

NEMOGUĆI PLESOVI

Briselski festival umetnosti

Ljubiša Matić

Briselskom festivalu umetnosti Kunstena bilo je potrebno svega 7 godina da se izbori za status najavangardnije evropske pozorišne smotre. Tome je doprineo i ovogodišnji nastup družine Goat Ajlend (Kozje ostrvo), najistrajnije i najenigmatičnije čikaške pozorišne trupe, koja je osnovana 1987. i od tada uradila 7 projekata koji se uporno opiru ma kakvom definisanju. Za dramske umetnike njihov rad nije pozorište, kao što za plesače ne pripada plesu a za likovnjake nema veze s likovnom umetnošću. No, iako negativna određenja nisu posebna preporuka, trupa je stekla međunarodnu reputaciju, čini se, upravo zbog neuhvatljive prirode svojih radova koja omogućuje publici da razvije svoje razumevanje prirode i odnosâ između različitih pristupa izvođenju. Na probama rade s različitim izvorima kao što su lične ispovesti, pokreti, dokumentarni snimci, fotografije, tekstualni fragmenti itd. Ovakav pristup pospešuje kolektivni rad koji se odupire hijerarhizaciji posla ali i linearnoj naraciji tradicionalnog pozorišta. Predstava se razvija kao mreža značenja, tačnije asocijacija, a izvođači i reditelj postaju podjednako odgovorni za zamisao, istraživački rad i realizaciju predstave. Gledalac se suočava s iznenađujućim i neugodnim asoci-

jacijama i tako spoznaje da je značenje neizvesno i da je svako saučesnik u stvaranju sveta. Zaštitni znak trupe svakako su njihovi „nemogući plesovi“, koje čine složene sheme repetitivnih pokreta između kontrolisane preciznosti muzičke kompozicije i uvrnutosti, nezgrapnosti plesnih maratona iz epohe depresije (poput onog iz filma *Konje ubijaju, zar ne?*). Nemogući plesovi, koji su obično provocirani pojedinim slikama ili tekstualnim izvodima, do te su mere kompleksni i fizički zahtevni da se u njihovom kreiranju služe šemama i dijagramima. Tako su pripremajući predstavu *More i otrov* (The Sea & Poison, 1998), koja se jednim narativnim tokom bavila promenjenim stanjima društvenih i fizičkih tela pod uticajem otrovâ i svekolike kontaminacije, pošli od istinite nezgode s kampovanja. Jednog je od njih, naime, ugrizao pauk pa mu je ruka pomodrela sve do ramena i ta ih je slika potom dovela do tarantele i italijanskih plesova svetog Vite. Njihove predstave odlikuje opredeljenje za „lou-tek“ pristup (ne povode se za tehničkim dostignućima i novotarijama), te se mahom odvijaju u praznom i uskom scenskom prostoru, koji je sa svih strana i pod kosim uglovima okružen publikom. Nastupaju u unifor-

mama i sportskoj obući a rekvizitu upotrebljavaju isključivo u njenoj simboličkoj funkciji. Osim toga, Goat Ajlend čvrsto veruje u sadejstvo umetnika i društvene zajednice, te veliki deo njihove delatnosti čini radionički i diskusioni rad s neprofesionalnim izvođačima, i to naročito decom i omladinom. Sedmi i za sada poslednji projekat ove trupe nosi naziv *U mom srcu zemljotres* (It's an Earthquake in My Heart, 2001) i počinje rečenicom „Šta bi učinila vaša porodica da se sinoć niste vratili kući?“ I ovaj put je reč o kolektivnom radu koji je urodio poetskom slagalicom književnih tekstova, dokumenata i scena iz filmova. U središtu scenskog istraživanja sada se našao pojam neimenovane katastrofe, tačnije sećanja na život koji njoj prethodi, trenuci u kojima se nesreća odvija, njena naknadna rekonstrukcija, kao i načini da se strah od nje otkloni. U početku povedena fenomenom nepokretnosti, šestorka je spremajući se za predstavu intenzivno tokom dve godine posmatrala kretanja automobila pri jurnjavi i automobilskim nesrećama, rad motorâ, formacije oblaka, lovačke strategije, kao i krvni sistem u ljudi, da bi na kraju sve ove motoričke sheme dale vokabular plesnih i svakodnevnih pokreta kojima se u predstavi služe. U složenoj juktapoziciji različitih hronoloških i narativnih nivoa, između ostalog, ostareli plesač priseća se svoje burne mladosti, otac pokušava da ubedi sina da mu njegova pokojna majka šalje poruke preko radio prijemnika u automobilu a dvoje ljudi raspreda o detetu koje verovatno nikada nije ni postojalo.

Ministarstvo za kulturu Srbije možda može bez „Ludusa“, ali „Ludus“ ne može bez priložništva Ministarstva za kulturu Srbije. „Vrednost dara nije mera dara; njegova mera vrednosti je vrednost koju ima za darivanoga“, kaže stara tamilska mudrost.

ODLAZAK SLAVICE

Irena Kolesar (1925- 2002)

Marija Crnobori - Fotez

O Ireni, u stvari, nisam ni razmišljala, jer je bila tu, pored mene, u vremenu i atmosferi u kojima sam i ja bila. Ali kad treba da o njoj mislim, onda mi prvo padne na pamet da se Irena rodila na vrijeme i za vrijeme u kojem je živjela. To se ne događa uvijek. U svim svojim životnim stavovima bila je određena i konzekventna. Počela je vrlo mlada glumiti, već u partizanima. Ona je bila članica HNK, a u JDP ju je pozvala Šekspirova Julija.

Često smo bile zajedno na podijumu i govorile poeziju. I na Dubrovačkim ljetnim igrama smo zajedno bile u *Hamletu*. Draga, pametna i nesretna Ofelija dugo je bila na Lovrijencu. Vidim je i u Tireni gdje doziva nježnim, glasom i divnim rukama, pored česme, tamo gore nekoga da joj pomogne. A smiješna je bila kada

se u *Snu ljetne noći*, kao Hermija, jurila i tukla s Helenom na Gracu.

Sa svojom nježnom fizičkom građom, veoma skladnom, bila je u životu hrabra i izdržljiva, a mekim, ženskim glasom, bez imalo sentimentalnosti, slala je riječi i misli vrlo jasno i čisto do svakog gledaoca. U Čosićevom *Otkriću* u JDP-u igrala je Devojkicu koja zna najljepše reči. Svaka je riječ koju je ona na pozornici izgovorila bila lijepa i jasna. I davali su joj takve uloge. Uloge nježnih žena, punih lirskog senzibiliteta: Lizetu u *Igri ljubavi i slučaja* Marivoa, De Miseova Rozeta u *Ne igra se ljubavlju*, Devojkicu u *Gradinaru* je i Tagorina i njena, Šoova Glorija u *Nikad se ne zna*, u *plavoj* i bijeloj haljini. Čapekova Mimi u *Lupežu* samo je njoj mogla biti dodijeljena. Ija u Eshilovom *Prometeju*, luda i nesretna jurila je scenom-svijetom. Još je vidim kao ledi Anu u

Ričardu trećem, pa Ida u *Dubrovačkoj trilogiji*, Nora u *Plug i zvijezde*, u *Nagradi* Kvintera bila je majka četvoro djece, siromašna i brižna.

Introvertna i skladna, studiozna, izuzetna boja našeg pozorišnog života. Istinski skromna.

Dva puta je digla na mene stolicu, da će me tresnuti po glavi. Prvi put kad sam joj rekla da će je *Slavica*, prvi naš film, pratiti cijelog života, pa i poslije smrti, a drugi put kad sam joj rekla da ne ide u penziju i da ostane još u Jugoslovenskom dramskom pozorištu. Ona mala, a stolica velika!

Šteta što još neko nije mogao vidjeti onu šarmantnu Irenu Kolesar kako su joj oči postale potpuno crne i zaokrugljene i što nije mogao čuti glas, koji je od srđžbe naglo promukao. Vikala je: „Pa zar ti ne razumiješ!? Tata i mama su mi stari i bolesni, a samo mene imaju!“ i bolno se zaplakala. Nisam je tješila. Žrtvovala je pozorište, svoj život, za roditelje! To ne može svatko.

Radi *Slavice* sam skoro dobila po glavi, a po *Slavici* su majke davale ime na svojim djevojčicama – Slavica i Irena.

Introvertna, skladna, studiozna i lepa: I. Kolesar

N a š e p o z o r i š t e u s v e t u

NA TALASU ETNO TRENDNA

Šta prolazi na Edinburškom festivalu i kako je trupa Balkan novi pokret ponovo zaintrigirala internacionalnu publiku i medije

Maja Vukadinović

Da li je zato što su mnoge umetničke ideje potrošene ili zbog antiglobalizacije, etno mode koja je zahvatila muziku i film, ili nečeg četvrtog, tek sve što ima predznak, boju i mirise nekog nedovoljno istraženog podneblja, postalo interesantno i u pozorištu? Taj trend prepoznala je trupa Balkan novi pokret koja se nedavno vratila s Edinburškog festivalu gde je predstava *Mesečeve kćeri*, kako kaže producent Milovan Zdravković, dobila pozitivne kritike i zaintrigirala tamošnje medije. Da bi se bolje razumelo šta znači uspeti na ovom teatarskom hepeningu i šta je to što „prolazi“ u Evropi i svetu, treba zaviriti iza kulisa Festivala i shvatiti kako on funkcioniše.

Od osnivanja 1948. svaka gradska vlast Edinburga se potvrđivala stimu-

lišujući Festival koji je vremenom pretvoren u feštu zbog koje avgusta i septembra Edinburg postaje turistička Meka, pozorišni centar sveta gde se na više od 200 lokacija igraju predstave od onih iz selekcije Meka Mastera i izvođenju nacionalnih kuća i pozorišnih kompanija, preko Frindža, gde je Balkan novi pokret nastupio kao afirmisana trupa (treći nastup zaredom), do off-teatra i trupa koje uličnim performansima zabavljaju publiku. Svake godine u Edinburg dođe oko dve do tri hiljade trupa i od ujutro do posle ponoći izvede oko 700 predstava dnevno.

Balkanska egzotika

Do kapija Edinburškog festivala nije teško stići, ako trupa ima novca da finansira zakup prostora (1.000 funti), tehničku realizaciju predstave (još 1.000 funti) i prisustvo u programima, dnevnom informatoru, novinama i propagandnom materijalu (novih 1.000 funti). Ona je sve lako: popuni se upitnik, dogovori s organizatorom i pozornica je tu. To se, veli Zdravković, odnosi na Frindž, ali ne važi za one trupe koje su se već dokazale; one su oslobođene ovih (za nas ogromnih) troškova.

„Mi nismo plaćali zahvaljujući uspehu predstave *Ženski orkestar*. Ivana Zigon je tada napravila kontakt s Ričardom Demarkom, jednim od direktora Festivala i vlasnikom Evropske umetničke fondacije koja je sponzorirala sva tri naša gostovanja.

U Edinburg je pre nas bila predstava *Gospođica Julija*, a kasnije smo kontakte s Festivalom nastavili Milenko Zablacanski i ja. Još u Titovo doba tamo su nastupali ansambl Operi i Baleta Narodnog pozorišta. Ove godine smo se obratili direktoru Festivala i pozvali ga da dođe u Narodno pozorište i napravi selekciju“.

Na pitanje da li su predstave trupe Balkan novi pokret (*San o Balkanu*, *Vilinsko kolo* i *Mesečeve kćeri*) pravljene tako da zagolicaju inostranu publiku koju privlači balkanska egzotika, Zdravković kaže da Edinburgu nedostaje etno teatar, intrigantna forma za ljude Zapada. „Želeli smo da našu tradiciju i kulturu predstavimo inostranstvu kroz moderan pozorišni izraz. Osnova svih naših predstava je etnos, a pozorište je i nastalo iz obreda i rituala. Vratili smo se izvornom teatru. Balkan je generalno zanimljiv, a u trendu su i buto teatar i indijsko pozorište. Ove godine je *in* bila estetika cirkusa, surovi teatar s glumcima-gladijatorima i akrobatika“.

Senzualna predstava

Predstavom *Mesečeve kćeri* Vesne Stanković, autora projekta (uz nju nastupaju i Jelena Jovičić i Aleksandra Ristić), bili su oduševljeni prvenstveno Amerikanci, Kanadani i Australijanci, koji su i plakali. Ova „zanimljiva i senzualna predstava“, kako piše Zoe Grin iz „The Scotsman-a“, privukla je pažnju ostrvskih medija i stručnjaka, pa su reportaže o njoj emitovane na CNN-u i BBC-u, a prikazi pojavili u škotskim glasilima. Naša javnost poslovično sumnjičava prema svemu što podseća na uspeh u „belom svetu“ obično pohvale, pozitivne kritike i ovacije publike doživljava kao samoreklamerstvo aktera, što ponekada nije osnovano.

Čime se meri uspeh naših umetnika u inostranstvu, konkretno kada je reč o festivalu u Edinburgu?

„Uspeh u Edinburgu ne podrazumeva prodaju magle. Kod nas vlada mišljenje da je sve što dolazi sa Zapada odlično, no i tamo ima puno diletanata. Dobijali smo pohvale i pozitivne kritike od medija i stručnjaka i to je uspeh, pogotovo s obzirom na to kakav je medijski tretman Jugoslavije proteklih godina. Na izvođenja u inostranstvu obično dođu naši ljudi, a *Mesečeve kćeri* je na premijeri u Londonu, a i posle od 5. do 10. VIII u Edinburgu, gledala internacionalna publika. Sale su mahom bile pune. Inače, publika se tamo opredeljuje na osnovu sadržaja predstave objavljenom u programu, a cena ulaznica za Frindž je oko 6 funti.

„Balkan novi pokret je izuzetna pojava onoga što je za mene značajno kao srpsko učestvovanje u evropskom kulturnom identitetu“, napisao je prof. Ričard Demarko u pismu ministru Branislavu Lečiću, izražavajući zadovoljstvo što i Srbija učestvuje na ovom festivalu jer bi „bez srpske dimenzije festivalski

program inspirisan temama iz evropske kulture bio oštećen“. Zdravković, međutim, negoduje što naša država nema kulturni model, kulturnu politiku i kulturno planiranje, pa je komunikacija s inostranim festivalima svedena na privatnu inicijativu. „Ne postoji koncept našeg nastupa na festivalima, pa ne znamo na kojim manifestacijama naša zemlja treba da bude prisutna. Država mora da stimuliše odlazak na festivale, pre svega u Evropi, koja treba da bude naše kulturno tržište. Sportisti odlaze na sva takmičenja, a kad je o umetnicima reč nikakav plan ne postoji“.

Ipak, pomoću štapa i kanapa, pozorišnici putuju. *Mesečeve kćeri* su izvođene u Grčkoj, Albaniji i Italiji, a oktobra sledi put u Bugarsku. Trupa je postala član asocijacije Balkan art koja okuplja umetnike iz jugoistočne Evrope, u planu je i zajednički projekat. Otvoreni poziv iz Edinburga za 2003. stoji. Naš sagovornik kaže da će ga prihvatiti i da će do tada pripremiti novu etno predstavu. Uspešnu ideju očigledno ne treba menjati.

Za čitaoce LUDUS-a
10% popusta!

Dial SCnet
Web Hosting
Web Design
Web mail
Inter SCnet
SCnet Housing
Porodični e-mail

SCnet Vaš Internet Provajder!

SCnet
Milentija Popovića 9
11000 Beograd
Tel/fax: (011) 311-56-84, 311-45-02
E-mail: office@net.yu

www.net.yu

Izveštaj sa Festivala u Edinburgu 2002.

Duška Radosavljević Heaney

Š/9/11 – sveprisutna šifra ovogodišnjeg festivala – samo je kalendarska skraćenica. Ako je edinburški festival ikada imao temu, ove godine je to sigurno 11. septembar. Čak i u predstavama koje se nisu direktno bavile prošlogodišnjom njujorškom tragedijom bio je primetan stepen nihilizma ili bar postapokaliptičnog sentimenta, i to u delima umetnika sa svih pet kontinenta. Po kvalitetu, ovogodišnji Festival se ne razlikuje od prethodnih. Po broju izvedenih predstava i događaja i dalje stremi ka petocifrenim brojkama, a što se blagajne tiče, interesantno je da je ove godine u prvoj nedelji trajanja Festivala oboren dosadašnji rekord prodatih ulaznica.

Šta je Edinburg imao na repertoaru ove godine? Pored već ustaljenih komičara, koji su ponekad posvećivali svoje viceve 11. IX ili Njujorku, bio je tu i poneki komad vredan pomena. Festivalski veteran Steven Berkoff, uvrstio je svoj solo šou *Requiem for Ground Zero* u festivalski program tek pošto je štampan kompletan promotivni materijal. Predstava, ili recitacija u izvođenju autora i u njegovom već dobro poznatom plastičnom scenskom vokabularu, privukla je gledaoce, a neki kritičari su ovaj tekst proglasili najboljom pesmom na engleskom od romantizma do danas. U „pesmi“ je sadržana i ironija, i dobronamerna parodija na račun Amerikanaca, ali i ljuta osuda terorizma.

Amerikanci u akciji

Sami Amerikanci su se pozabavili svojom temom na najrazličitije načine. Njujorške zvezde Susan Sarandon i Tim Robbins pojavile su se poput kometa s pohvalom vatrogascima pod naslovom *Gusy* (Momci). Njihova tri izvođenja bila su rasprodana još pre početka Festivala. Riot Group, od ranije poznata kao beskompromisna i sklona konfrontacijama u nastupu, ponudila je komad o medijskom ratu *Victory at the Dirt Palace*. Igrali su u pozorštanju s 40 sedišta i brzo rasprodali sve karte, što je dovelo do dodatnih izvođenja. Napete ratne reportaže su ovde prikazane kao oruđe u rukama novinara koji zadovoljavaju svoje lične ambicije. Komad parafrazira *Kralja Lira* haveći se pričom o rivalitetu oca i kćeri, spikerima dve TV stanice. Rasplet je ipak drugačiji od Šekspirovog. I sami postavši žrtve surove medijske mašinerije, protagonisti se vraćaju tradicionalnoj američkoj vrlini – harmoničnom porodičnom životu, i udružuju karijere na malom kablovskom kanalu.

Reditelj i osnivač njujorškog Frindž Festivala, John Clancy (Džon Klansi), imao je četiri komada na repertoaru, a barem jedan provocira već i svojim naslovom: *The Complete Lost Works of Samuel Beckett as Found in an Envelope (Partially Burned) in a Dustbin in Paris Labeled „Never To Be Performed. Never. Ever. Ever! Or I'll Sue! I'll Sue From the Grave!!!“*, što u prevodu znači: *Sabrana izgubljena dela Samuela Beketa pronađena u koverti (delimično izgoreloj) u kanti za otpatke u Parizu pod naslovom „Zabranjeno Prikaziva-*

nje. Zauvek. Zauvek. Zauvek! Inače ću da tužim! Tužicu iz groba!!!“ Format ovom komadu bio je vodviljska interpretacija odlomaka iz Beketovih manjeviše poznatih dela. Publika je uživala, a koliko znamo, pisac još nije poveo parnicu. Klansi je doduše napravio i ozbiljniji omaž slavnim Nobelovcu. Komad *Horse Country* (Konjska zamlja) pisca C.J. Hopkinsa na scenu izvodi savremenog Vladimira i Estragona – Boba i Sama, odevene u poslovna odela, koji vode beznačajne dijaloge. Ova dva klošara visoko komercijalizovanog, visoko-tehnološkog sveta ne očekuju spasitelja ali su izgubili devetku karo, te časkaju o ribolovu uz čašu viskija. Na čas izgleda kao da Hitler prolazi kroz

Edinburški veteran: S. Berkoff

njihov svet, a onda se pojavi ne jedna već dve karte umesto izgubljene, no obe budu odbačene istog trenutka. Ovo je priča o „divljem, divljem zapadu“, napisana pre nekoliko godina, ali odjednom neslućeno elokventna kao politički i filozofski komentar na sadašnjicu. Nimalo ne čudi što je predstava dobila najvišu nagradu Festivala i što je proglašena za najbolju na Frindžu.

Jedan od dvojice glumaca – David Calvito (Dejvid Kalvito) dobio je nagradu „Stejdz-a“ kao najbolji glumac, a u toku su pregovori vezani za britansku turneju i prevode komada. Kalvito se pojavljuje i u Klansijevoj predstavi *Goner* (Riknuli), vrtoglavoj komediji u stilu američkog teatra apsurdna, u čijem je središtu zbičvanja američki predsednik koji, ranjen u atentatu, dopada šaka ekscentričnih hirurga. Tužnim sticajem okolnosti četvrta Klansijeva tačka je imala zakasnelu premijeru jer je rediteljeva supruga Nancy Walsh (Nansi Volš), kao glumica u dirljivoj monodrami *Cincinnati*, obolela od tumora nekoliko dana pred početak Festivala. Ipak, Volševa je odigrala ulogu i zasluženo dobila nagradu i nominaciju „Stejdz-a“ za najbolju glumicu.

Nagrada za najbolju glumicu pripala je Škotlandanki Sandy MacDade (Sandi Mekdejđ) za ulogu u predstavi *Iron* (Gvožđe) Rone Munro. Premijera predstave o susretu robijašice s ćerkom, 15 godina nakon što je ubila muža, igrana je

u Traverse teatru koji ima status edinburškog Rojal Korta. Ova drama, uz komad *Stitching* (Krpljenje) Anthony Nielson-a, o ekstremnom seksualnom ponašanju para koji bi da sačuva svoju vezu, i *Outlying Islands* (Izvrgnuta ostrva) David-a Grieg-a, o sukobu između prirode i društva, svakako doprinosi tom statusu, a sva tri komada prete da postanu moderni klasici.

Oskar u Edinburgu

Čitaocima „Ludusa“ u poverenju iznosim podatak da je žiri za glumačke nagrade časopisa „Stejdz“ imao posebno težak zadatak da donese odluku o najboljem ansamblu. Valja naglasiti primedbu prošlogodišnjeg dobitnika nagrade za najboljeg glumca Guy-a Masterson-a (Gaj Masterson) da je procenat verovatnoće dobitka ove nagrade neuporedivo manji no pri dodeli Oskara. No, u poređenju s Oskarima, dodatni problem ovde je pita-

četvoricom repera i di-džejem. Naime, reperi iz Čikaga – Bombitty International – uzeli su Šekspirovu *Komediju zabune* (The Comedy of Errors) i pretvotili je u *Bomb-itty of Errors*. Rezultat je neizreciv. Na engleskom Šekspir ionako mahom zvuči kao sleng, pa što ne bi zvučao kao rep-sleng? Naravno kad su u pitanju američki glumci koji nikako ne mogu da se takmiče s engleskim u klasičnom izvođenju Šekspira. Čikaški momci su ipak na kraju glumci, iako vrlo ubedljivo deluju kao reperi. Rep im je dodatna veština uz dobro razvijenu moć improvizacije i karakterne glume. Četvorka brzo i efektivno uskače iz lika u lik, osavremenjavajući svaki aspekt teksta, a naročito uživajući u ženskim bravurama. Donoseći odluku čak smo analizirali ulogu muzike u glumačkim ostvarenjima. Dok Riot Group koristi muziku kao propeler za svoj konfrontacioni stil, Bombitty se poigrava s muzičkom podlogom (oni i specijalne ploče, izvode verbalno). *Bombitty of Errors* je najmaštovitija interpretacija Šekspira koju sam dosad videla, a Bombitty ansambl je zasigurno održao i najmaštovitiji govor pri prijemu svoje nagrade – u repu.

Robin Kuk i Džeri Springer u cirkusu

Od neameričkih zvezda Festivala zapazena je Ruska klovnovska grupa Derevo. Pre četiri godine, četvoro antiklovnova obrijanih glava polivalo je edinburšku publiku šampanjcem na kraju njihove čaplinovske priče *Jednom*. Sada, ova čudna trupa konstruisala je cirkusku šatru za spektakl *La Divina Commedia*. Danteovski motivi se provlače kroz kolaž mračnih plesova u duvajućem vetru, a doživljaj je nalik noćnoj mori genija, u ovom slučaju – vođe trupe, Antona Adasinskog. Dokaz

njegove genijalnosti je mala jednostavna scena u kojoj se pozorišna vinjeta odvija na rotirajućoj sceni cirkusa, dok publika posmatra simultana događanja s obe strane po sredini postavljene zavese. I opet se sve završava žurkom, a sada je publika poslužena crnim vinom u plehanim lončićima i toplim crnim hlebom. Čak je i britanski ministar spoljnih poslova, Robin Cook (Kuk), primećen među razdraganom publikom.

Bilo je još nekih interesantnih pojavljivanja na festivalu. Jerry Springer (Džeri Springer), zvezda američke komercijalne TV, pozvan na televizijski deo festivala, izdvojio je nekoliko sati da pogleda mjuzikl *Jerry Springer: The Opera*. Tom prilikom, publika je bila počastvovana da vidi junaka predstave dvostruko i čuje njegov šaljivi komentar po završetku 1. čina da „Ništa nije istina“. Springeru se, navodno, dopao komad, u čijem 2. činu njegov pozorišni dvojnjak gori u paklu.

Engleska predstava *100*, debi novoformirane grupe, izazvala je pažnju kritike, publike i žirija, pa su brzo rasprodali sve karte. Ovaj pozorišni dragulj idejom podseća na Japanski film *Afterlife*, gde likovi biraju uspomenu koju će poneti sa sobom u zagrobni život. Predstava ipak ostavlja jedinstven utisak na gledaoce. Jedna kritičarka je čak tvrdila da bi sećanje na ovu predstavu za nju bilo mogući izbor uspomena. Nisam sigurna da će moja uspomena na ovogodišnji festival biti u konkurenciji čak ni s nekima od predašnjih festivala, ali je izvesno da nas je Edinburg 2002. suočio s temom neizbežne smrti, podsećajući nas istovremeno da u životu ipak treba naći mogućnosti za uživanje.

(Duška Radosavljević Heaney je ove godine nominovana za „Allen Wright“ nagradu za pozorišne kritičare ispod 30 godina, koju dodeljuje festivalski odbor. Ona je takođe bivši dobitnik „Sunday Times“ nagrade za pozorišnu kritiku.)

LUDUS
MOŽETE KUPITI...

U Beogradu u knjižarama:

Beopolis (Makedonska 22),
Naš dom, (Knez Mihailova 40),
„Pavle Bihali“, (Srpskih vladara 23),
Plato (Akademska plato 1),
Stubovi kulture, (Trg Republike 5),
„Školigrlica“, (Gospodar Jevremova 33),
Zadužbina Ilije M. Kolarca (Studentski trg 5),
kod Kolportera grada Beograda

U Novom Sadu u knjižarama:

„Solaris“ (Sutjeska 2),
Most (Zmaj Jovina 22);
„Mala-velika knjiga“ (Žarka Zrenjanina 4)

KAKO OBEZBEDITI KONTINUITET

O nekim problem vezanim za dečja pozorišta

Marina Milivojević Mađarev

U odnosu na prethodne godine, na ovogodišnjim Pozorišnim igrama u Bečeju primetan je kvalitativan skok dečjih predstava. Kako objasniti gotovo ciklično variranje u kvalitetu predstava u dečjem teatru? Pokušaću da »opšti slučaj« rasvetlim pomoću dva izrazita primera. Primer prvi: profesor književnosti u Beogradskoj školi „Pavle Savić“ Bojana Nikolić pripremila je, zajedno sa svojim učenicima, predstavu *Pepeljuga 100 godina kasnije*. Učenica Višnja Filipović napravila je modernu adaptaciju *Pepeljuge*. Koristeći ovu uspehu modernizaciju Bojana Nikolić je napravila sjajnu ansambl predstavu koja odiše svežinom, pozitivnom energijom, humorom. Glumačkom interpretacijom izdvojili su se Dunja Obradović (Pepeljuga), Aleksandar Radojčić (Narrator), Višnja Filipović (Maca), Jelena Nikolić

(Tetka Persida). U predstavi ima i nekoliko zanimljivih rediteljskih rešenja, efektno je upotrebljen narator, zanimljiva je modernizacija vilenjaka, princa... Predstavu karakteriše i ono najvažnije za svaki pozorišni čin – radost, sloboda i kreativnost igre. Članovi dramske sekcije OŠ „Pavle Savić“ na sceni deluju kao jedinstven tim. Predstava je njihovo delo od početka do kraja. Profesorka i njeni učenici pojavili su se iznenada na Majske igrama i pobrali sve nagrade. Posle brojnih priznanja (najbolja predstava i režija, najbolji tekst i glumačka nagrada) ostaje pitanje: hoće li se „čudo“ ponoviti?

Podsetiću da se pre otprilike pet godina takođe iznenada na Igrama pojavila i profesorka Biljana Milošević koja je predstavom *Začarana leptica* pokupila sve nagrade. Njenu predstavu je jednako

karakterisao kolektivni rad učenika i radost zajedničke igre. Pošto je pobrala sve nagrade, Biljana Milošević je još nekoliko godina vodila dramsku sekciju u svojoj školi, a onda je napustila i sekciju i školu. Sada se bavi dramskim radionicama. Dramska grupa njene bivše osnovne škole, ako uopšte postoji, nije ni približno tako dobra. Šta je zajedničko za ova dva slučaja? Reč je o mladom, ambicioznom, radoznalom pedagogu koji dobija izvesnu podršku direktora škole, okuplja grupu dece i insistirajući pre svega na igri (nikako na režiji!) kreira pozorišni čin. Nevolja ovog pristupa je što se on prevashodno bazira na entuzijazmu pedagoga, a entuzijazam bez adekvatne društvene pažnje brzo iščezne. Čak i da dobiju značajne nagrade (a Bojana i Biljana jesu) one su tek dokaz više da ako žele da se ozbiljno, kontinuirano bave dečjim teatrom, dramski pedagozi moraju da napuste školu, koje, opet, nemaju ni mogućnosti ni sredstava da motivišu i zadrže najbolje dramske pedagoge.

Primer drugi: mladi reditelj Miodrag Dinulović je u Teatru 91 u Aleksincu

napravio predstavu (režija, scenografija) *Brod ljubavi*. Predstava je imala najbolji scenski dizajn (nagrade za dizajn, najbolju predstavu u celini i režiju). Već pri dizanju zavese je bilo jasno da ćemo gledati dobru predstavu. I zaista, očekivanja nisu izneverena. Reditelj je ponudio niz zanimljivih rešenja i pokazao da ume da vodi i homogenizuje dečji glumački ansambl. Mali glumci su pokazali visoku kulturu govora i ne mali talenat za scenski nastup. Posebno su se istakli Andrea Kotnik (papagaj Amorzije) i Asan Bislim (Kapetan Konstantin). Dinulović je diplomirao režiju na BK akademiji (prva klasa Branka Pleše) i on se, za razliku od Bojane, profesionalno bavi režijom. Rad u dečjem pozorištu shvata ozbiljno i ambiciozno, ali je jasno da profesionalca ambicije i interesovanja neminovno vuku ka velikim pozorišnim scenama.

Ko, dakle, ostaje vezan za dečje pozorište?

U pratećem programu Majskih igara predstavljena je knjiga Zore Bokšan *Od igre do pozornice*, izdanje Kreativnog centra. Na promociji je, između ostalih, govorila i Ljubica Beljanski-Ristić. Zora je po profesiji pozorišni reditelj, a Ljubica pedagog. Zajedničko im je da se, svaka iz svog ugla i svaka na svoj način, već decenijama uspešno bave dečjim pozorištem. Možemo li na njihovom primeru naučiti kako da prevaziđemo problem diskontinuiteta u ozbiljnom bavljenju ovom vrstom teatra?

Sekretarijat za kulturu

Skupštine grada

Beograda

usrdno dariva

svoje jedine

pozorišne

novine.

„Ludus“

uzvraća s

blagodarnošću.

Knjige o pozorištu i pozorište u knjigama

PONOVI SUSRET SA SAVREMENOM AMERIČKOM DRAMOM

O zbirci drama *Pre i posle „Kose“* - savremena američka drama, u izboru Jovana Ćirilova, izdanje Zepter Book World, Beograd, 2002.

A. Milosavljević

Posle knjige *Gvozdeni vek*, posvećene savremenoj ruskoj dramati, i zbornika savremene engleske drame pod naslovom *Pre i posle gneva*, Zepter Book World objavljuje i zbirku drama nekih od najznačajnijih savremenih američkih pisaca. I ovog puta inicijator i priređivač zbornika, autor predgovora i teatrografskih beležaka, ali i prevodilac izvesnog broja tekstova je Jovan Ćirilov.

Gvozdenim vekom ruske drame našoj javnosti su pre svega predstavljena nova spisateljska imena ili nove drame autora koji su inicirali dramatične promene, a one se već duže od jedne decenije događaju u ruskoj dramskoj književnosti. Drugačije stvari stoje s izborom britanske i američke drame, gde Ćirilov pravi presek kroz kompletnu epohu, katkad bezmalo ceo prošli vek, pa i kroz opuse autora čija su dela formirala repertoare znamenitih svetskih i domaćih pozorišnih kuća. Kao iskusan pozorišnik, dugogodišnji dramaturg, umetnički direktor ili pozorišni upravnik, kao selektor Bitefa, ali i prevodilac dramske literature, Ćirilov zna koji autori su svoja dela ugradili u temelje savremene britanske i američke drame.

Izbor Jovana Ćirilova, naslovljen kao *Pre i posle „Kose“*, obuhvata dela savremenih američkih klasika: Tenesi Vilijamsa, Artura Milera, Vilijama Sarojana ili Edvarda Olbija, nešto mlađih pisaca istog statusa, kao što je Dejvid Mamet, zatim autora čiji umetnički angažman

ima harizmatični oreol, pout Pola Fostera, Sema Šeparda ili Martina Šermana, a tu su i libreta za mjuzikle *Kosa* Džeroma Ragnija i Džemsa Radoa, ili *Isus Hrist superstar* Tima Rajsja.

Ćirilov, dakle, uvažava žanrovsku raznovrsnost američke dramske literature namenjene i alternativnim pozorišnim trupama, poput La Mame Elen Stjuart i Pola Fostera, i off-brodvejskim scenama, za koje je svojevrsteno pisao Šepard, i repertoarskim institucijama koje neguju dramski teatar, ali i Brodveju na kojem caruje mjuzikl i scenski spektakl.

Osim što svedoče o značaju pojedinih autora i potvrđuju visoki rejting američke dramske tradicije, tekstovi iz ove knjige ukazuju i na neke zanimljivosti vezane za prijem te literature kod nas. Naime, drame kao *Smrt trgovačkog putnika* su pedesetih godina minulog veka na naše pozornice donele dah Zapada i aromu zabranjenog voća, nagoveštavajući drugačiju klimu i najavljujući raskid sa socrealizmom. Otuda je levičarski stav Artura Milera, na primer, dospao u drugi plan, a njegova potreba da kritički preispita smisao „američkog sna“ ovde je ostala neprimjećena.

S druge strane, poznih sedamdesetih mjuzikl *Isus Hrist superstar*, izveden u Ateljeu 212, ovde je bio dočekan kao neka vrsta nastavka legendarne *Kose*, premda u Rajsovom tretmanu povesti o Hristu nema ničega subverzivnog. Naprotiv, ovaj mjuzikl je i nastao kao izraz pomi-

renja nekadašnje buntovne generacije sa establišmentom, pa i onim brodvejskim.

U tom smislu knjiga *Pre i posle „Kose“* omogućava našem čitaocu da danas objektivnije proceni drame kao što su: *Staklena menažerija* i *Tramvaj zvani želja* Vilijamsa, *Smrt trgovačkog putnika* Milera, *Pećinski ljudi* Sarojana, *Ko se boji Virdžinije Vulf* Olbija, *Tom Pejn* Fostera, *Nevidljiva ruka* Šeparda, *Varijacija na temu divljih pataka* Mameta ili *Izopaćeni* Šermana.

No, pokazalo se da objavljivanje zbornika američke drame kod nas danas ima još jednu, neslućenu dimenziju. Pišući o svom priređivačkom radu, Jovan Ćirilov priznaje da je do nekih prevoda došao na jedvite jade, uz znatne, bezmalo detektivske napore. Ma koliko slavne, pojedine naslove uspeo je da pronađe tek u prašnjavim pozorišnim arhivama, i to u formi nečitkih i izvrljanih suflerskih primeraka. To znači da su izvesne drame tokom dugog niza godina praktično bile nedostupne našoj čitalačkoj i stručnoj javnosti.

Bila je to nepravda koja je sada, napokon, ispravljena.

Inostrana scena

EDIP ŠOKIRAO ALBANCE

Iz hrvatskog pozorišta

Ansambl Drame splitskog HNK vratio se s gostovanja na 3. Međunarodnom pozorišnom festivalu "Butrinti 2000" u Albaniji. Splitsko kazalište sa Senekininim *Edipom* u režiji Ivica Buljana, prvi je hrvatski tetatar koji je nastupio u Albaniji. "Butrinti 2000", koji je osnovao ugledni albanski reditelj Alfred Bualoti, održava se u antičkom amfiteatru pored mediteranskog grada Sarande uz grčku granicu. Naslovnu ulogu u *Edipu* tumači mladi splitski glumac Robert Kurbaša, a u ulozi Kreonta nastupa Nikola Ivošević. U predstavi glume i Ana Karić, Senka Bulić, Filip Šovagović, Dara Vukić, Nenad Srdelić, ženska pevačka družina iz Poljica, te splitska eksperimentalna muzičko-scenska grupa Zidar Betonski. Izvođenje *Edipa* izazvalo je brojne kontroverzne reakcije i proglašeno glavnim događajem festivala. Deo publike burno je reagovao na poslednji prizor u kojem *Edip*, nakon oslepljenja, igra potpuno go. Kritičarka dnevnog lista *Albanija*, Laureta Roši, u tekstu pod naslovom *Hrvatska moderna interpretacija mita* analizira političku i etičku strukturu predstave tvrdeći da splitska predstava ima duboko značenje u zemljama koje imaju aktuelna iskustva diktaturā, te da je politička interpretacija isprepletana s lakanovskim tumačenjima.

Deca s kolodvora ZOO

"Mi nismo sociolozi ni ovisnici, već kazališni ljudi koji s mnogo empatije i iz, recimo to tako, žablje perspektive govorimo otvoreno o problemu droge. Baš kao

u knjizi koja je postala popularna jer sugestivno i bez optužbi prikazuje ovisnost, i mi publici o toj latentnoj opasnosti govorimo poetski, tragično, no i s dozom humora", naglasio je nedavno Boris Kovčević, reditelj i adaptator predstave *Mi djeca s kolodvora ZOO*, prve ovosezonske zagrebačke premijere. Književni i filmski hit 80-ih godina prošlog veka, ispovedna proza četrnaestogodišnje Berlinke Kristijane F, pokazuje kako svet odraslih iskorišćava narkomansku zavisnost putem raširene dečje prostitucije, koja je u poslednje vreme planetarni problem. Hemija zavisnosti se promenila od 70-ih do danas, ali je metafora svekolikog izrabljivanja ostala ista. Reditelj je radnju postavio u prazan prostor omeđen metalnom konstrukcijom, tekst podelio na onaj koji se dijaloški izgovara na pozornici i onaj koji je u formi monologa snimljen na traku, a sve ono što u predlošku upućuje na akciju rešavano je u predstavi koreografski. Glumci koji interpretiraju narkomane penju se po platnenim užadima i sa njih se vratolomno spuštaju, njišu se, skaču po metalnoj konstrukciji, lete kroz vazduh. Ova predstava Zagrebačkog kazališta mladih, u kojoj ulogu Kristijane tumači studentkinja Barbara Prpić, namenjena je tinejdžerskoj populaciji, ali je lišena dociranja. Po najavama Slobodana Šnajdera, direktora ZeKaE-a, do kraja godine će se na repertoaru ovog pozorišta naći i predstave *Zagreb 1945 – Tila Durije*, u režiji Dubravke Crnojević-Carić, i *Jelka kod Ivanovih* Vvedenkog, u režiji Nebojše Borojevića. Reditelj Branko Brezovec već duže radi na predstavi *Kamov smrtopis* Slobodana Šnajdera, čija se premijera očekuje 2003.

SEZONA PUTUJUĆEG POZORIŠTA

Razglednica iz Pariza

Eleonora Prohić

Letnje je veče na pariskom trgu Sen Silpis, nedaleko od čuvenih avenija. Pored nekih skela postavljenih u dogradnji trga (Pariz je, između ostalog, toliko lep i zato što se neprestano gradi i popravlja) uzdiže se mali proscenijum okružen s nekoliko redova sklepanih klupa, a iza proscenija se nazire prostor u kome se umetnici pripremaju za predstavu. Kraj je to *Legende o*

Antigoni Filipa Fenvika, u izvođenju putujućeg teatra – Le Theatre de l'Etrinte, pozorišta zagrljaja.

Legenda o Antigoni, u režiji Vilijama Mesgviša i organizaciji mlade Jane Diklić, imala je za samo nekoliko meseci 80 izvođenja u sto francuskih opština, dvadeset jednom okrugu (tzv. departmanu), u 14 regija, a njeni izvođači peške su prešli 2.500 kilometara.

Opisujući krug u srcu Francuske, sa strogim dnevnim rasporedom (8 ujutro – sastanak ekipe; 8,45 – polazak 12 glumaca na put pešice i priprema pratećih servisa, počev od scenografije i kuhinje; 12 sat – ručak; 17,30 – dolazak pešaka na odredište, 18,30 – parada trupe u mestu u koje su prispeli; 20,15 – predstava, 22 sata – susret i razgovor s gledaocima.

Predstava je solidna, glumci poletni, tekst osavremenjen i blizak današnjem gledaocu. Možda se gubi na uzvišenosti, ali koliko samo prvih susreta s teatarskom magijom on proizvodi...

Jer, putujuće pozorište...

„To znači ponovo pronaći zemlju, ponovo naučiti milovati zvezde. To je pozorište u kome se zlato i senka sjedinjuju. To znači stvoriti sećanje za vekove koji dolaze, zagonetke sačuvati nedirnut. To znači učiniti naš zanat svakodnevnim, kao što je pekarski. To je kiša i magla, poput ešarpe od svile. To je prepoznavanje, susret, svečanost. To je teatar nositi kao plamen ljubavne spoznaje. To znači stvoriti mesto za život gde pokreti i reči čine da lire zatrepere. To znači učiniti da prostori ožive...

To znači govoriti stablima, kamenju, nebeskim telima... učiniti da iz izvora

potekne čitav okean“ (Filip Fenvik, autor teksta *Legende*, i jedan od glavnih glumaca u predstavi).

Treba li dodati da je predstava potpuno subvencionirana, a da je ulaz na predstave slobodan.

Od kada je Pozorište osnovano, 1998, na repertoaru beleži predstave kao što su Beketov *Kraj partije*, Molijerov *Tvrđica*, *Priča o Vojniku* Igora Stravinskog, *Ujka Vanja* Antona Pavloviča Čehova.

A, i pored toga što centar Pariza nije baš idealna sredina, onaj pejzaž kome je čitav ovaj koncept u stvari namenjen, predstava i od ovog lepog trga pred divnom katedralom čini neku vrstu seoskog trga punog slobode i zamaha. Kao da se ni automobili, što tuda prolaze, ne čuju...

KOLORADO IMA ŠEKSPIRA ALI NE I BITEF

Kao studentkinji pozorišne produkcije bilo mi je izuzetno zanimljivo da steknem uvid u funkcionisanje letnjeg pozorišnog festivala u univerzitetskom gradiću Bolderu (Kolorado, SAD)

Nevena Paunović

Colorado Shakespeare Festival ima tradiciju dugu 45 godina, a ove godine je imao formu koja nalikuje repertoarskom pozorištu. Naime, trupa sastavljena od profesionalaca i studenata sa raznih univerziteta iz svih krajeva Sjedinjenih Država pripremila je i tokom sedam nedelja naizmenično izvodila četiri projekta: *Magbet*, *Ričard III*, *San letnje noći* i *Shakespeare in Briefs!* (predstava sastavljena od na specifičan način odabranih odlomaka iz nekoliko komedija velikog dramatičara).

I premda sam videla tek prvu od četiri pomenute predstave, u svojevrsnoj *bekstejdž* turi, koja mi je omogućila da zavirim iz kulisa ovog festivala, upoznam sa američkim načinom rada u pozorištu.

Štedljivost i racionalnost

Naime, obilasci pozorišnih prostora u pratnji vodiča standardni su prateći sadržaj Festivala, a zavirivanje iza kulisa Kolorado Šekspir festivala započeto je obilaskom prostorija univerzitetskog pozorišta. I laiku je odmah bilo jasno da ovde studenti rade u gotovo idealnim uslovima. Sve radionice su odlično opremljene, a u materijalima i novcu se ne oskudeva. I taman kada sam pomislila na žalosno materijalno stanje u našim pozorištima, vodič ture je skrenuo pažnju na problem: studenti, naviknuti da sve imaju, kada završe fakultet i odu u Njujork ili Boston, ne umeju da se snađu u surovim uslovima gde se svaki dolar računa, a još manje su sposobni da se izbore s izuzetno velikom konkurencijom.

Tokom obilaska, shvatila sam da su Amerikanci, pre svega, majstori projektovanja, da su vredni i da poštuju zadate rokove. Impresivan mi je bio podatak da su sve četiri festivalske predstave paralelno pripremane u periodu od sedam nedelja, te da je njihovo pripremanje nadgledao samo jedan producent. Naime, štedljivost i racionalnost su osobine američkog pozorišnog sveta na kojima se ovde itekako insistira.

Za četiri predstave, međusobni veoma različite, vešti dizajner svetla je napravio jedinstvenu šemu, sa malim varijacijama koje su se menjale od predstave do predstave. Sistematsko i celovito upoznavanje sa sistemom i procesom rada u ovoj vrsti teataru podrazumeva i izložbu idejnih rešenja scenografije, kostima i maski. Tako posetilac može da upotpuni sliku o procesu rada na predstavama.

Pomalo mi je neobično bilo što je vodič posetiocima morao da objašnjava šta podrazumeva proces rada u repertoarskom pozorištu, jer je u Sjedinjenim Državama dominantan sistem rada zasnovan na projektima. A to znači formiranje *ad hoc* trupe, sastavljene od tima koji će raditi samo jednu predstavu, zatim šest nedelja priprema, pa šest nedelja za igranja predstave, posle čega, ukoliko je zaraden novac, sledi turneja posle koje projekat prestaje da postoji.

Šekspir je svetinja

Nakon ovog obilaska i pošto sam stekla osnovne informacije, videla sam *Magbeta*. Ta i još dve predstave su igrane na sceni pod vedrim nebom, u dvorištu jedne od zgrada univerziteta. Na osnovu te predstave, ali i onoga što sam u besplatnom i luksuznom katalogu Festivala pročitala, zaključujem da je Šekspir u SAD svetinja te da nije preporučljivo njegove tekstove podvrći slobodnim rediteljsko-dramaturškim zahvatima. Otuda je *Magbet* izveden bez „štriha“, premda je radnja premeštena u ambijent nekog domorodačkog plemena. Statičnu režiju je pokretao ritam bubnjeva koji su izvodili fantastični crni bubnjari. Pa ipak, opšti utisak nije bio u potpunosti povoljan. Vazdušastom karakteru ove inscenacije možda je doprinela i činjenica da su glavne uloge u predstavi igrali studenti, a oni se nisu ponajbolje snažili u Šekspirovom tekstu: reči koje su izgovarali nisu imale pravu težinu. No, upravo je insistiranje na saradnji studenata, s jedne strane, i profesionalnih glumaca i režisera, s druge, osnovni cilj ovog festivala, upravo na tragu onoga što je kod nas inicirala inscenacija *Šajloka*

na sceni „Mata Milošević“ na beogradskom Fakultetu dramskih umetnosti.

Još jedna značajna aktivnost na Festivalu je sistematsko istraživanje publike. Uz katalog gledaoci dobijaju brižljivo sastavljen upitnik, a onaj ko ga popuni dobija popust na piće i sladoled u improvizovanom festivalskom bifeu.

Kolorado Šekspir festival je, na žalost, jedina prilika u toku godine za studente iz Boldera da saraduju s kolegama koji dolaze sa drugih univerziteta. Šteta je što se rad na tamošnjim univerzitetima odvija veoma izolovano, te nema gostovanja u drugim gradovima a ni mnogo kontakata sa svetskim pozorišnim dešavanjima. Istina, tamo su uslovi za rad i studiranje neuporedivo bolji no kod nas, ali za utehu nam može poslužiti i saznanje da mi imamo Bitef. Oni, naime, takvu mogućnost proširene informacije i poređenja nemaju.

Za čitaoce LUDUS-a
10% popusta!

Dial SCnet
Web Hosting
Web Design
Web mail
Inter SCnet
SCnet Housing
Porodični e-mail

SCnet
Milenkija Popovića 9
11000 Beograd
Tel/fax: (011) 311-56-84, 311-45-02
E-mail: office@net.yu

SCnet Vaš Internet Provajder!

www.net.yu

SRBLJANOVIĆEVA I U MAKEDONIJI

Vesti iz pozorišne Makedonije

Bitoljskom predstavom *Semejni prikazni* (Porodične priče) prvi put je u makedonskom pozorištu izvedeno jedno delo Biljane Srbljanović, čije su 4 drame, kako navode makedonski izvori, za sada prevedene na 23 jezika i postavljene na 72 svetske pozornice. Predstava je premijeru doživela na ovogodišnjem Ohridskom letu i u njoj igraju Mimi Tanevska (Milena), skopska gošća s respektabilnom glumačkom biografijom, iskusni Petar Mirčevski (Vojin) i Elena Moše (Nadežda) iz bitoljskog ansambla i tek diplomirani glumac Martin Mirčevski (Andreja). Predstavu je režirala srpska rediteljka Aleksandra Kovačević-Aleksić, diplomac skopskog FDU-a. Tekst je na makedonski preveo Bratislav Dimitrov a scenski pokret je postavio Ivica Klemenc. „Obične porodične priče“, zapisala je Liljana Mazova, kritičarka „Nove Makedonije“, „u *Porodičnim pričama* Srbljanovićeve tamošnja su, ovdašnja i svugdašnja stvarnost. Stvarnost koja peče, zavija, dubi, zasmehava... Niko nikoga ne shvata, svako je u svome skrajnutom svetu u kojem vlada nemaština, besparica, nezaposlenost i u kojem je gore visoko a dole duboko.“ U centru predstave je pas kao „simbol bića koje jedino ume da poštuje, da se raduje i da tuguje“.

Komši kapidžik

Sema Ali, rođena 1980. godine, apsolvant je dramaturgije na skopskom FDU u klasi Rusomira Bogdanovskog. Radi kao dramaturg pri skopskom Dečijem teatarskom centru, a *Komši kapidžik* prvi je njen dramski tekst koji će biti i postavljen na sceni, u prilepskom NT „Vojdan Černodrinski“. Alijeva prevodi makedonske dramatičare na turski, turske autore na makedonski, a dramatičaciju Selimovićevog romana *Derviš i smrt*, koju je načinio Vladimir Milčtin i koja će u novembru biti izvedena u Istambulskom dramskom teatru, prevela je sa srpskohrvatskog na turski. Termin „komši kapidžik“, koji je inspirisao mladu autorku, u suštini označava „način življenja među turskim i ostalim balkanskim življem, kod kojeg su komšijska dvorišta povezana kapidžicima. Danas kada su kapidžici zatvoreni, zazidani i uglavnom srušeni, nema ni ondašnjih veza, ali ni ljubavi ni prijateljstva“. U projektu učestvuju mladi glumci iz četiri balkanske države: iz Hrvatske Petra Radin i Goran Vrbanić, iz Srbije Jelena Ilić i Svetlana Patavta, iz Bugarske Eleonora Mihajlkova i Slavi Pavlov, a Makedonije Zoran Ljutkov, Maja Nastevska i Arben Jonus. Predstavu režira Ivan Jerčić.

Uneskova kuća umetnosti

U nekadašnjem vojnom magacinu u skopskoj Železničkoj ulici, koji je za vreme svog ministrovanja Slobodan Unkovski revitalizovao u pozorište i kulturni centar Mala stanica, otvorena je sredinom septembra druga Uneskova kuća umetnosti u svetu. U tzv. Kući umetnosti zemalja Jugoistočne Evrope napravljeni su paviljoni koji će biti dodeljeni zemljama ovog regiona (Albaniji, Bosni i Hercegovini, Bugarskoj, Hrvatskoj, Grčkoj, Rumuniji, Moldaviji, Sloveniji, Turskoj, Jugoslaviji, Kipru i Makedoniji). Svaki od njih ima površinu od 150 kvadratnih metara a državama će biti dodeljen na trajno korišćenje a ne ekstrateritorijalno. U odeljenim prostorima svaka od ovih jedanaest zemalja moći će da predstavlja najvrednija ostvarenja umetničkog života svoje nacije a cilj je da institucija preraste u duhovni centar koji će promovisati kulturnu saradnju između zemalja u regionu. Inače, u Skoplju je u septembru promovisan još jedan obnovljeni kulturni centar za otvoren multimedijalan program. Posle 90 godina propadanja u Staroj čaršiji je restauriran i renoviran Čifte hamam, jedan od najlepših objekata turske profane arhitekture XV veka površine od preko hiljadu kvadratnih metara.

GENEALOGIJA SAVREMENE BRITANSKE DRAME

Nova drama, projekat saradnje Narodnog pozorišta u Beogradu i Britanskog saveta, nastavlja se i u oktobru; očekuje se premijera Kantri M. Krimpa, nova čitanja domaćih i britanskih drama (IZLOG br. 3), te predavanja pozorišnih eksperata iz Britanije.

Predistorija (osamdesete)

Osamdesete su u britanskom pozorištu bile obeležene ideološkim i pedagoškim dramama koje su pisali tvrdokorni levičari, neprijateljski raspoloženi prema tada sveprožimajućem Tačerizmu: sve snage su bile usmerene protiv njenog konzervativnog aparatusa, čije je postojanje bilo pokretački impuls dramskog pisanja (David Hare, David Edgar). Protagonisti su veoma frekventno zastupali neomarksističku ideologiju, dok su komadi često bili linearni, hladni i moralistički, i kao takvi, samo lokalno i trenutno interesantni. Ironično, nakon odlaska Gvozdene Lejdi, srce i duša pozorišta su iščezli. Njen silazak s vlasti oduzeo je motiv borbi, kritici i stvaranju, zbog čega se britanska drama našla, tokom narednih godina, u mulju letargije, ravnodušnosti i nesigurnosti povodom pitanja: kuda dalje?

Početak 90-ih društveni pejzaž se menja: ruši se Berlinski zid, prolaze plišane revolucije, čiste se ostaci komunizma. Britanija se postepeno okreće Evropi narušavajući svoju tradiciju hermetizma i izolovanosti i samodovoljnosti, trpi posledice svoje imperijalističke istorije, postaje kosmopolitiska, multikulturalna, i izvor i meta globalističkih težnji koje su ustanovile gigantske kompanije za transakciju robe i kapitala.

Sara Kejn i ozvaničena renesansa dramskog pisanja

Nakon stidljivih početaka i delimičnih uspeha (reprezentativne su scene povraćanja, jedenja bubašvaba, pedofilije, eksplicitnog lezbijskog seksa te nasilja prema životinjama u dramama Philip Ridleyja, Phyllis Nagy, Anthony Neilsona itd), novi talas dramskog pisanja izaziva nezapamćenu medijsku pažnju prai-zvedbom komada *Uništeni* (Blasted) Sare Kejn (Sarah Cane) u londonskom pozorištu Royal Court 1995, što je događaj koji je postao društveni fenomen, dok je predstava bila „najmanje gledana a najviše diskutovana“ pojava u novijoj istoriji britanskog pozorišta. Komad *Uništeni* ispituje moralne postulate društva, beskompromisan je u svojoj surovosti, dijalozi su kratki, dok je akcentat na efektinim scenskim slikama. Kejnova izbegava ograničavanje na stereotipna poimanja dobra i zla. Dobro, po njoj,

dolazi nakon potpune devastacije. Njeno delo ne nudi rešenje niti iskupljenje.

Tekst *Uništeni* je u početku napadan zbog scena nesnosnih gadosti (masturbacija, silovanja, kanibalizma, itd), dok se tvrdilo da je budžetska podrška pozorištu Royal Court samo uzaludno bacanje porskog novca. No, činjenica da su značajni kritičari i dramski pisci (Harold Pinter, Edward Bond) stali u odbranu Kejnove, uzrokovala je njeno pijedestalsanje, i indukovala otvaranje vrata dugom nizu mladih dramskih pisaca (Jez Butterworth, Mark Ravenhill, Enda Walsh, Martin McDonagh, Ben Elton, Patrick Marber), koji su svet i funkciju pozorišta u njemu posmatrali na sličan način. Ovi autori, etiketirani kao „novi britanski nihilisti“, postali su nosioci renesanse dramskog pisanja (prve nakon „besne dekade“ 50-ih) i konceptanti pozorišnog trenda „in your face“ (pravo u lice), fuzije anemičnog realizma i strastvenog teatra surovosti koji je zamislio veliki profet Arto. U društvu kojem diriguju masovni elektronski mediji, oni se vraćaju magiji pozorišne neposrednosti i priče, obložene crnim humorom, persiflažom i cinizmom, vulgarnom i efektinom jeziku. Koriste eksplicitna i šokantna sredstva da izraze *zeitgeist* i egzistencijalno nezadovoljstvo, giljotinirajući na taj način društvene norme i licemerni moral.

Koreni

Autori nove drame, koji su svi veoma mladi i vaspitavani na elektronskim kodovima televizijske kulture i bliski tarantinovskoj estetici koja ne oskudeva u brutalnosti i ogoljenosti nasilja, okrenuli su se evropskoj pozorišnoj tradiciji, prevashodno Artou i njegovom „pozorištu surovosti“ koje je konvulzivno nastojalo da raskrinka monotoniju psihološkog pozorišta i ukaže na druge mogućnosti shvatanja teatra. Od britanskih uzora imali su Edwarda Bonda, koji je krajem 60-ih zasejao klicu teatra šoka skandalom nacionalnih razmera (u drami *Spaseni* lokalne badavadžije kamenuju kolica s bebom), i naročito Howarda Barkera, pasioniranog autsajdera britanskog pozorišta, koji se gnušao dominantnog „pozorišta debate“ i žurnalističkog pristupa sceni, i zahtevao, perzistentno i ludučki, „teatar katastrofe“ koji traži ekstazu u bolu i nasilju, a čiji je model imao nemerljiv uticaj na celu generaciju *enfants terribles* savremene britanske drame. Treba naglasiti i uticaj američkih kolega, naročito Dejvida Memeta i njegove *Oleane*, te Tonija Kušnera i drame *Andeli u Americi*.

Opšte osobenosti savremene britanske drame

Problemi se s globalnog plana i utopijskih stremljenja levice (80-ih) sele na intiman svet i individualne probleme u borbi sa životnom realnošću. Pozorište „novih nihilista“ je suštinski marginalno: njegova ciljna grupa nije prosečna, *mainstream* populacija, već marginalne društvene grupe (narkomani – *Trejnspotting*, homoseksualci – *Šoping end Faking*, etničke manjine – *Istok je istočno*). No, oni analizom graničnih situacija

Ana Tasić

stižu do univerzalno relevantnih pitanja o moralu, ljubavi, dobroti. Odnos prema popularnoj i gradskoj kulturi koje definišu njihove mikro svetove je ambivalentan: autori su istovremeno i njeni ljubitelji i kritičari.

U pozorištu „novih nihilista“ opscenost i nasilje figuriraju kao radikalna sredstva prezentacije i analize socijalnih odnosa. U *Trejnspotingu* umire beba narkomana, dok drugi zavisnik ubada heroinsku iglu u svoj penis; nasilje je za protagoniste *Disko svinja* modus vivendi, *Uništeni* u sebi nosi scene silovanja i

promenljivo, ovi stvaraoci su apolitični. Završne reči ključnog lika iz drame *Trejnspotting* (Renton) ukazuju na njegovu svest (svest čitave generacije) da društvo truli u svom konzervativizmu, mehaničnosti i petrificiranosti, da Bog zna kakvog izbora nema i da sistem uvek ostaje nepromenljiv. I sama heroinska adicija velikog broja lica iz ovih drama ukazuje na njihovu političku dremljivost, tj. odsustvo motiva za borbu i eventualnu promenu.

No, iako pisci ne nude izbacivanje u velikim ideologijama, kao što je to bio slučaj s dramom 80-ih, oni se have kritikom društva i analizama krize u koje je ono stiglo, što je, iako implicitan, ipak nekakav vid političke aktivnosti (premda

moderno, ovo pozorište ostaje na površini, njegov diskurs je parodičan, a stilovi i ekspresivna sredstva se neprestano prepliću: *Mačo* npr. meša pinterovsku varijantu apsurdna i njegovo pozorište tihe verbalne pretnje s tarantinovskim nasiljem, dešava se 50-ih godina, a govor i stil pripadaju 90-im. Više ne postoje ni „veliki narativi istorije“ (Liotar), što je esencijalno mesto komada *Shopping & Fucking*: likovima je jasno da tradicionalni sistemi vrednosti nisu održivi, da su sve velike ideologije doživele krah, dok je na njima samima da pronađu sopstveni put i smisao.

U dramama „novih nihilista“ uglavnom nema izlaza, svet je pesimističan i mahom do kraja ostaje takav, nema vizije

Mark Rejvenhil na sceni Narodnog pozorišta u Beogradu: *Polaroidi*

kanibalizma, dok se na pozornici *Mačo* (Mojo) nalaze dve postbektovske kante za đubre u kojima je unakaženo telo oca jednog od junaka (u Beketovom *Kraju igre* Nag i Nel su, makar fizički, bili celi i živi u svojim kantama). Golo telo na sceni, koje je nekada bilo vid ispoljavanja seksualnog i generalnog oslobađanja, danas označava društvenu eksploataciju i surovu manifestaciju moći.

Kriza muškosti i neofeminizam su takođe veoma prisutne teme u ovim dramama. Muški likovi u komadu *Mačo* su nezreli, lica *Šoping end faking* su konfuznog seksualnog identiteta, dok su muški gej likovi opšte mesto (*Beautiful Thing* Džonatana Harvija, *My Night with Reg* Kevina Eliota). Dekadentni svet *Trainspottinga* čini autodesktruktivna muška ekipa, a Sara Kejn rat vidi kao produkt muške psihologije (*Uništeni*). Uočljiva je, dakle, njihova veza s profeminističkim teoretičarima koji su negativno raspoloženi prema „frankenštajnskoj“ kulturi muške dominacije za koju oni veruju da stvara ratove, dok put ozdravljenja društva, po njima, vodi kroz „ženstvenost“ (Teodor Rožak).

Nedostatak ideologije i implicitnost političkog angažmana

Ako je suština političkog pozorišta, po Brehtu, da se društvo pokaže kao

se Breht možda ne bi složio s tim). Nakon pada komunizma i kraja blokovske podeljenosti, političke alternative je teško pronaći, dok je pisanje velikih političkih drama, koje opisuju diskontinuitet i nesigurnost, u fragmentarnom dobu groteskno.

Novo pozorište i postmodernizam

Postmodernizam se bez sumnje uvukao u sve pore popularne kulture, koja je, od Endija Vorhola, u svojoj suštini postala višeznačna i protivrečna. Kao post-

izbavljenja, nema Boga, sažaljenja niti humanosti. Najčešće nema ni precizne karakterizacije likova, niti zaokruženog i minuciozno sprovedenog toka radnje. Njihov efekat leži u ogoljenoj vulgarnosti govora i postupaka, šok taktici, relevantnosti teme i hrabrosti s kojom se o njoj govori. No, bez obzira na sve mane scenskog sveta koji su stvorili, njihova zasluga je nedvosmisleno u tome što su pozorište vratili u fokus interesovanja javnosti, a to je značajan momenat u vremenu kada moćni elektronski mediji kreiraju virtualnu stvarnost koja je „istinitija“ od realnosti, i kad je društvena funkcija pozorišta sasvim marginalizovana.

NAJZNAČAJNIJE IN YOUR FACE DRAME

- Anthony Neilson – *Penetrator* (Traverse Theatre, 1993)
- Irvine Welsh – *Trainspotting* (Citizen's Theatre, 1994)
- Rebecca Prichard – *Devojke iz Esekse* (Royal Court Theatre, 1994)
- Sarah Kane – *Uništeni* (Royal Court, 1995)
- Jez Butterworth – *Mačo* (Royal Court, 1995)
- David Harrower – *Noževi u kokoškama* (Traverse Theatre, 1995)
- Enda Walsh – *Disko svinje* (Triskel Arts Centre, 1996)
- Mark Ravenhill – *Šoping end Faking* (Royal Court Theatre, 1996)
- Ayub Khan – *Istok je istočno* (Birmingham Rep, 1996)
- Patrick Marber – *Bliže* (National Theatre, 1997)
- Kevin Elyot – *Usta na usta* (Royal Court, 2001)

PRICE MORAJU DA BUDU ISPRIČANE

Iskustva i zaključci jedne provokativne i uzbudljive radionice, održane u okviru festivala Viner Festvohen

Anja Suša

U Beču je u okviru festivala Viner Festvohen upriličena i prateća manifestacija pod nazivom Forum Festvohen s fokusom interesovanja na istočnoevropskom pozorištu u tranzicionom periodu. Autori ovog koncepta, Stefan Šmitke (Schmidtke) i Mari Cimerman (Marie Zimmermann) su doveli nekoliko predstava iz Istočne Evrope (u hladnoratovskom značenju tog pojma) među kojima i najnovije ostvarenje ruskog performera Jevgenija Griškovjeca *Planeta* (poznatog ovdajšnjoj publici po zapaženom nastupu na prošlogodišnjem Belef) a organizovan je i niz predavanja i radionica na kojima su predstavljani umetnici iz Ukrajine, Rusije, Estonije, Poljske i Srbije (koju su reprezentovali Biljana Srbljanović, Nenad Prokić, Ivan Medenica i Mrđan Bajić, koji je predstavio svoj projekat virtuelnog Yugo Muzeja). Jedan od najzanimljivijih i svakako najkontroverznijih vorkšopova je vodila najpoznatija estonska rediteljka srednje generacije, Merle Karuzo, namenjen rediteljima i koreografima mlade generacije iz celog sveta i u kome je učestvovao i autor ovog teksta.

Ispod privlačnog naziva *Životne priče kao stvarnost – sociološko-teatrološko istraživanje* skrivalo se, kako će se ubrzo ispostaviti, još mnogo drugih zanimljivosti.

Radionica je okupila 15 reditelja i koreografa, a Merle Karuzo je tokom iscrpljujućih sedmodnevnih seansi s učesnicima radionice, na zanimljiv i uzbudljiv način predstavila svoj jedinstveni metod rada i posebnu vrstu dokumentarnog pozorišta.

Međunaslov

Naime, rediteljka, koja je po obrazovanju i sociolog, više od dve decenije usavršava jedinstveni teatarski pristup koji se sastoji od primene klasičnih dramskih postulata, i upotrebe pojedinih socioloških tehnika prilikom stvaranja dramaturškog predloška za njene predstave koje su, najvećim delom, inspirisane stvarnošću, tačnije njenim marginama. Kao ilustracija originalnog rediteljskog metoda Merle Karuzo, poslužila je i njena predstava *SOS*, izvedena u programu Forum Festvohena, nastala kao rezultat serije intervjuva koje je rediteljka obavila sa zatvorenicima osuđenim za ubistvo, a koji izdržavaju kaznu u estonskim zatvorima. Njen specifični upitnik, te sistem montaže i moguće manipulacije odgovorima u dramske svrhe, sačinjavali su osnovnu temu radionice.

Svi učesnici su stupili u e-mail komunikaciju s Merle Karuzo nekoliko

nedelja pre početka radionice, odgovarajući na njena, za tu priliku skrojena pitanja, od kojih su neka bila i prilično nezgodna. Osim osnovnih ličnih podataka koje su učesnici morali da navedu, poput imena i prezimena, nacionalnosti, državljanstva, maternjeg jezika, ideoloških, verskih opredeljenja i sl, trebalo je da to isto urade i za sve članove svoje porodice, uključujući i generaciju roditelja, ali i baba i deda. Sledeće pitanje se odnosilo na opisivanje prvog svesnog sećanja. Trebalo je opisati i svoju narodnu nošnju – što je svim učesnicima bilo najteže s obzirom na urbano poreklo. Pitanje: „Kako je Drugi svetski rat uticao na vašu porodicu“ bilo je je, međutim, naprovokativnije, jer je ova radionica okupila ljude iz najrazličitijih delova sveta tj. iz država koje su u Drugom svetskom ratu bile u direktnom sukobu (Nemačka, Italija, Holandija, SAD, Rumunija, SSSR, Velika Britanija, Srbija, Grčka, itd.).

Ta tema je otvorila veoma interesantno polje za razmišljanje na temu nacionalnih, verskih, etničkih i ostalih isključivosti. Premda su se svi učesnici vorkšopa u startu deklarirali kao autonomne individue koje ne žele da budu identifikovane sa geo-političkim toposom svog porekla, tok radionice je na kraju nametnuo pitanje da li je tako nešto zaista moguće. Iako su se svi trudili da na pitanja odgovaraju iskreno i eksplicitno, ne želeći da na sebe preuzimaju uloge ambasadora ili političara, rezultat upitnika je bio više nego neočekivan i interesantan. Merle Karuzo je, prvo od odgovora na pitanja načinila pojedinačne mini-predstave, nešto poput ličnih scenarija, koji su prilično precizno predstavljali pojedinca, njegova interesovanja i emoci-

je, a sve to u konkretnom istorijsko-sociološkom kontekstu sredine u kojoj se formirao. Potom su delovi pojedinačnih prezentacija montirani u novu zajedničku celinu, koja je predstavljala scenario imaginarnih predstave. Ovaj proces je, ispostavilo se, na momente bio prilično neprijatan, čak bolan. Dok su odgovori na pitanja iz upitnika bili deo jedne celine koja je bila stilski i emocionalno ujednačena, učesnici vorkšopa nisu imali nikakvih primedbi.

Da li je zaista rat gotov

No, kad su pojedini delovi izvađeni iz konteksta i stavljeni u novi, prestajući da budu lično i postajući kolektivno vlasništvo, tj. teatarska građa, došlo je do zanimljivih reakcija prisutnih. Svi su odjednom osetili potrebu da brane „lične priče“ tj. svoje porodične istorije, tako posredno braneći istoriju svog podneblja. Nastao je zanimljiv paradoks: individualci s početka vorkšopa odjednom su uvučeni u mrežu privatnih i porodičnih relacija, a samim tim i mrežu novije istorije Evrope i na kraju celog sveta, koju je neko još davno skrojio. Kako je skoro svaka od država iz kojih su dolazili učesnici radionice, imala i mračnih trenutaka – naročito kada je reč o istoriji XX stoleća, koje je i inače bilo vek stravičnih sukoba, lako je zaključiti da je atmosfera bila izuzetno naelektrisana. Počev od nacizma i fašizma u Nemačkoj i Italiji, preko aparthejda u Južnoj Africi, grčkog građanskog rata, do Slobodana Miloševića ili globalističke politike koju vode SAD i Velika Britanija, male lične storije su, u stvari, priča o Evropi i svetu kakvi-

ma ih danas znamo. Iako su svi prisutni, kao srodne duše koje vezuje ista strast – pozorište, na kraju lako pronašli zajednički jezik, završavajući sedmodnevni intenzivni kontakt kao dugogodišnji prijatelji (što nimalo ne čudi ima li se u vidu da su se zahvaljujući pričama za kratko vreme vrlo temeljno upoznali), u vazduhu je ostalo da lebdi mučno saznanje da je naša planeta u stvari ogromna tempirana bomba, protkana mrežom ideoloških, verskih, političkih i ostalih besmislenih ali zastrašujućih sukoba, koje je začas moguće aktivirati s nesagledivim posledicama.

Da li je Drugi svetski rat zbilja završen, pitanje je koje je postavila Merle Karuzo na kraju radionice. U svakom slučaju, njegove posledice su još uvek više no prisutne i to valja imati na umu kao dobar nauk – ako je čovečanstvo uopšte u stanju da prihvati bilo kakav nauk i izbegne ponavljanje grešaka (a i letimični pogled u prošlost uverava da nije tako).

Pomalo ohrabruje saznanje da su unuci onih koji su pre pola veka nišani jedni na druge danas u stanju da sede za istim stolom i razgovaraju. Ako je generacija koja je učestvovala u ratu pokušavala da ga zaboravi, a naraštaj njihove dece kroz bunt '68. pokušao da negira prošlost i generaciju očeva, zadatak njihove dece i unuka je da racionalizuju prošle događaje i pošalju ih tamo gde im je i mesto – u istoriju, ali i učine sve da se takve stvari ne ponove – zato što je do suočavanja s krivicom, kako smo videli, uvek potrebno najmanje tri generacije (priča koja, nažalost, tek očekuje ex YU prostor), što je prilično visoka cena.

A priče, kao priče, postoje u svemu oko nas i one, kako je rekao Tomas, jedan od učesnika radionice – moraju da budu ispričane, što je sasvim u redu.

BEZ REDITELJA

Pozorišni festival u Dublinu

Ljubiša Matic

Jedan od najupečatljivijih segmenata skorašnjeg Dablinskog pozorišnog festivala predstavljaju antverpenska grupa De Onderneming (što znači „preduzeće“ na holandskom). Holandani su se poduhvatili slojevitih novela Āgote Kšištof *Dokaz* i *Velika sveska* (videna i u Āteljeu 212, u režiji Kokana Mladenovića). I pored toga što se talas zanimanja za teme iz velikog rata može smatrati jednom od konstanti savremenog evropskog pozorišta, flamanska trupa uspeła je da podvuče metodološku inovativnost beneluškog teatra devedesetih. Ekstremni minimalizam, odsustvo dekora (sto i par stolica), identičan kostim za sve likove (crna odela i bele potkošulje), odustvo klasičnog mizanscena (čas statičnost a čas krajnja dinamika), kao i fleksibilan odnos prema jeziku (upotreba svih registara flamanskog i holandskog, pa čak po potrebi i nekih nijansi francuskog, kao i sve snažnijeg interfejsa između holandskog i internacionalnog engleskog), učinili su novele Kšištofove izuzetno teatralnim predloškom. Pokušaj da se napravi jednostavan predstavljajući stil koji bi odgovarao kompleksnosti naracije Āgote Kšištof pokazao se uspešnim na nenametljiv ali uzbudljiv način. Pažnju naročito okupira fleksibilan stil

glumačkog izvođenja, koji meša narativno s različitim nivoima dramatizacije i tako na neki način prenosi osećaj otuđenja likova (dvojice dečaka u vihoru rata) od njihove sopstvene priče a da sama priča time ne gubi na neposrednosti i važnosti. Po tome ovaj flamanski teatar inaugurirše savremenu i snažnu obnovu ideje otuđenja koju je pre dve generacije u pozorište uveo Breht. Ali, posnost u glumačkom izrazu ne čudi ima li se u vidu da je rat odvikao dečake od emocija i imaginacije pa sada barataju isključivo suvim činjenicama. To što je fikcija i bilo koji drugi oblik neegzaktne komunikacije ugrožen odbrambenim mehanizmima zatupljenih dečaka, sjajna je književna i pozorišna metafora. Ovo kombinovanje namerno ravnog i skoro zbrzanog narativnog stila i kontrolisanog emotivnog intenziteta, uz često menjanje uloga i prelasku iz glume u tzv. *non-acting* (golo bivstvovanje na sceni), po nekima čak otvara fascinantna pitanja o tome šta bi mogla da bude gluma XXI veka. Osnovan 1997, Onderneming nema ni reditelja ni umetničkog vođu. Njegovo jezgro čine četvorica glumaca, od kojih jedan (ili eventualno dvojica) naizmenično preuzima vodeću ulogu u radu na novom projektu. „Mi nikada ne radimo s

Učesnici radionice Viner Festvohen-a

rediteljem“, objašnjava Ginter Lesaž, glumac koji je „preuzeo kormilo“ pri radu na *Dokazu* i *Velikoj svesci*. „U stvari, mi uopšte ni ne probamo mnogo, možda svega nedelju dana pred premijeru. Naša je tehnika u tome da svu pažnju usredredimo na tekst, i da što više uradimo za

stolom, svi glumci zajedno, razrađujući adaptaciju ili radeći na smislu teksta, tako da, kada stignemo do izvođenja, svako od nas ima jasnu ideju o onome što govorimo, o onome što pokušavamo da prenesemo. Zbog toga nas fizičke okolnosti pod kojima se predstava odvija

jedva i zanimaju. Pokušavamo da budemo maštoviti, da predstava bude što je moguće privlačnija. U suštini mogli bismo da igramo i ako bi se čitava pozornica oko nas rušila, jer nama je bitna priča i način na koji joj maštovito prilazimo.“

ČEKAJUĆI AL PAĆINA

Pismo iz San Franciska

Branko Dimitrijević - Bahus

U mesto da budu oaze mira i tišine, parkovi San Franciska su, zahvaljujući svojim hiperaktivni stanovnicima, poprište mnogobrojnih aktivnosti. Protesti, takmičenja, vašari jela i pića, koncerti, sportske aktivnosti — doprinose da oni koji bi da se samo prošetaju ili malo posede na klupi ubrzo shvate da im tu nije mesto. A leti svim navedenim aktivnostima pridružuju se i teatarski poslenici. Letos od dve predstave, jedna je čak mogla i da se gleda, što je veliki napredak u odnosu na prethodne dve sezone.

Prva predstava je bila potpuni pro-mašaj. San Francisko Šekspir Festival je pokušao da nam predstavi *Zimsku priču* a lokalni kritičar je rekao da je to najgora predstava u parku za poslednjih 20 godina! Iako na svu sreću nisam toliko dugo pratio muke glumačke po parkovima, osećam da je kritičar u pravu. Gledaoci koji nisu znali tekst bili su izgubljeni, jer se glumci nisu razumeli, a ni mizanscen nije pomogao, niti je bilo jasno da je radnja premeštena sa Sicilije u Bohemiju, iliti Češku, i samo je smešak razumevanja ozario lica gledalaca kad su se tri glumice u čudno koreografsanom flamenku nadmetale oko muškarka. Isto kao u San Francisku, prokomentarisao je gledalac, praćen smehom prisutnih.

Smeha je bilo i na predstavi u parku, i to zaslugom pisca i glumaca! San Francisco Mime Trupe, o kojima sam pisao povodom njihovih ranijih pokušaja, prijatno je iznenadila predstavom *Gospodin Smith ide u Nedodistan* (Mr. Smith goes to Obscuristan). Istina, malo je isuviše predvidivo da će umetnici, tradicionalno liberalni, biti na strani demokrata, pa su tako meta njihovih kritika republikanci, naročito Buš, koji je suviše laka meta. Ne bih se složio s lokalnim kritičarem da je u pitanju lucidna politička satira, ali priznajem da sam proveo prijatanih sat vremena na čistom zraku, a i uživao u muzici koja je poletno intonirala neke američke klasične melodije s još poletnijim centralno-azijskim zvucima.

Crno-belo u koloru

Malo-malo pa zaboravim gde sam i onda me na tu tužnu činjenicu podseti Politička Ispravnost kad ista podigne svoju ružnu glavu. Sada se to desilo u vidu nepotrebne diskusije u novinama o *netradicionalnim podelama*. Kritičar „San Francisko Kronikla“ (novine koja je toliko Ispravna Politički da ne objavljuje opise počinilaca kriminalnih dela ako su dotični crni, da se ne bi promovisao stereotip) zgražava se nad pojavom da je pre 9 godina nekoliko pretplatnika ACT-a izjavilo da im crni i Azijski glumci u *Ujka Vanji* nisu izgledali kao Rusi. Kritičar zadovoljno konstatuje da se takve stvari više ne dešavaju u San Francisku i da se nedavno niko nije bunio što su u *Božičnoj priči* po Dikensu pola glumaca bili crnci. I onda reda primere kineskog glumca kao Amadeusa, crnca kao Sirana...

Sve bi to bilo sasvim u redu, i ne bi imalo smisla o tome trošiti reči, jer ako su glumci dobri gledalac će brzo zaboraviti kojeg su porekla, ali isti kritičar se ne izjašnjava o pojavi koju pominje da se u pojedine podele uvlači *ključ*. Tako izves-

na rediteljka najavljuje da, a s obzirom na to da u San Francisku s okolinom ima toliko-i-toliko procenata stanovnika pojedinih rasa, u njenoj podeli za komad Noela Kauarda trebalo bi da glumci istih rasa budu zastupljeni u sličnom postotku!

Pre oko 5 godina u novinama sam čitao polemiku između dramskog pisca Ogusta Uilsona i profesora i kritičara Roberta Brustajna gde je Uilson (crnac) zahtevao da se crnačko pozorište bolje dotira i da crnci treba da igraju samo crne uloge a ne da se trpaju svuda. Brustajn (belac) je optužio Uilsona da je separatista i antiuniverzalista!

Stiv Vin, kritičar, je pametno zaključio da su gledaoci po pitanju netradicionalnih podela napredniji od pozorišnih radnika, te da im ne treba nametati rešenja. Ni on nije ništa rekao o ključu, ali zar ključ nije nametanje rešenja?

Izostanak Redgrejevih

U San Francisko bi trebalo da dođe Salman Rušdi, jer Berkli Repertoarski

SIRIJSKA VEZA

Vesti iz Holandije

Ljubiša Matić

Antičke grčke tragedije su neiscrpan izvor muzičke inspiracije za jedno od najistaknutijih holandskih pozorišta, ZT Holandija. Niko ne može sa sigurnošću da tvrdi kako su zvučale izvorne predstave tragedija, ali je i prost prevod metrike jedinstvena prilika da se ponovo otkrije njihov ritam i melodija. Kažu da je najpribližnija grčkoj klasiци muzika sirijske pravoslavne crkve. Upavo zbog toga je za potrebe Holandijine predstave *Bahantkinje* scensku muziku, u tesnoj saradnji s Veenstudijom, Holandijinom muzičkom laboratorijom, komponovao čuveni sirijski kompozitor Nuri Iskandar. Predstavu su po Euripidu postavile umetničke vode ovog pozorišta, Johan Simons (plesać, glumac i reditelj) i Paul Koek (muzičar, kompozitor i reditelj). Kako je u tekstu reč o sučeljavanju prastarih i novih kulturnih vrednosti, drevni akordi koji se još uvek mogu čuti u savremenom arapskom svetu elektronski su modifikovani i pozapadnjačeni. Šezdesetih i 70-ih godina prošlog veka došlo je do ponovnog otkrovenja prirodnog čovekovog stanja u Dionizijskom kultu kao otporu ondašnje zagušujućoj buržoaskoj moralnosti. Danas, skoro 30 godina kasnije, Simons i Koek se pitaju šta smo dobili od Dionisa i šta smo izgubili Pentejevom smrću. Sudar ova dva suprotstavljena principa izražen je u predstavi pomenutim jukstaponiranjem dve različite muzičke tradicije. Ovaj spoj navodi tragediju na put opere, objedinjujući replike holandskih glumica na holandskom i pojanja sirijskih pevačica na arapskom jeziku. Neumitna sporost hora i njegova kretanja, omeđena preciznim geometrijskim

Teatar postavlja dramatičnu njegovog romana *Harun i more priča*, mada on nije radio adaptaciju. Više me interesuje adaptacija drugog romana, *Frojlajn Elza*, po romanu Artura Šniclera, ali će ona biti izvedena na proleće, dok Rušdijeva premijera treba da bude u oktobru.

Nisam bio u gradu dok se u Magic Theatru davala monodrama *Bob*, najavljen kao životnu priču Roberta Boba Vilsona, poznatog publici Bitefa po predstavama *Ajnštajn na plaži*, *Pismo za kraljicu Viktoriju*, a sada i *Vojcek*. No kritike koje sam pročitao nisu baš blagonaklone. Izgleda da se radilo o nekoliko rituala u stilu Boba Vilsona, ali je sve ostalo prilično nategnuto, što je verovatno eufemizam za dosadno.

Propustio sam, namerno, dva Čehova. Treći se nikada nije ni dogodio jer *Višnjik* s Vanesom Redgrejv nikada nije izveden. Trebalo je da igra i njen brat Korin, a s obzirom na to da je negde zapelo u kulturnoj razmeni između Engleske i SAD, porodica Redgrejv je ostala u Londonu. Film nisu mogli da zaustave, pa je u malom bioskopu prikazan *Višnjik* sa Šarlotom Rempling i Alanom Bejtsom, ali ni to nisam gledao. Čakam da se pojavi na videu. Olimpija Dukakis, koju volim kao glumicu, igrala je nekog Čehova, ali uvek padnem u kratkotrajnu depresiju kad gledam Čehova u Americi,

osama daju još više poleta dionizijskom ludilu i grčevima mladih menada besnula. U ljudsku kožu svoga Dionisa, sigurnog u svoju moć, pa i u moć da zavede, glumac Fedja van Huet kao da ulazi preko svog tela životinjskog — hođajući skvrčenih nogu, kolatajući nezverenim očima, dišući na nozdre, izbacujući pljuvačku na usta. Nakon prošlogodišnjeg udruživanja s još jednim istaknutim holandskim pozorištem (Zuidelijk Toneel), „Holandija“ se preselila iz Amsterdama u Ajndhoven. Beogradska publika seća se njenog nastupa na prošlogodišnjem Bitefu s predstavom *Glavovi* (takođe u režiji Johana Simonsa). U toku 15 godina njenog postojanja, proslavile su je ambijentalne postavke antičkih tragedija (*Okovani Prometej*, *Persijanci* i *Feničanke* igrali su se na jednom groblju automobila a *Ifigenija u Aulidi* u gradskog skupštini u Hagu, i to na dan parlamentarnih izbora). „Holandija“ pravi pozorište koje je prosto „ukotvljeno“ u savremeno (holandsko) društvo i to ne samo izvođenjem predstava na licu mesta, već i korišćenjem neklijževnih tekstova iz svakodnevnog života, kakvi su novinski intervjui ili politički govori. Savremena, najčešće elektronska muzika igra vitalnu ulogu u svakoj njihovoj predstavi, pa ne čudi što u okviru pozorišta deluje i pomenuti muzički studio. Svoju međunarodnu premijeru *Bahantkinje* su doživele proletoš na festivalu Kunsten u Briselu, a zatim su tokom leta igrane i u Kelnu, na festivalu Teater der welt (Pozorište sveta), koji se održavao još i u Bonu, Dizeldorfu i Duizburgu.

mada nikad nisam uspeo da to analiziram i vidim u čemu je problem.

Za svaki slučaj nisam ni pomišljao da vozim čak u Santa Kruz na neki festival ne bi li video *Galeba*. Kad sam pročitao porazne kritike, shvatioh da sam uštedeo i vreme i živce. I benzin.

Berkli Rep je uspeo da, kako kaže Stiv Vin iz „Kronikla“, sahrani Šeksipra igrajući *Mnogo vike ni oko čega* u modernom dekoru i s kostimima-uniformama, pa sam lako odlučio da ni to ne moram da vidim.

Bal vampira kao mjuzikl

Uskoro dolazi novi Stopard, *Noć i dan* (Night and Day) pa o tome sledeći put, kao i o njegovoj tek izašoj biografiji.

Na off-Brodveju Paćino će da igra Brehta. Voleo bih da mogu to da vidim, ne toliko zbog Paćina, koliko zbog Brehta. Mislim da je Breht tek sada u Americi na svome, vrlo je aktuelan (ne bi im škodio ni Dario Fo) i mnogo lucidniji

kao politički satiričar od raznih Nedodistana. Nekoliko dobrih glumaca će igrati komad *Arturo Ui*, među njima i Džon Gudman, i ko zna, ako me put navede do Njujorka — mada u poslednje vreme iz razumljivih razloga ne volim da letim, ali se divim Čirilovu koga ništa ne može da uspori a kamoli zaustavi. *Arturo Ui* je parabola o Hitleru kroz priču o Čikaškom gangsteru, a mnogi prave i druge paralele, no hajde da sačekamo i vidimo kakve su paralele povukli u Njujorku i da li im je samo laka zabava bila na umu.

Od mnogih predstava koje se pripremaju na Brodveju, jedino me još zanima *Ples vampira*, po filmu Polanskog *Bal vampira*, ovog puta kao mjuzikl.

Na sreću oktobar je mesec kad u San Francisku nastupa oko 50 predstava, uglavnom monodrama, na tzv. Frindž festivalu (nešto kao mali Edinburg), s vrlo malo dotacija i dosta entuzijazma. I o tome sledećom prilikom.

MARIJA CRNOBORI

Priredio Aleksandar Milosavljević
cena: 300 dinara

MATA MILOŠEVIĆ

Priredile:
mr Ksenija Šukuljević - Marković
i Olga Savić
cena: 300 dinara

LJILJANA KRSTIĆ

Priredila Ognjenka Milićević
cena: 300 dinara

PETAR KRALJ

Priredila Ognjenka Milićević
cena: 300 dinara

OLIVERA MARKOVIĆ

Priredila Feliks Pašić
cena: 300 dinara

RADE MARKOVIĆ

Priredio Zoran T. Jovanović
cena: 300 dinara

STEVAN ŠALAJIĆ

Priredio Petar Marjanović
cena: 300 dinara

MIRA BANJAC

Priredio Zoran Maksimović
cena: 300 dinara

PORUŽBENICA

Neopozivo poručujem pouzecem sledeća izdanja Saveza dramskih umetnika Srbije:

1. Marija Crnobori		primeraka
2. Mata Milošević		primeraka
3. Ljiljana Krstić		primeraka
4. Petar Kralj		primeraka
5. Olivera Marković		primeraka
6. Rade Marković		primeraka
7. Stevan Šalajić		primeraka
8. Mira Banjac		primeraka

Poručene knjige i PTT troškove platiću poštaru prilikom preuzimanja

Naručilac:

Adresa:

Telefon:

Savez dramskih umetnika Srbije, Beograd, Studentski trg 13/VI, 631 464, 631 522, 631 592;

META-PRIČA BEKETOVOG UNIVERZUMA

Šta će se naredne sezone igrati u slovenačkim pozorištima

Beogradska rediteljka Ivana Vujić, po najavama iz Mestnog gledališta ljubljanskog, tamo režirati predstavu *Blow Up*. Tekstove Beketa priredila je za ovu predstavu dramaturg Ira Ratej, koja kaže da je ideja predstave "traganje za meta-pričom beketovskog univerzuma". Sezonu će inače otvoriti *Ivanov* Čehova, a predstavu će na postaviti Dušan Mlakar. Sledi slovenačka praznična *Večere sa prijateljima* Donald Margulisa u režiji Zvoneta Šedlbauera, a prvi put će se na slovenačkom repertoaru naći i *Gospoda s mora* Suzan Sontag, u režiji Mateje Koležnik. Sontagova je zapravo iznova napisala poznatu Ibenovu dramu tako što je novom konstrukcijom (redukcijom dramskih likova i monologizacijom dijaloških scena) promenila akcenat drame. Od januara će u MGL-u igrati i Pinterovu *Proslavu* u režiji Jaše Jamnika a poslednja premijera na velikoj sceni biće prvenac mladog finskog autora Reka Lundana *Uvek se neko izgubi*. Ovu porodičnu psihološku dramu s primesama zdravog finskog životnog humora, u kojoj se prizori iz prošlosti nižu kroz različite vizure, režiraće Šedlbauer. Na Maloj sceni će biti prikazana *Opet ta nedelja!* mlade hrvatske autorke Tene Štivičić, apsolutkinje dramaturgije koja je za svoj komad nagrađena priznanjem "Marin Držić". Predstavu, koja se sastoji iz dva isprepletena monologa, režiraće Miha Golob dok će Boris Kobal postaviti Harvudovu dramu *Na čijoj strani*.

Stare priče na nov način

Kao "crvenu nit" žanrovski uravnoteženog programa nove sezone u ljubljanskoj Drami Slovenskog narodnog gledališta, upravnik Janez Pipan primjećuje pre svega dva tematska skupa, od kojih prvi obuhvata predstave koje u svojoj suštini predstavljaju ljubavne priče. "Ali tu ipak nije reč o prodoru trivijalne građe na scenu, već o zapitanosti o mogućnostima ljubavi koja se dešava između dve osobe da još uvek bude provokativna. Da li je starim pričama o odnosima među polovima ispričanim na nov način moguće ponuditi promišljanje savremenih društvenih prilika? Da li ljubav može da u društvu deluje kao dinamit?" Iako su ova pitanja više retorske prirode, intendant Pipan očekuje da će Šekspirovi *Romeo i Julija*, i to u novom prevodu pesnika i dramatičara Milana Jesiha i u režiji Dušana Jovanovića, Čehovljev *Galeb* u režiji beogradskog gosta Nikite Milivojevića, i Molijerova *Škola za žene* u režiji Mateje Koležnik, na njih odgovoriti potvrdno. Na svojoj Velikoj sceni ljubljancima će prikazati i Šekspirovu komediju *Kako vam drago* u režiji Sebastijana Horvata, ali i socijalnu dramu *Pred zalazak sunca* nobelovca Gerharta Hauptmana, koju će režirati Eduard Miler. Šleski dijalekt ove drame, svojevremeno manifesta naturalističkog pozorišta, Slovenci će, u prevodu Jaše Drnovške, progovoriti na zasavskom rudarskom narečju.

Iz intime u svet

Drugi skup novih predstava SNG-a, u kojem ove sezone neće biti premijere domaće drame, staviće u prvi plan pitanje aktivnosti pojedinca i progovoriti o ljudima koji žele da svoju sredinu "promene i poboljšaju". Reč je o novim, aktuelnim tekstovima koji će svoj prostor naći naročito na sceni Male Drame. "Ako smo u savremenoj dramatici proteklih godina kao izrazitu smernicu prepoznali bavljenje intimnošću, junaci ovih drama pokušavaju da iz svoje intime prođu i u svet". Paradigmatičan tekst ovog repertoarskog dela je *Svetopopravitelj* Tomasa Bernharda, s kojim će se u koštac režijski uhvatiti Dušan Mlakar, ali će prva premijera Male Drame u ovoj sezoni biti *Predgrade* Hanifa Kurešijaja, Britanca indijskog porekla, u režiji Matjaža Latina i u izvođenju Marka Mandića i Uroša Firsta. Nastavak sezone doneće *Tri verzije života* Jasmine Reza u režiji glumca Borisa Kavace, dramu *Noć peva pesme svoje* norveškog dramatičara Juna Fosea u režiji islandskog reditelja Halmara Sigurdsona i prvenac škotskog autora Gregori Berka *Gagarinov put*, koji će režirati Matjaž Zupančič.

I još jedna zanimljivost: u SNG-u kažu da je prodatih abonmana iz sezone u sezonu sve više (cene ulaznica su ove godine povećane za 10% pošto ih protekle dve sezone nisu menjali). Abonmanska ponuda će ove sezone u ljubljanskoj Drami biti proširena novim abonmanima

(sada ih je ukupno 21) – abonmanom za petak i Malu scenu, kao i tzv. poslovnim abonmanom, namenjen "onima koji su spremni da plate nešto više da bi zauzvrat i dobili nešto više", naime, "prijatan poslovno-drugarski događaj pri susretu s blagorodnim dramskim stvaralaštvom".

S novim snagama

U Mariboru će biti prikazane čak 4 slovenačke praznične predstave: *King Kongove kćeri* Terezije Valzer u režiji Jaše Jamnika, *Komičari* Trevora Grifitsa u režiji Zvoneta Šedlbauera, zatim jedna priča o brodolomu disfunkcionalne porodice – *Debeljci u suknicama* u režiji Sama Strelca – kao i *Oštroumlje* Margaret Edson u režiji Dušana Jovanovića. Na sceni mariborskog SNG-a biće postavljene i Šekspirova komedija *Mera za meru*, koju će režirati mađarski gost Laslo Keseg. Ove sezone će se ansamblu mariborskog pozorišta pridružiti i dva nosioca Borštnikovog prstena, Milena Zupančič i Polde Bibič. Inače, SNG Maribor, koji je jedna od 36 opštinskih javnih institucija koje u celini finansira Država iako su njihovi osnivači opštine, trenutno se nalazi u finansijskoj sanaciji (s deficitom od približno 130 miliona tolara).

Čudo u pozorištu

Primož Bebler, nekadašnji Beogradanin a sada umetnički rukovodilac novogoričkog Primorskog dramskog gledališta, najavio je 6 premijera svoga pozorišta sloganom *Veruj u pozorišno čudo da bi ti bilo lepše u stvarnosti*.

POVRATAK HARISA PAŠOVIĆA

Novosti iz bosanskohercegovačkog pozorišta

Kada se oko klasičnog teksta okupi 30-ak ljudi, kada se dva meseca krvavo radi, a produkcija ne miriše na bedu (koja s materijalnim siromaštvom nema veze), pa još kad se u centru bosanske prestonice desi rediteljski povratak jednog od najznačajnijih tamošnjih teatarskih ljudi, onda se može govoriti o pozorišnom događaju 2002. godine. Šekspirovi ljubavnici u viđenju Harisa Pašovića izazvali su interesovanje Sarajlija kao malo koji pozorišni projekat od rata naovamo.

Iako postoji niz zanimljivih detalja vezanih već za pripreme *Romea i Julije*, svakako je najvažniji deo priče Pašovićev *come back*. Vlasnik zavidne biografije (*Hamlet, Krvoskok, Jelka kod Ivanovih, Budenje proleća, Dozivanje ptica, Ruža vetrova, Simon čudotvorac, Put u Nikaragvu, Čekajući Godoa, Kralj Ibi*), laureat niza pozorišnih nagrada, 80-ih godina prošlog veka bio je, uz Vita Tauferu, Slobodana Unkovskog, Ljubišu Ristića, Dušana Jovanovića, Dejana Mijača, Tomaža Pandura i Paola Madelija, jedna od pozorišnih zvezda bivše Jugoslavije, a zatim, po dolasku u opkoljeno Sarajevo, i direktor Internacionalnog teatarskog festivala MESS. Od 1996. u pozorište je ulazio samo kao gledalac i profesor režije na sarajevskoj Akademiji scenskih umjetnosti.

Premijera predstave *Romeo i Julija* odigrana je početkom avgusta, u okviru Bašćaršijskih noći i u koprodukciji s MESS-om, i to na Trgu Bosne i Hercegovine, tačnije, na platou ispred današnje zgrade Skupštine BiH, na kojem su 1992. hiljade demonstranata, ubeđenih da se razumom može zaustaviti uništavanje domovine, pretvorene u snajperske mete. "Mi smo", kaže reditelj, "izabrali da igramo ispred parlamenta

na Trgu BiH. To je mjesto, prvo vizuelno, potpuna slika savremenog svijeta: u pola vizure je jedan obnovljeni urbani pejzaž sa 'Holidaj Inom' i dva 'Unisova' neobdora, a druga polovina vizure je srušeni neboder. Tu se prelamaju vremena, moderno sa socijalističkim, a, uza sve, taj dio gdje ćemo mi igrati ima oblik antičke scene. U cjelini, to je pejzaž modernog svijeta: pola je srušeno, a pola nije, tako da se čeka hoće li se ova druga polovina obnoviti ili će se ova druga polovina srušiti. Naravno, i to je mjesto na kojem je počeo rat."

Savremena priča

Tragična priča o zabranjenoj ljubavi dvoje mladih ljudi potpuno je prenetu u savremenost. "Drama o Romeu i Juliji kao da je napisana sada. Ohrabrujuće je kada vidiš da je prije više od 400 godina Šekspir, u suštinskom smislu, naravno, dao gotovo bukvalan opis naše situacije, jer to dokazuje da ti problemi nisu samo naši i u ovom vremenu. Istovremeno, to je i ohrabrujuće, pošto se za četiri vijeka, uprkos svim promjenama koje su se dogodile, uprkos svjetskim ratovima, čovječanstvo nije bitno pomjerilo u pozitivnom smislu. Kad dvoje mladih ljudi koji se vole stradaju jer su njihove porodice u ratu, onda je to svijet koji mora da se zapita, a mi živimo, nažalost, u takvom svijetu", kaže Pašović, koji je gledaocima ponudio srećan kraj.

Proces rada je bio naporan: oko mesec i po dana ekipa je provela intenzivno se baveći borilačkim veštinama, kondicionim pripremanjima, vežbama snage, rukovanjem oružjem, uvežbavanjem scenskih borbi. Tako su poznate Šekspirove scene mačevanja u ovoj pred-

stavi zamenjene oružjem današnjice, a romantični Julijin balkon stražarnicom. Na zgradu sarajevske Skupštine ispaljuje se 12 svetlećih granata, a četiri pirotehničara brinu se za završnu "eksploziju" na šestom spratu porušene zgrade.

Prevoditeljka Senada Kreso iskoristila je postojeće prevode Šekspira i originalni tekst tako što je stihove prilagodila svakodnevnom jeziku, pa je rezultat novi prevod, moderniji, manje arhaičan, drugačiji od onih s rimama koje nekad nemaju smisla i oduzimaju suštinu tekstu zarađ melodičnosti.

Šejla Kamerić-Sijerčić, art direktor predstave, napravila je malo intervencija u prostoru, i to samo s elementima koje su tu zatečeni (automobilske gume, ježevi, bodljikava žica) a mlade kostimografkinje Irma Saje, Vanja Ciraj i Naida Begeta Montagijeve obojile su orijentalnim tonovima i kombinacijama narančaste i svetlosmeđe, dok su Kapuleti zapadna varijanta crno-crvene boje. Muziku, koja se izvodi uživo (četiri muzičara i glumci koji pevaju na četiri jezika) komponovali su džez pijanista Edo Bosnić i nekadašnji frontmen Plavog orkestra Saša Lošić.

Moćna generacija glumaca

Sarajevska publika je prijatno iznenađena činjenicom da postoji reditelj koji je u stanju da okupi 21 glumca, ali i da većinu nisu ranije gledali. Čini se da je u sarajevsko glumište stigla nova generacija, s novim senzibilitetom, proizvodom proživljenog – tragedije u kojoj su stari bili prinuđeni da ostanu vitalni, a mladi morali da postanu zreli. "Zao mi je", veli Pašović, "što komad nema više uloga. Poznajem situaciju i u teatru i među glumcima u bivšoj Jugoslaviji i ovo

Na talasu nove sarajevske glumačke energije: Haris Pašović, reditelj predstave *Romeo i Julija*

što imamo je sigurno najjača glumačka generacija u regiji. Kao što su se prije 20-ak godina pojavili veliki glumci u Beogradu, od Mikija Manojlovića do Branislava Lečića i drugih, odnosno u Zagrebu, od Ene Begović do Alme Price, tako sad mi imamo snažnu generaciju."

Romeo i Juliju tumače Ermin Bravo i Džana Pinjo, apsolutni i studentkinja druge godine Akademije u Sarajevu. Jedno od najzvučnijih glumačkih imena u Pašovićevoj podeli je Tuzlak Emir Hadžihafizbegović (Julijin otac), a tu su i Zoran Bečić, te Sabina Bambur, Izudin Bajrović, Lana Barić, Nermin Tulić,

"Čudo u pozorištu", objašnjava Bebler, "ne udaljava nas od stvarnosti, već nas upravo suprotno – vodi tamo odakle u nju možemo dublje da se zagledamo". Sezonu počinju *Tajnim dnevnikom Jadrana Krstice* (kako na slovenačkom glasi ime Adrijana Mola, popularnog tinejdžerskog junaka britanske autorke Sju Taunsend) u režiji Katje Pegan. Šekspirov *San letnje noć* režiraće, treći put u karijeri, Poljak Januš Kica, da bi usledila praznična drama *Afrika II, buum!* Borisa Kobala, nastavak njegove hit-predstave *Afrika ili Na svojoj zemlji* o svakodnevnici tršćanskih Slovenaca. U Novoj Gorici ponovo će režirati i Vito Taufer, koji će se ovog puta suočiti s Molijerovim *Don Žuanom*. U tragikomičnoj priči o nezaustavljivoj strasti ovoga će puta u ulogama Don Žuana i Zganarela nastupiti Radoš Bolčina i Primož Pirnat. Sezona će se u Novoj Gorici završiti u znaku slovenačkih prazničnih predstava u znak slovenačkih prazničnih predstava strana teksta. *Kin četvrti* nedavno preminulog ruskog dramatičara Grigorija Gorina škakljiva je i melodramatična povest o legendarnom engleskom glumcu i njegovom obožavaocu i istovremeno ljubavnom takmacu, velškom princu a potom i kralju Džardžu IV. Ovaj širokopotezni dramski tekst režiraće hrvatski reditelj Georgij Paro, dok će mladi Diego de Brea postaviti komad *Arapska noć* mladog nemačkog dramatičara Rolanda Šimelfeniga. U strasnoj nadrealističkoj priči, koja se dešava u vrućini letnje noći između petoro stanara jedne višespratnice, autor suptilno prepliće bajnoslovnost i grubu banalnost urbanog života.

ODGOVORNOST MRTVOG AUTORA

Simulacija teorijskog dnevnika beogradskih izvođačkih umetnosti Ane Vujanović

Ana Vujanović

07.09.

Ana i ja se dopisujemo s Marvinom Carlsonom, profesorom teorije teatra na CUNY. Šalje nam svoje tekstove i dopušta da ih bez finansijske nadoknade objavimo u sledećim brojevima „TkHa“.

16.09.

Počinjete Bitef. Ana i ja gledamo Wilsonovu probu, a uveče predstavu. Fascinacija. Kako zadržati suverenu kritičku distancu? Svetlo, gluma, muzika, scenografija, kostimi... sve je perfektno: čisto i čulno. Ostale predstave koje nas interesuju nećemo gledati. Nemamo karte. Pokušavaćemo da uđemo na *Plastelin*. Bezuspešno. Zatim ćemo odustati od čekanja i guranja s publikom uvek punom nade da će ući. Bez karte. Jovan će opet zameriti Ani što je propustila predstavu jer nije bila dovoljno uporna da joj on obezbedi ulaz. Ona će reći da je stidljiva. Ja to teško razumem.

19.09.

Ja (AV) upisujem se u dnevnik koji simulira autorski postupak Jérôma Bela, savremenog francuskog koreografa koju svoj rad zasniva uglavnom na Barthesovim tekstovima *Nulti stepen pisma* i *Smrt autora*. Na neki način, shvatite ovaj dnevnik kao neokonceptualni ples. Istovremeno, mene zapravo strašno boli glava. Pitam se: gde počinje moje telo? Ako to nije čeljust, kao kod životinje, to bi mogla biti moja glava. Često imam grozne napade migrene. Moglo bi se reći: tipične ženske migrene; ali ne volim da razmišljam na taj način. Nema klišea. Basta! Mada, možda je to sasvim optimistička vizura u situaciji kada je medicina stigla do teze da je kancer nasledan i da u sebi nosiš ili ne potencijalitet kancera. Svi moji umiru od raka; moja perspektiva je potpuno mračna. Ženska glavobolja je u toj interpretaciji ipak bolja od tumora na mozgu. Moja glavobolja je ipak moja. Mrzim da je klasifikujem. Uopšte uzev, mrzim je. Podnosim je strašno teško. Ako se održim na nogama, popijem lek, dovučem se do kreveta, ugasm svetlo, isključim sve zvuke i pronađem položaj u kojem najmanje osećam bol... i čekam da prođe. A uvek postoji gomila stvari koje me čekaju i uvek sam nestrpljiva... a bol ponekad prolazi sporo. Isprpljuje me i rastužuje. Da li je ikoga briga za moj bol? Sasvim sigurno, ne. Pa, čemu onda pisati o tome? I šta pisati? Kako se može pisati bol? Fraze? Glupe patetične fraze? Govoriti? Kome? Već 10.000 godina čovečanstvo ne radi ništa drugo nego govori. Od Sokrata preko Vatikana do demokratskih kandidata, od govornica preko propovedaonica do verbalnih due-la. Onda štampati? Podeliti s nekim svoj bol ili svoje zadovoljstvo. Nije li ova fraza jedno od najmračnijih hrišćanskih strašila? Uopšte ne želim ni sa kim da podelim niti svoj bol niti svoje zadovoljstvo. Bol bih odmah ceo rado dala nekom drugom, ne bih da zadržim nikakvo parče bola za sebe... a moje zadovoljstvo je moje i neću da ga delim ni sa kim.

Ionako je retki luksuz. Svejedno, pišem i pisaću, mada ne smatram pero mačem. Mada. *Mada* je označitelj kome ne mogu umaći.

26.09.

Na Bitefu pravimo promociju „TkHa“ br. 3 i premijeru filma *Uživanje u dekonstrukciji postsocijalističkih mitologija*. Film završavamo pitanjem: Da li je ovaj film teorijski cirkus?

03.10.

Seminar u Rektoratu Univerziteta umetnosti: *Univerzitet umetnosti kao eksperimentalni prostor za umetničke, pedagoške i naučne inovacije*. Na otvaranju performansa, odnosno više simultanih performansa, *TkHa: Uživanje u dekonstrukciji*. U publici profesori umetničkih fakulteta, studenti, gosti sa Rijeke, iz Sarajeva, s Cetinja, Nemačke... Ljubiša Matić pravi „promenadu“ kroz Rektorat. Autoironijska priča o stereotipima društva o studentima umetničkih škola i odazivanju studenata na te stereotipe. Maja Mirković i Maja Pelević parodiraju medijsko-senzacionalistički tretman rada i uloge umetnika u društvu. Marija Karaklajić, dobitnica nagrade „Dušan Stojanović“ za esej iz teorije filma, čita tekst *Deeper into Picture* F. Schiera, kao objašnjenje filmova *Figura žrtve roda* Mirka Lazovića i *Pogledi za RBa* Ane Vujanović i Miška Šuvakovića. Cinična dekonstrukcija mesta i uloge hermetične teorije u svetu još hermetičnije umetnosti. Miško Šuvaković nastavlja priču o prividno gluvo-

nemom devojčici s naših prostora koja postaje priznata njujorška slikarka. Skretanje pažnje na problem statusnog pozicioniranja istočnoevropskog umetnika na tržištu Zapada. Uvek nas iznenadi publika koja zabrinuto prilazi posle performansa ubedena u autentičnost izvedenih priča. Ana i ja pravimo teorijsku raspravu: pozorišnu antropologiju Eugenija Barbe sučeljavamo s teorijama koje dekonstruišu ontologiju i misticizam u svetu umetnosti, insistirajući na političnosti svakog javnog čina, pa i scenskog. Uz raspravu ide film *Freedom is Political Construction*. Deo publike ponovo misli da se svađamo, da se „stvar otela kontroli“. Dobronamerni prijatelji kažu da su se nadali da ćemo ipak ostati „u granicama profesionalizma“ i da ćemo

prestati jedna drugoj da otimamo mikrofon. Suročjenje različitih teorijskih pozicija je oštro i bolno, nikada ne ide bez konsekvenci.

U moru pohvala stižu i negativne reakcije na performanse i teorijsku atmosferu TkHa. Pokušavam da objedinim kritike i suočim se s njima kroz pitanja: Da li teorija parazitira na umetnosti kao strano tkivo? Šta ostaje kao nekonceptualizovani višak i nakon iscrpnih indeksacija? Mašinerija definisanja i označavanja u sukobu s nečitkim svetom. Označiti umetnost kao označiteljsku praksu teorijskom intervencijom. Problematizovati podrazumevanje. Kretati se elegantno kroz slojeve izgovorljivih misli. Negovati tekst. Penetrativna moć teorije. Boriti se za mogućnost da se uđe

05.10.

Ana i ja počinjemo da spremamo nastup za simpozijum u Zagrebu u organizaciji „Frakcije“, Centra za dramsku umjetnost i Akademije dramske umjetnosti. Tema skupa je *Nejasno, neuhvatljivo, nerazumljivo*. Predlažem Ani da spremimo nove teorijske parole. Imaju li ljudi koncentraciju za barokne detalje naracije, za hedonizam predanih obožavalaca retorike? Kraj oktobra i početak novembra provešćemo u Pragu, na seminaru sa 20-ak mladih teoretičara izvođačkih umetnosti, posebno plesa, iz Jugoistočne Evrope, u okviru International Festival of New Dance/Confrontations 2002.

Tanja Marković

Vilson na Bitefu: fascinacija

DEČIJE OGLEDALO

Predstava Vežba u izvođenju „omladinskog pogona“ flamanske trupe Viktorija šokira i provocira ma gde da se pojavi

Ljubiša Matić

Na velikom platnu projektuje se crno-beli nemi film o monden-skoj zabavi u nekoj luksuznoj vili udaljenoj od grada. Šestoro starih prijatelja, malograđana, okuplja se na raskošnoj večeri i u opuštenu atmosferu, nakon čeretanja o mobilnim telefonima, jaguarima, bazenima i „haj-tek kuhinjama“, posle opšteg pijanja, počnu da im s usana izleću erotske brljavštine i druge potisnute misli u formi ispovedi, pa veče dobija dramatične tonove s psihološkim ranama, suzama i padanjem ničice. Sve je jasno: ovi ljudi imaju sve što poželes osim onog suštinskog – pažnje, ljubavi, nežnosti. Sledećeg će se jutro svi ponovno sastati za doručkom, umorni od prošle večeri i prepušteni iznova rutini svakodnevice. S druge strane platna, na pozornici, šestoro dece uzrasta od 9 do 12 godina, nahinhronizuju dijaloge ovih filmskih junaka.

Pritom se, prateći promenu situacija na platnu, preoblače u identične kostime svojih parnjaka na ekranu i do detalja mimikom prate filmska zbivanja. Sa zadivljujućom preciznošću deca imitiraju glasove, gestove i pokrete likova s ekrana, reprodukujući njihovu intonaciju, smeh, način na koji se ishrakljuju, njihovo pijanstvo. Jedan dečko podražava zadivljujuće harmonije violiniste koji je „gore“ pozvan na zabavu, manje-više uspešno. Ali lepa su upravo ta razilaženja ekrana i pozornice. Kada se domaćin i gošća s ekrana stropoštaju na pod u preljubničkom zagrljaju, dvoje dece urade isto to na pozornici, ali tako da se inhibicije odraslih na ekranu istog časa učine skoro infantilnim u odnosu na iskrenost dečjeg ponašanja na pozornici. Njihova interpretacija, u začudnom spoju dvaju iskaza, nije ni suđenje odraslima, ni kritika istih, već deluje poput kome-

tara, kao svojevrsna de-dramatizacija – svet odraslih ovde se preslikava u dečjim pogledima. Ali, da li se to ova dečurlija na pragu adolescencije samo zabavlja igrajući se imitacijom i sprdajući se s odraslima čije je „fazone“ tako promičurno „provalila“? Ili se – samovoljno a možda i pod moranjem? – vežbaju za život koji ih čeka?

„Šetam kroz život kao kroz grad, ponavljam tri, četiri omiljene ture. Vari-ram u ritmu, gledam. Praviti pozorište je, po meni, isto to: gledati šta se događa i ostati miran“, kaže Jose De Pauv (rođen 1952), autor koncepta predstave *Vežba* (Übung), koju izvodi „omladinski pogon“ trupe Viktorija. (Ova hvaljena družina iz flamanskog grada Genta poznata je po tome što praktikuje pozorište u kojem deca i adolescenti sa svojim raspojanim željama stalno okupiraju prostor i sudaraju se s piscima, rediteljima i koreografima koji stvaraju sa njima a katkada i za njih.) De Pauv, pozorišni i filmski reditelj, pisac i glumac, oduvek je bio odlučan u otvaranju pozorišta ka slobodi koju nude druge discipline. Njegova teatarska šetnja u ovom slučaju rezultirala je čudnim teatarskim susretom dvaju različitih senzibiliteta, celinom koja na početku izaziva smeh a potom mučno osećanje nepodnošljivosti naše stvarnosti. Predočena na sceni dečjim glasovima, dekadentna atmosfera na fil-

mu poprma sasvim drugačija značenja, jer način na koji deca poimaju svet odraslih ima svoje sopstveno breme krhkosti i tenzije. Od te ničije zemlje koja razdvaja decu od odraslih (koliko još dugo?) i izobličuje sliku i ton, gledaoce napada bezbroj senzacija, od najneposrednijeg smeha do tragičkog drhtanja. „Ideja uopšte nije bila da se deca užive u emocije likova. Naprotiv, svako je morao da bude besprekorno sinhronizovan sa pokretom usana odraslog čija je minijatura kopija i sa zvukom radnje. To nije nimalo lako i moraš da se upneš iz sve snage. Ali to je za njih bila ogromna uživancija već od prve probe. Obožavaju da imitiraju velike. Za mene je važno da to njihovo umeće upadne u oči, da imaju dobar ritam, u sekund sinhronizovani. Ja ih nisam režirao, ja sam dirigovao koncert.“

Predstava *Vežba* osvojila je prvu nagradu na prošlogodišnjem Holandsko-flamanskom pozorišnom festivalu. U junu je bila prikazana u Zagrebu na Eurokazu i u Bonu na tzv. Festivalu sveta (Theater der Welt), a u julu se, nakon gostovanja u Pulveridiju, njenim izvođenjem završio Međunarodni festival pozorišta za decu i omladinu, koji je pod nazivom *Lep pogled* (Schöne Aussicht) po treći put bio održan u Štutgartu.

PUTOVANJE U MESTU

Dnevnik 36. Bitefa 2002

Jovan Ćirilov

Beograd, 16. septembar

Bob Vilson je odložio dolazak u Beograd za 24 sata. Pokušavam da mu pošaljem poruku ali ne znam da li stižu do njega. Njegov sekretar ga se plaši, pa ne sme ni da mu se čestito obrati. A treba da pristane da otvori Bitef i samnom snimi razgovor za TV.

Dočekujemo Boba na aerodromu. Dolazi onako štrkljast kao neka crna orlušina. Kao pravoj zvezdi osoblje JAT-a mu gura ogromnu kofer. Poljubi me u oba obraza. S drugima se odsutno rukuje. Pita gde je smešten. „Tamo gde si bio prošli put“. Smeje su kao da kaže: „Kad bih znao gde sam bio!“. Ulazimo u autobus, a Bob rediguje pisma koje mu je pripremio sekretar. Vrebam čas da ga upitam da li prihvata da otvori Bitef i da li ćemo snimati emisiju. Između pisama uspevam da ga pitam šta sam naumio. Odgovara: „Emisija svakako, a oko otvaranja se kolebam. Pričaćemo kad stignemo“.

Ipak, dodaje da je početak *Vojceka* tako suptilan da ne bi ništa pred zavesom govorio. Pokušavam da ga ubeđujem. On ne reaguje. Rešava da ide direktno na probu u Narodno. Pred početak probe još jednom ga pitam za otvaranje. „Šta predlažeš da radimo?“. „Da otvoriš Bitef pred zavesom“. „U redu!“. I ode u salu. Predstava *Vojceka* je trijumf. Gledalište u delirijumu.

Iako sam Medenicu još isto pre podne umirivao da je Vilson vrlo normalan kad oseti da pred sobom ima kompetentnog sagovornika, te nema razloga za tremu, Vanja je vrlo nervozan. A nekako se sve loše namestilo. Mnogi su na JAT-ovom prijemu zbog čega nikako da počinje susret sa stvaraocima. Vilson se opet zadržao iza kulisa. Daje neke izjave. Nikako ne dolazi na drugu galeriju gde je planiran susret. Ja sam nervozan jer vreme prolazi, a imamo zakazano snimanje. Naravno, razgovor je zanimljiv, a pred kraj TV ekipa BK kidnapuje Vilsona.

Dakle, snimamo emisiju. Trajalo je do zore. Bob je izmožden. Juče je u

Nemačku doleteo iz Kalifornije gde je skoknuo na nekoliko sati. Noć je proveo u Dortmundu, sad je u Beogradu i bez sna već više od 24 sata, a ujutro, već u 8, leti u Amsterdam.

Nikada ne znam kako će završiti emisiju. Setih se u finalu da je najbolje da ga pitam da li bi režirao kod nas. Odgovara da bi želeo: „Ali šta!“. Padne mi srećna ideja – Tesla. „Odlazio si u njegov muzej“. Pre no što je ušao u Hajat kaže: „Ne zaboravi na našeg Teslu“:

17. IX

Dan *Plastelina*. Prvi smo ga štampali u Novičinoj antologiji *Gvozdeni vek*. Tek posle su ga štampali Rusi; prvo ga je tamo igralo pozorište koje je sada u gostima, iako je uveliko na repertoaru londonskih Rojal korta.

Predstava je primljena s malom rezervom. Razgovor je još bolji no s Bobom. Medenica više uključuje glumce. Reditelj Serebrenjov je zanimljiv sagovornik.

18. IX

Bremenska *Plima* je lepo iznenađenje za publiku. Urs Ditrih odlično igra davnašnju koreografiju Suzane Linke. Aplauz sjajan. Novi duh. Bitef je dopunio svoju zbirku velikih nemačkih koreografa novim imenima, posle Pine Bauš, Johana Kresnika i Saše Valc.

19. IX

Na Susretu sa stvaraocima Urs Ditrih odaje utisak dragog čoveka. Mio je u svojoj čistoj ozbiljnosti. I cela ekipa ozbiljna i pametna. Igrači s intelektualnim bekgraundom. Svi znaju da govore. Imaju i dramaturga.

20. IX

Tomaž Pandur se telefonom javlja Nenadu i ljuti se što ga ovaj nije zvao, a već je tu nekoliko dana. Ne vredi što Nenad kaže da smo imali gužve s gostima i poslove oko otvaranja.

Ludnica za *Hazare* u Sava centru. Prijatelji me opsedaju za ulaznice. Krijem se pri ulasku, ali ne vredi, nalaze me i vredaju što ne mogu da ih uvedem. Ne pomaže što kažem da nema mesta između stolica. Takav je prostor.

21. IX

Imam malu tremu pred *Zločin i kaznu iza rešetaka*. Nije puna sala, iako su ljudi čekali da uđu bez ulaznica. U Zvezdari previše stolica, više no u Pešti. Neprijatan prevod preko slušalica. Krestav glas. Slab aplauz. Reditelj Šopšič me presreće u foajeu ljut što smo stavili više stolica no što je predviđeno. Iako se

možda i sarkastičan tretman komada s novim osećanjem forme. Šteman briljantan a Medenica se topi od zadovoljstva. Dirljivo je koliko se unosi u predstavu. Gledam ga tokom predstave kako pokušava da predstavu prosto upije u sebe.

24. IX

Posle ručka u „Konobi“ šetam s Italijanima po gradu. Hoće da vide posledice NATO-bombardovanja. Uzbudeni su.

Poljski *Festen* izaziva opšte oduševljenje. Naravno da sam znao da je to *prava* predstava za ukus beogradske publike i kritike. Vole preciznu igru i

„kao“ na Bitefu. Čak Boško s puno sveže ironije objavljuje da gosti pred predstavu isključe mobilne, iako niko ovde, podno Rudnika, nije u dometu.

Pasija po telu Dalije Ćin. Ana Ignjatović igra u četvrtom mesecu trudnoće. Briljantno! Veoma erotično. Do sada mi se najviše svidelo. Milorad Mišković mi reče da mu se ova predstava najviše sviđa od svih plesnih predstava na ovogodišnjem Bitefu.

29. IX

Ujutro odlazimo na bački majur pre-tvoren u rustični, ali luksuzni hotel. Za

Prava zvezda: Robert Vilson i Jovan Ćirilov

mnogima ne sviđa, drago mi je što se dopada Medenicu, Nenadu. I još ponekom.

22. IX

Popodnevni ravenski *Rekvijem*. Gordana Vnuk je koproducent. Reče mi kada sam predstavu gledao u Hamburgu da narednih 10 godina pripadaju pozorištu „Fani i Aleksandar“. Meni je i sada i tamo delovalo da je pre reč o pokretnim slikama no o predstavi.

Uveče slovenački *Tango* u Sava centru. Simpatično. Pre kraja odlazim u TV studio da vodim uživo emisiju posvećenu Vladi Veličkoviću. Čujem da su na kraju igrači pozdravljeni ovacijama.

23. IX

Opšte oduševljenje, i uzvici „bravo!“ na Štemanovom *Hamletu*. Ironičan,

razliku od posete Porodici bistrh potoka, ovde je glavna tema tipična vojvodanska klopa s obaveznim rindflajšem.

Katastrofa s prevelikim prostorom za Madelijev *Supermarket*. Njegova predstava traži tako široku scenu kao što je u Sava centru, ali drugi raspored publike. Ona treba da se na tribinama nadnosi nad glumce. Ejodus je daleko bolji od svog kolege Žan-Mišela Baltazara. Bolje shvata sudbinu Lea Švarca alias Crnojevića. Madeli pošteno kaže da njegovu predstavu, ali je dilema bila: ili igrati tu ili predstavu uopšte ne igrati. Bolje što je igrana.

25. IX

Beogardski glumci okružuju Paola kao starog znanca. Uvek je duhovit i živjijalan. Neki se pitaju da li nas je izdao za vreme svog izbijanja. Petar Volk u znak protesta čak nije došao na predstavu.

Stanci koji su čitali tekst dobro primaju predstavu. Drugi jedva znaju o čemu je reč.

27. IX

Vodim i okrugli sto s Alisom i glumcima *Supermarketa*.

Skup izaziva veliku pažnju stranaca. Mada neki nisu do kraja shvatili vrednost, a pogotovu ne inovacije Jagoševe predstave. Jagoš mi se izvinjava što ne gleda predstavu na Bitefa. Neko reče: možda je i bolje. „Znate kakav sam kada radim svoju predstavu“.

28. IX

Ujutro izlet do Porodice bistrh potoka. Svi su oduševljeni životom u prirodi, Boškom, Draganom i Urošem. Mandić ispunjava svaki trenutak boravka kod njega – ili priča o nečem ozbiljnom, ili prikazuje svoj tek smišljeni prizor, ili se jede, ali sve je kao ritual. A i sve je tu

razliku od posete Porodici bistrh potoka, ovde je glavna tema tipična vojvodanska klopa s obaveznim rindflajšem.

Katastrofa s prevelikim prostorom za Madelijev *Supermarket*. Njegova predstava traži tako široku scenu kao što je u Sava centru, ali drugi raspored publike. Ona treba da se na tribinama nadnosi nad glumce. Ejodus je daleko bolji od svog kolege Žan-Mišela Baltazara. Bolje shvata sudbinu Lea Švarca alias Crnojevića. Madeli pošteno kaže da njegovu predstavu, ali je dilema bila: ili igrati tu ili predstavu uopšte ne igrati. Bolje što je igrana.

Beogardski glumci okružuju Paola kao starog znanca. Uvek je duhovit i živjijalan. Neki se pitaju da li nas je izdao za vreme svog izbijanja. Petar Volk u znak protesta čak nije došao na predstavu.

30. IX

Najviše me je zanimalo kako će proći slovački *Hamlet*. No, našu premijernu publiku su toliko nervirali treš estetika, ironični pristip, drske preteranosti ove cinične predstave pune novih prilagođenja da su se neki zabavljali cerekanjem pa i dobacivanjem.

Pitao sam neke od te „nestašne dece“ u publici da li oni zaista misle da reditelj Alfeldi, poznati peštanski skandalmajstor i, Mefisto na otvaranju novog zdanja Nemzeti sinhaza, nije svestan svoje namerne ironije.

Medenica je zbog predstave uvređen na mene, na reditelja, na glumce. Nervozno vodi razgovor. Sve vreme je s prezrenjem leđima okrenut Alfeldiju. Kad Branka Petrić i Svetlana Hribar s Rijeke brane predstavu, Medenica ih prekida, a kad sam se javio za reč moderator me opominje da je već pola dva. Uzimam reč gotovo silom. Kažem da mi je drago da je bar jedna predstava

Opšte oduševljenje i uzvici „bravo!“: ekipa nemačkog *Hamleta*

podelila publiku. Ostale predstave ili je i publika i kritika primila ili ih je odbacila. Karakteristično je da oni kojima se predstava ne sviđa, neće da saslušaju argumente onih kojima se dopada.

Na kraju, iako je stavljen na muke tokom okruglog stola, Alföldi kaže da se o legendarnom uspehu kapošvarskog *Mara-Sada* na Bitefu u Mađarskoj pričalo 10 godina. „Bio sam tinejdžer, znao da hoću da se bavim pozorištem, a tada je za mene Bitef bio nedostižan. To što sam sada na Bitefu najvažniji je trenutak mog života“. Usledio je aplauz.

1. X

Na otvaranju Bemusa, pred koncert kvarteta „Kronos“, Branislav Lečić u ulozi ministra čita pripremljen tekst (inače obično govori „iz glave“) i napravi lapsus – muzičare je nazvao „muzikanima“, jer je kasnije sledila reč „velikani“, pa ih je on u podsvesti spojio. Kao što naša grodonadželnica Radmila Hrustanović na otvaranju Bitefa u času nije mogla da se seti kako glasi podnaslov Bitefa, pa su joj dobacivali iz publike. Meni je ta njena greška delovala simpatično, pogotovu što se ponašala spontano.

2. X

Neverovatno mila predstava *Pekinške opere* s puno smisla i značenja koje nam donosi drevno pozorište s Delekok istoka. Iako rukovodilac kineske trupe u intervjuu našem Biltenu ponavlja socrealistički kliše o „važnosti odražavanja života i realizma u umetnosti“, pekinška opera je velika inspiracija svakom evropskom umetniku koji bi da pode putem antimimetičnog pozorišta. Za Kineze je ta metaforična umetnost tačno odražavanje života, a za nas je to Gorki i njegova drama *Na dnu*.

Kakva glupost i uskogrudost nekog davnašnjeg evropskog zalutalog putnika koji je video to neobično sinkretično pozorište i skovao evrocentrično izraz „pekinška opera“.

Simpatično je što se, dok još sva publika nije ni izašla iz sale, na pozornicu popeo kineski ambasador u Beogradu Ven Či Vej i fotografisao se sa svojim nasmejanim i razdraganim umetnicima, još vreli od uspeha.

Žiri 36. Bitefa je doneo odluku još pre podne. Uveče su se našli u direkciji Bitefa da fomulišu te odluke. Dugo su ih kovali.

Ranije su Velike nagrade objavljivane bez obrazloženja. Nije iznenađenje ravnopravna dodela Grand prija *Vojceku* i nemačkom *Hamletu*. Ali je specijalna nagrada italijanskom *Rekvijemu* iznenađenje.

3. X

Iako pun pozorišta posle Bitefa, odlazim u Reks na polimedijalno putovanje *Bacači senki* Borisa Bakala i Katarine Pejović. Snimanje grada, šetnja po Beogradu, anketa i razgovor s publikom. Spremaju se s projektom, posle Zagreba, Bolonje i Ljubljane u Njujork.

4. X

Večeras dijametralno suprotna predstava od one jučerašnje, Teatra na Terazijama na Bulevaru kralja Aleksandra. Sredovečni marijačosi, impesivan duboki glas Ljiljane Stjepanović i oduševljenje široke publike poznatim arijama i svadom dva draga ženska bića koje počinju rivalstvom, a završavaju kao prijateljice.

Posle Bitefa, s predstavama iz kojih isijava bogatstvo svake vrste, evo počinje naša sezona duodramama, poput ove koja je 5. X izvedena u Ateljeu 212, koje

su izraz našeg sudbinskog okorenjenog siromaštva. Poduhvat s *Hazarskim rečnikom* je potrebiti izuzetak. On u najmanju ruku deluje kao nešto što je teatar u punom smilu reči – ushićenje, spektakularnost, zanos.

Pohvalni komentari koji su osvanuli u novinama o 36. Bitefu, kao jednom od najboljih za poslednjih 12 godina, jedva da mi prijaju. Prokleta ljudska priroda! U meni preovlađuje tihi gnev zbog nezazelenih primedbi, pogovu što dolaze od onih koji nisu gledali ni tri predstave na Bitefu, a smatrarju se pozvanima da kritikuju. Naročito me nervira kao nelogičan i nestručan savet da bi trebalo na Bitefu prikazivati „najviše osam, ali vrhunskih predstava“. To je isto kao kada bi FIFA savetovali da se igra samo polufinale i finale. Kao da se unapred zna ko su najbolji. (Ko je znao da će u košarci neprikosnoveni Amerikanci tako bedno završiti svetsko prvenstvo.) Svaki selektor festivala jedva može da zna više od sportskih selektora koji je najbolji ansambl. Tek u susretu s publikom kristališe se prava vrednost predstave u određenoj sredini. Da se predstave 36. Bitefa prikažu u Njujorku ili Pekingu, sasvim bi drugi bio redosled – i kod publike i kod kritike. Tek u širem izboru moguće je katkada otkriti nešto što iznenada zablista izuzetnim sjajem. A Bitef je upravo jedan od tri-četiri najpoštovanija festivala u svetu (između više od hiljadu festivala) što je otkrivao i otkriva nepoznate i iznenadne vrednosti, koje ne bi bile otkrivene da sam se kao selektor stegao i birao samo ono „provereno – min njet“, kako bi to rekao Mihiz.

Predah na izletu ili „svega mi je dosta“: J. Ćirilov

A GODINE SE SAMO SLAŽU...

Dnevnik sa gradilišta Jugoslovenskog dramskog pozorišta

Marija Crnobori - Fotez

Četvrtak, 29. VIII 2002.

Fino prohladno. Sad na „Bojanu“ uređuju donji dio. Ovaj zid u hodniku velikog pozorišta još nije gotov, a nije velik! Biće da su neke komplikacije radi svih ovih žica! Tako je i u životu. Ne ide sve glatko! Pa šta? Onda sam otišla do Udruženja da donesem poslednju stranicu dvadesete sveske u kojima se zabavljam sa „dnevnikom“. Ima Brankica dosta posla s papirima „slobodnih“ pozorišnih trubbenika! Nešto sam danas suviše umorna.

Petak, 30. VIII

Već sam od ranog jutra počela da mislim na dolazak Saše, Moline i Petre. Što mene ti njihovi putevi, ili ta njihova putovanja, umore! Stalno puštam da curi voda iz svih pipa za sretna puta. Glupo, ali ne mogu se oteti tom običaju. Sjedila sam na svojoj klupi, gledala oblake koji svaki čas menjaju oblik, gledala zelenu travu i divno veliko drveće, a sve mislila na njihov put. Gledam radnike na „Stupici“, a sve mislim na njih. Prošla sam svoju stazu do velikog pozorišta, a sve mislim na njih. Radnicima, koji su za vrijeme pauze posjedali kao ptice na grani, mahnem rukom u znak pozdrava, a sve mislim na njih. Bila sam kod Mire. I Divna je bila tamo. Nisam im rekla o

čemu mislim, već sam slušala kako je bilo na Festivalu u Nišu i istinski sam se radovala da je Ćkalja dobio nagradu. Tome je pokretač bila Mira. Koliko je dobro i lijepo kad se poklope zdravo razmišljanje i odluke. Djeca su došla u 20 časova!!!

Subota, 31. VIII

Ode opet mjesec. Ne „ode“ nego se slažu jedan na drugoga. To se vidi i na mom licu, a meni drago. Pregledala sam program Dubrovačkih ljetnih igara.

A meni drago: Marija Crnobori

Pedeset treće su. Naslagale se jedna na drugu. Kako je to lijepo.

Ponedjeljak, 2. IX

Kasno sam otišla na gradilište. Primjećujem da mi vrijeme sve brže trči. To je valjda zadatak starosti. Pa, dobro. Protiv vjetra još uvijek nema pomoći!

Skupljaju se naši. Gotove su ferije! Svi se tuže da su prebrzo prošle i ljube se za pozdrav. A velika stabla stoje stameno i tiha su jer nema vjetra. Danas sam skuvala brudet i palentu. Mislila sam na svoju mamu Fošku. Ona nije stajala toliko ulja, a ja sam pretjerala, pa mi je bilo teško u stomaku. Sve treba s pravom mjerom, a mjeru treba i znati...

Utorak, 3. IX

Javlja mi Perica Slovenski: „Umrila je Irena Kolesar“. „Hvala Bogu“, rekla

sam. Imala je onu strašnu bolest kad ne znaš gdje si ni tko si! Bila je u domu penzionera i često čučala na hodniku i svojoj susjedi, iz bivšeg života, govorila: „Hoću kući“. Ana Legac je posjećivala i brinula se za nju. To je trajalo dugo. Ali eto: svemu dođe kraj...

Mila moja Irenice, znam da si već davno otputovala. Takav je bio Tvoj put. Džombast!

Protrčala sam kroz gradilište. Svi se vanjski radovi bliže kraju, a onda dolazi ono mnogo, što iziskuje, puno vremena. Ali biće, biće. Ne zna se koliko će od nas ostati do prvog podizanja zavjese. Pa dobro.

Četvrtak, 5. IX

Sjedila sam na svojoj klupi ispred administracije i gledala taj divni park. Na jednom od onih dudova jedna je grana bila slomljena i lišće sasvim žuto. Eto jedne smrti, prođe mi kroz glavu. Ostala stabla velika i zelena. Nose radnici električne tastere prikačene na dugačkim trakama. Eto i treba znati i napraviti i pritiskati. Svašta ljudi mogu i znaju, a Smrt je pored i u nama...

Nedjelja, 8. IX

Noćas sam morala pokupiti svoju posteljenu i preseliti se u dječju sobu. Naša je reprezentacija postala prvak svijeta u košarci, pa je radost klinktala do jutra na Terazijama. A bila sam do podne, naravno, i na gradilištu i sjedila sam na svojoj klupi kao svaki dan. Sve mi je postalo obično i neophodno.

Ponedjeljak, 9. IX

Danas su na velikom gradilištu ljudi „Trudbenika“ bili nezadovoljni što nisu dobili platu. Onda ih je Rale pozvao u gledalište, s njima porazgovarao i oni su nastavili da rade. Za dva dana će biti svi uređaji za klimatizaciju gotovi.

Krupan radnik iz „Trudbenika“ mi kaže: „Nabacite mi neku“. Smije se i vidim da ima dva zuba gore i tri dole. „Molim“, pitam. „Dugo sam već sam“. Shvatim: „Nisam ja provodadžika, ja sam glumica“. On: „Svejedno, nabacite mi“. „Odakle ste?“, pitam. Rekao je, ali to neću zapisati da ne uvrijedim njegove zemljake.

Srijeda, 11. IX

Cveja stvarno junački radi. „Bojan“ će biti u redu. A to je sasvim velika stvar, jer se nije moralo potucati od nemila do nedraga, što je bila sudbina ostalih teataru, kad su im se kuće restaurirale. „Bojan Stupica“ je održao kontinuitet! Gledam ovaj divan park i mislim da je baš lijepo što je naše pozorište na tom mjestu. Drži me neka fjaka. Otimam se koliko mogu...

Četvrtak, 12. IX

Najedanput imam osjećaj da radim sve trkom. Vukla sam namirnice s pijace i otišla do pozorišta kao penzioner na Kalemegdan. „Trudbenik ima opet obustavu rada“ zbog neplaćenih mjeseci. Radi „Jadran“, kooperativni partner. Ljubaznog radnika iz „Jadrana“ pitam kako se zove. „Čedomir“, kaže. „A, Čeda“. „Da, a kako se vi zovete?“, pita. „Marija Crnobori“. „Vi ste operaska pevačica“. „Ne, ja sam bila glumica ovog pozorišta“. „A tako.“ Dan prije se davala *Sofka*, koju nije stigao gledati, a tamo sam mlada!

Petak, 13. IX

Dabome da su ljudi krojeni po vremenu. Čas su dobri, čas zli, čas pametni, čas glupi. Jučer vrijeme, možeš u bluzi ići, a danas moraš džemper ili kaput obući! Sve je vezano. O ljudi, ja kao nešto izmislila!

65 GODINA DOBRIČINOG PRSTENA

Jelena Kovačević

Pre 455 godina

Osam gradova otimalo se za ime rodnog grada Migela Servantesa. Pouzdano se, međutim, zna da je kršten u Alkali 9. X 1547. (Miguel de Saavedra Cervantes). Potekao je iz kolenovičke porodice u kojoj je čast bila ratovati za Španiju i papu. U borbi na Lepantu izgubio je ruku, dopao zarobljeničtva i jedva se oslobodio. Njegovo najslavnije delo je roman *Don Kihot*. Sastavio je pesničku kompoziciju *Put na Parnas* i dvanaest *Uzornih priča*. U drami se okušao sa istorijskom tragedijom *Opsada Numansije* (1583) i ne baš uspešnih *Osam komedija i osam novih međuigri* 1615. Umro je 23. IV 1616, na isti dan kada i Vilijem Šekspir.

Pre 155 godina

Začetnik i organizator pozorišnog stvaranja u Srba, „slavenoserbski spisatelj“ Joakim Vujić rastao se od sveta 8. X 1847. Celoga života zalagao se za teatar. Otac mu se bavio izradom i trgovinom sapuna, a Joakim je dobio svestrano obrazovanje. Zanimali su ga jezici i teatar; u Italiji počinje da prevodi komade na srpski. Prvu predstavu, *Kreštalicu* priređuje sa srpskim studentima u Sent Andreji 1813. Knezu Milošu se preporučuje knjigama i hvalospevima, i uspeva da 1834. osnuje Knjaževsko-serbski teatar u Kragujevcu. Bio je prvi direktor Teatra, reditelj, glavni glumac, pisac „sumnjivo originalnih komada“ (*Inkle i Jarika*, *Kreštalica*, *Ljubavna zavist kroz jedne cipele*, *Sestra iz Iriga*, *Paunka Jagodinka*). Vukov je savremenik ali se ne trpe. Rođen je u Baji 9. IX 1772.

Pre 100 godina

Kći Paje Stepića i supruga Toše Jovanovića, Julka Jovanović, i sama je stasala u vrsnu glumicu. Na sceni je od 1862, kad je ušla u družinu A. Mandrovića. Od uloga ljubavnica do karakternih i komičnih likova Julka je izgradila svoj realistički i studiozan pristup. 15. X 1902. u beogradskom Narodnom pozorištu proslavili su 40 godina njenog umetničkog rada.

Pre 95 godina

Komad Svetozara Ćorovića sa motivima bosanskog života, *Ajša* po prvi put izveden je 9. X 1907. u beogradskom Narodnom pozorištu. Muziku za komad radio je Petar J. Krstić.

Dan posle, 10. X 1907. Vela Nigrinova je u istoj kući proslavila 25-godišnjicu umetničkog rada. Obeležila je celu epohu srpskog pozorišta. Na scenu je stupila u Ljubljani 1878, ali već 1882. prelazi u Beograd i ubrzo počinje da pleni. U potaji je u nju bio zaljubljen pesnik Vojislav Ilić, mnogi joj posvećuju stihove, a Paja Jovanović slika portre. Umrta je u Beogradu 1908.

Na dan 21. X iste 1907. godine prenete su mošti Đure Jakšića sa starog na novo groblje. Tim povodom priređena je

svečana predstava njegove *Jelisavete* u beogradskom Narodnom pozorištu.

Pre 80 godina

Akademik i pisac eseja, pesama, drama i dramatizacija, Borislav Mihajlović-Mihiz rodio se u Irigu 17. X 1922. Završio je Filozofski fakultet u Beogradu. Radio je u Vukovom i Dositejevom muzeju, u Biblioteci Matice srpske u Novom Sadu, u Avala-filmu, Ateljeu 212 i izdavačkim kućama. Mihiz je napravio nekoliko zapaženih dramatizacija: *Stradija* (po Domanoviću), *Autobiografija* (po Nušiću), *Derviš i smrt* (po Selimoviću),

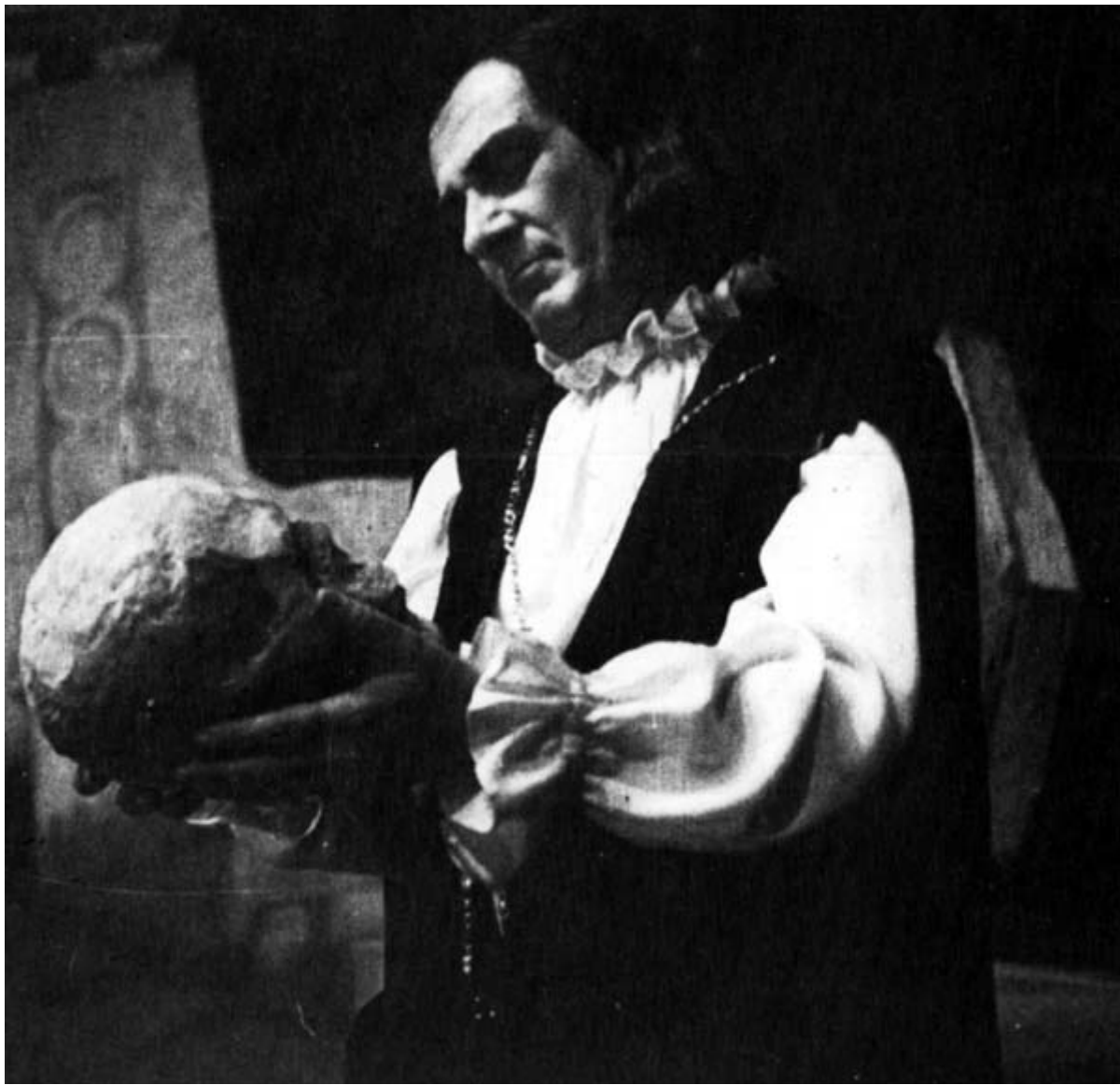
U javnosti se pojavio s pesmama i pripovetkama, ali je veći uspeh doživeo s dramskim delom *Koštana* (1900). Borisav Bora Stanković umro je 21. X 1927. Njegova *Koštana* najizvodeniji je komad na srpskom jeziku. Roman *Nečista krv* (1910) pokušao je da preradi za scenu, no s manje uspeha. Napisao je još drame *Uvela ruža*, *Stari dani*, *Gazda Mladen*, *Pevci*. Okušao se u muzičkim komadima *Tašana* (1902) i *Jovči* (posthumno objavljen 1928). U njegovom delu je mnogo autobiografskog – iz njegovog života, njegovih predaka i roditelja, ili živopisnog Vranja iz kog su se Turci povukli. Bora je završio prava, ali je često menjao državnu službu. Rodio se 31. III 1876.

Pre 25 godina

29. oktobra 1977. umro je velikan naše scene, Radomir Raša Plaović. Okrenuo se glumi još tokom Prvog svetskog rata, kada je dopao zarobljeničtva u Nežidaru i igrao kao amater. Izvanredne energije, posle rata okončao je dva fakulteta, Istoriju i Arhitekturu, i usavršavao se u Pragu i Parizu. Po povratku i glumi i režira. Odličan je u složenim klasičnim i modernim ulogama. Plaović piše za scenu (Glišićevu *Podvalu*, Stankovićeve *Koštanu*, Njegošev *Gorski vijenac*), ali i eseje i traktate o pozorištu. Raša Plaović je rođen 7. II 1899.

Pre 15 godina

28. oktobra 1987. umro je glumac beogradskog Narodnog pozorišta, Svetolik Nikačević. Odlikovala ga je sasita pojava, pravilna i prijatna dikcija –

Svestrani intelektualac: Raša Plaović kao Hamlet

Korešpodencija (po B. Pekiću), *Kolubarska bitka* i *Valjevska bolsnica* (po Ćosiću) i dr. Na scenama su prisutni njegovi komadi *Banović Strahinja* (nagrađen Sterijinom nagradom), *Kraljević Marko*, *Komadant Sajler*. Mihiz je umro 15. XII 1997.

Pre 75 godina

U Narodnom pozorištu proslavljeno je dvadeset pet godina glumačkog stvaranja Dragoljuba Gošića 12. X 1927. Gošić je stvarao studiozno i pedantno, ali kada bi preovladale emocije, nastajale bi uloge za pamćenje – Otac u *Šest lica traži pisca*, 1932, Kir Janja, Jago. Gošić je još neko vreme igrao. Umro je 9. IV 1948.

Pre 70 godina

4. oktobra 1932. u dvorani Kolarčevog univerziteta, Akademsko pozorište u Beogradu proslavilo je 10 godina rada. Prikazan je komad *Putem iskušenja* Radoslava Vesnić.

Pre 65 godina

Titula Dobričin prsten, koja ide na ruku najboljeg glumca, ustanovljena je 16. X 1937. Prvi dobitnik bio je sâm Dobrica Milutinović, koji je toga dana proslavljao 40 godina umetničkog rada i ubrzo otišao u penziju. Igrao je Šajloka pred prepunim Narodnim pozorištem. Prsten mu je dodelilo Udruženje glumaca Kraljevine Jugoslavije. Ni jednom drugom glumcu nije se publika toliko divila kao Dobrići.

taman za tumačenje dramskih heroja (Koriolan, Hajduk Veljka od Dragaševića, Damjan u *Smrt majke Jugovića*, Ilija u *Požaru strasti*, Petrućio u *Ukorčenoj goropadi*, Sirano de Berzerak). Nikačević je pre stupanja na scenu beogradskog Narodnog pozorišta, igrao u Skoplju (1922) i tokom Drugog svetskog rata dopao je logora u Ninbergu, gde je igrao u logorskom tzv. Narodnom pozorištu. U zemlju se vratio tek 1965. Odlazi u Savremeno pozorište, pa u Jugoslovensko darmsko i, najzad, u Narodno. Nikačević je rođen u Banji Pribojskoj 5. VI 1905.

LUDUS

Pozorišne novine

YU ISSN 0354-3137

Izlazi jednom mesečno

(osim u julu i avgustu)

Tiraž: 2000 primeraka

Prvi broj objavljen 5. XI 1992.

Izdaje

Savez dramskih umetnika Srbije

Beograd, Studentski trg 13/VI

Telefoni: 011/631-522,

631-592 i 631-464; fax: 629-873

http://www.sdus.org.yu

e-mail: sdus@net.yu

Žiro račun: 40806-678-8-2010628

Devizni račun: 5401-VA-1111502

(Privredna banka a.d.)

Predsednik

Branislav Milićević

Glavni i odgovorni urednik

Aleksandar Milosavljević

aleksmil@eunet.yu

Redakcija

Svetlana Bojković, Jovan Ćirilov,

Ivana Dimić, Aleksandra Jakšić

(operativni sekretar), Maša Jeremić

(zamenik glavnog i odgovornog

urednika), Svetislav Jovanov, Jelena

Kovačević, Branka Krilović, Ivan

Medenica, Olivera Milošević, Darinka

Nikolić, Tanja Petrović, Gorčin

Stojanović, Anja Suša, Petar Teslić,

Đorđe Tomić (fotografija), Maja

Vukadinović

Sekretar redakcije

Radmila Sandić

Grafički dizajn i priprema za štampu

AXIS studio, Beograd

e-mail: axisst@eunet.yu

WEB administrator

Vojislav Ilić

Dizajn logotipa „LUDUS“

Đorđe Ristić

Redizajn logotipa „LUDUS“

AXIS studio

Štampa

Preduzeće za grafičko izdavačku

delatnost i usluge d.o.o. BRANMIL,

Beograd, Trebevička 17

Rešenjem Ministarstva za informacije

Republike Srbije Ludus je upisan u

Registar sredstava javnog informi-

sanja pod brojem 1459

Na osnovu Mišljenja Ministarstva

kulture Republike Srbije pozorišne

novine Ludus oslobođene su poreza na

promet